

**naš
tovariš**

TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOB
in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Štev. 28-29 ● 21. julij 1977 ● Leto XV

TITOV POZDRAV 1. SPUB „TONE TOMŠIČ“

str. 3

MOČ SLOVENŠČINE DOMA IN V TUJINI

str. 7

TAJNICA KLO

str. 8

BRATOM ONSTRAN MEJE

str. 14

IN REVOLUCIJA SE NADALJUJE

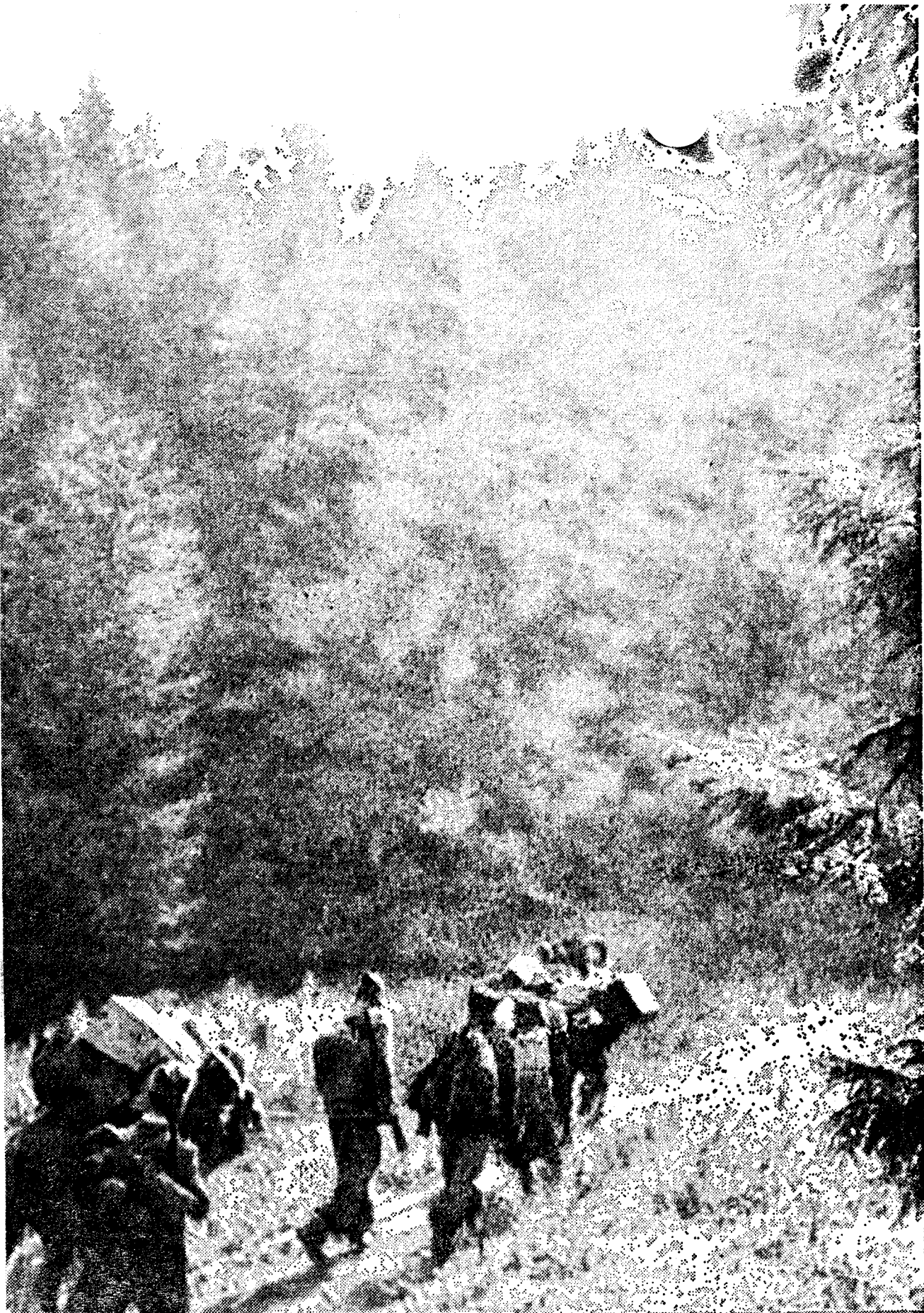
str. 15

JUGOSLAVIJA V MALEM

str. 22

TV 15 ZA MLADINO

str. 23

SEPTEMBER 1942: Loški odred na pohodu proti Gerovu

DAN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

In odločil se je slovenski narod, sledeč pozivu Tita in partije, da si z orožjem v roki izbojuje svobodo, ne glede na to, kakšne žrtve bodo za to potrebne! Pogumno je vstal, čeprav majhen, in prižgal plamenico upora, ki je osvetlila suženjske dni in dobrim dala vero v jutrišnjost, moč vztrajanja.

Bilo je 22. julija 1941, ko je šmarnogorska partizanska skupina oddala iz gozda v Pšatniku pri Tacnu več strellov... Prvemu so sledili drugi, rodila se je naša partizanska vojska.

Prelomni trenutek slovenske zgodovine je bil to, začetek revolucije za nacionalno in socialno osvoboditev človeka.

Zato je DVAINDVAJSETI JULIJ s svojimi velikimi spomini, vtkanimi v sedanost kot uresničitev sanj neke generacije o svetu poštenih in delovnih ljudi, radosti in tovariškega stiska rok, mnogo več kot samo praznično veselje! S seboj nosi dragoceno izročilo, ki nas povsod in vedno znova navdušuje in hkrati navdaja s ponosom, da ta revolucija, začeta pred šestintridesetimi leti, še traja. Ni usahnila, ker je imela in ima prave revolucionarje. Samo ime je spremenila: pravimo ji boj za dosledno uresničitev socialističnega samoupravljanja, v katerem smo borci prav vsi.

Leta torej minevajo, žar plamenice tistih julijskih dni pa ne pojenja.

Kako bi lahko bilo drugače! Imamo borce narodnoosvobodilne vojske, ki zvesto sledijo Titovi misli, da so doživljenjsko dejavni borci revolucije, začete 22. julija 1941... Povedali so nam, kako se ljubi domovino! In mladost imamo, ki zanosno in s pripadnostjo prevzema revolucionarne tradicije naše slavne zgodovine, jih nadaljuje.

To pa je poroštvo, da bo Jugoslavija, socialistična in samoupravna, neuvrščena in svobodna, vsak dan lepša, bogatejša.

Milena Štrajnar

od torka do torka

Sreda, 13. julija 1977

V Crni gori so proslavili dan vstaje črnogorskega naroda. V imenu SR Slovenije je čestital predsednik predsedstva Sergej Kraigher.

V španskem cortesu (parlamentu) se je začelo prvo pripravljeno zasedanje poslanske zbornice in senata, na katerem po štiridesetih letih prvič sodeluje tudi legenda La Pasionaria.

Deželni svet Furlanije-Juljske krajine je zavrnil predlog slovenske skupnosti o samostojnem šolskem okraju.

Cetrtek, 14. julija 1977

Po statističnih podatkih se je industrijska proizvodnja v juniju v naši državi povečala za 10,5 odstotka, v Sloveniji pa za 12,8 odstotka.

Pri beograjskem inštitutu za sodobno zgodovino so izšle prve štiri knjige »Zbranih del Josipa Broza-Titaa«. Zbirka naj bi obsegala štirideset knjig.

Petek, 15. julija 1977

Na skupni seji v skupščini SFRJ so sprejeli predlog, naj bi se proračun federacije povečal za približno 15 odstotkov.

Izraelski predsednik Begin je odpotoval na večdnevni obisk v Washington.

Na pripravljalnem sestanku KVSE je vodja jugoslovanske delegacije razložil predlog devetih nebloksovskih držav.

Sobota, 16. julija 1977

V Kočevju so s slavnostno prireditvijo proslavili 35-letnico ustanovitve 1. slovenske narodnoosvobodilne proletarske udarne brigade Tone Tomšič.

Odbor OZN za odnose z državo gostiteljico (ZDA) je na jugoslovansko pobudo razpravljati o vse pogostejših terorističnih akcijah proti stalnim misijam pri OZN.

Ponedeljek, 18. julija 1977

Na povabilo ZIS je na obisk v našo državo prišel kuvaitski minister za nafto Al-Kazemi.

Jugoslovanski kulturni center v Parizu je z ugledno založniško hišo Antropos sklenil pogodbo o izdaji zbranih del predsednika Tita v francoščini.

Torek, 19. julija 1977

V Beogradu je bila zadnja seja obeh zborov skupščine SFRJ pred poletnimi počitnicami. Predsednik ZIS Veselin Djuranović je prebral poročilo o delu ZIS od leta 1974 do decembra lani.

V Pekingu so rehabilitirali nekdanjega vršilca dolžnosti kitajskega premiera Teng Hsiao-pinga. Zopet je prevzel dolžnosti, ki jih je imel pred odstranitvijo.

Ivanka in Alojz Mencinger z Žgoše

Zadovoljna in srečna sta, ker se je kljub grozotam gestapovskega preganjanja vse dobro končalo

Cepprav je od 19. februarja, ko je v renesančni poročni dvorani Šivčeve hiše v Radovljici predsednik občinske skupščine Polde Pernuš opravil obred zlate poroke, minilo že precej časa, je morda le prav, da se Ivanke in Alojza Mencingerja z Žgoše, spomnimo tudi mi.

V navzočnosti številnih sorodnikov in prijateljev sta svečano proslavila in potrdila 50-letno zakonsko zvestobo 73-letna Ivanka in 75-letni Alojz Mencinger z Žgoše pri Begunjah.

Oba zakonca, ki jima življenje zaradi njune napredne dejavnosti pred vojno in aktivnega sodelovanja v NOB, ni bilo lahko, sta visoki jubilej dočkala tako kot sta si vedno želela. Tri otroke, hčerko in dva sina, sta spravila h kruhu, po osvoboditvi pa sta si postavila hišo s koščkom vrta in zdaj v miru in slogi preživljata jesen svojega življenja.

Ivanka, nekdanja tekstilna delavka in aktivistka OF, še vedno pridno gospodinja. Spričo mladostne okretnosti bi ji človek težko presodil leta in vse trpljenje, ki ga je prestala med vojno, ko je že od 1942. leta začela organizirano delovati s partizani in nato v prvem vaškem odboru OF na Žgoši. Danes nerada govori o strahu, ki ga je prestala in solzah, ki jih je prelila zaradi svojih dveh sinov Slavka in Ota — partizanov, ko sta bila zaradi izdaje ranjena in je njuno življenje viselo na nitki. Slavkova so zaradi 19 ran komaj, skoraj čudežno, iztrgali smrti, Oto pa še danes nosi v sebi sovražno kroglo.

Ivanka in Alojz sta zadovoljna in srečna, ker se je kljub grozotam gestapovskega preganjanja in težkim skrbem za otroke, vse dobro končalo.

Oče Alojz, kleni možak, ki mu je v največjo zabavo vrtnarjenje, še prav nič ne kaže volje, da bi bil »penzionist«. V pogovoru rad poudari da se še nikoli ni imel tako dobro kot danes. Tudi drugim gre dobro in včasih kar predbro. Nekoč, pred vojno, ko je on gor rasel, v revni družini, kot osmi otrok od devetih, kolikor jih je bilo, ni bilo ne dela ne kruha. Če si preveč misli s svojo glavo, prepričan o krivici, ki so se dogajale delavcem in o nujnosti revolucionarnega boja, kot je to Alojz, pedvojni sindikalist in udeleženec znane stavke v tovarni verig Lesce. 1936. leta, si dobil knjižico in »cahena« v žandarskih seznamih. Kot pravi proletarec — kovinar-ski delavec je že takrat, ko sta Franc Leskošek in Vencelj Perko organizirala sindikate, postal vneti član Saveza metalških radnika Jugoslavije, odločen bорец za delavske pravice. Tudi v najbolj usodnih dneh v naši zgodovini, ko je nacistični okupator zasušil deželo, je našel pravo pot. Takorekoč pred nosom gestapovske postaje in ob obzidju begunjskih zaporov je organiziral prvo udarno trojko, ko pa so na Žgoši po nalogu partije ustanovili vaški odbor OF 1943. leta, je postal njegov prvi sekretar.

Z ženo Ivanko sta zaradi svojih sinov, ki sta bila partizana, le po naključju ostala živa. Če se ne bi skrivala, bi jih kruti gestapovci kaj kmalu odkrili, posebno še, če bi zvedeli za oba bunkerja, ki jih je Alojz skrivaj naredil za ranjence.

O tistih težkih časih bi zlatoporočenca, zakonca Mencinger vedela povedati za celo knjigo. Tudi o zloglasnem Druscheju, kako je pijan streljal v tičnik talce in še marsikaj. Novinarji naj pridejo za to zver vprašali v Begunje, kjer je očitno še vedno dovolj. Kljub temu, da je Alojz upokojen že od 1958. leta, je še vedno aktiven član borčevske organizacije, kot odbornik v Begunjah in občinskem odboru ZZB NOV, z 59 leti aktivnega dela v gasilskem društvu pa je tudi najstarejši gasilec tega društva, ki se ponaša z vrsto najvišjih priznanj, kot najuspešnejše v občini. Pa, najlepše vama želimo!

JOŽE ROLC
Radovljica

Ali res ni bilo moč drugače?

Mislím, da bi morala naša zdravilišča, tudi odgovorni v Čateških toplicah, z več posluha sprejemati in razporejati vojaške vojne invalide

Sem vojaški vojni invalid in sem dobil zdravljenje za enaindvajset dni v Čateških toplicah.

Meseca marca sem pisal recepciji Čateških toplic in jih prosil za rezervacijo v zdraviliškem domu v Čateških toplicah. Nisem bil pozoren na njihov odgovor, ki se je glasil, da so prejeli moje pismo in da se mi zanj najlepše zahvaljujejo. Niso pa potrdili rezervacijo zdravljenja zame in za mojo ženo od 25. 5. do 15. 6. 1977. Bil sem prepričan, da mi bodo rezervirali prostor v zdraviliškem domu, kot sem jih prosil.

Toda, ko sem na njihovo vabilo prišel 35. 5. 1977 na zdravljenje skupaj s svojo ženo, so mi rekli, da me bodo začasno namestili v bungalovih, ker ni prostora v zdraviliškem domu! Tako sem bil primoran

naseliti se v bungalovih, ki pa niso primerni za zdravljenje, saj je to le turistično naselje, grajeno z veliko pomanjkljivosti in zunaj zdraviliškega doma. Tako se, lahko prehladiš, ko odhajaš s kopanja in prostori so tudi hladni.

Vsak dan sem vpraševal za prostor v zdraviliškem domu in sem šel s to prošnjo tudi do dr. Vidmarja. Končno so naju premestili v staro stavbo, ki je dotrajana in tudi nima več pogojev za uspešno zdravljenje.

Tako sva z ženo, ki je tudi borka od leta 1942, ostala v stari stavbi, mnogo mladih in zdravih ljudi pa je bilo v novem zdraviliškem domu... Čutiva se hudo zapostavljena in prizadeta! Ne veva, kdo je temu kriv — ali tisti, ki je sklepal pogodbe za invalide narodnoosvobodilne vojske ali je temu kriva uprava zdravilišča Čateških toplic. Mislím, da bi morala naša zdravilišča, tudi odgovorni v Čateških toplicah, z več posluha sprejemati in razporejati vojaške vojne invalide.

FRANC POPETAR,
Čateške toplice, p. Brežice

Tudi letos se je med udeleženci pohoda po poteh delegatov AVNOJ kovalo tovarištvo in prijateljstvo... Svoje naslove sta si ob slovesu na Bazi 20 izmenjala tudi Albinca Hočevar-Mali, narodna heroina, ki se je letošnjega »avnoj-skega pohoda« udeležila že šestič, in eden izmed mladih pohodnikov, pripadnik Jugoslovanske ljudske armade. Foto: STAS

Oglasite se!

Odmev na pismo Pavla Šegule »Neznanim partizanskim pesnikom«

Veseli smo skrbi Pavla Šegule iz Ljubljane za znano slovensko narodnoosvobodilno pesništvo, kot se kaže iz njegovega članka »Neznanim partizanskim pesnikom«. Veseli pa smo tudi, da moremo njemu in mogoče še komu postreči s podatkom, da na ljubljanski slavitiki zbiramo to pesništvo že od leta 1971 in da so sadovi tega dela, saj smemo reči, kar lepi.

Cepprav je bilo tudi v TV 15 o tem že nekaj napisano, bi postregla še z najnovejšimi številkami.

Petindvajset študentov je že oddalo svoje diplomske in seminarske naloge, s katerimi je zbrano in dokumentirano blizu 7.000 pesemskih besedil, trenutno pa je v delu petnajst takih nalog, deset študentov pa je v okviru svojih študijskih obveznosti urejalo tri kartoteke: kartoteko besedil, avtorjev in glasil, ki so izhajala med narodnoosvobodilnim bojem.

Tako je vsega skupaj vključenih v delo že petdeset študentov.

Poleg arhiva v Institutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani so bile pregledane arhivske zbirke v štirindvajsetih slovenskih pokrajinskih muzejih. V veliko pomoč so nam tako imenovani posredniki, to je posamezniki, ki nam odpirajo in kažejo pot do številnih avtorjev na terenu. Na priporočila in prošnje prispevkov ali intervjujev v Naših razgledih, Delu, Tribuni, Jani, Borcu, TV 15 in oddaji Se pomnite, tovariši, nam avtorji tudi sami pošiljajo priče svojega literarnega delovanja med narodnoosvobodilnim bojem. Da bi bila poizvedovalna mreža čim bolj popolna, smo naprosili za sodelovanje tudi slaviste po šolah, od koder že prihajajo prva sporočila in gradivo. Naš glas se ni ustavil niti ob mejah in tako smo dobili marsikaj dragocenega pri Slovencih v Italiji, Avstriji in tudi na Madžarskem.

Ob tej priložnosti se pridružujem vabilu tovariša Šegule in prosimo tiste, ki se doslej iz kakršnihkoli vzrokov še niste opogumili, da se oglasite in to kar na oddelek za slavitiko, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Aškerčeva 12.

To smo zapisali z željo, da bi se morebitni hranitelji pesemskega gradiva iz narodnoosvobodilnega boja le odzvali, saj je v interesu nas vseh, da bi bilo delo čim bolj opravljeno, ali ne?

MARIJA STANONIK,
Novi trg 3, p. Ljubljana
(Institut za slovensko narodopisje, SAZU)

Petintrideset let ustanovitve 1. slovenske proletarske udarne brigade Tone Tomšič

„TOMŠIČEVCI“ SO PONOSNI

V soboto, 16. julija, so na slavnostno okrašenem Trgu osvoboditve v Kočevju proslavili 35-letnico ustanovitve prve slovenske proletarske udarne brigade »Tone Tomšič«. Zbrane občane, borce in goste Vido Tomšičevo, Marijana Breclja, Franca Tavčarja-Roka, Branka Jerkiča in druge je pozdravil prvi komandant slovenskih partizanskih enot Franc Leskošek-Luka. Po pozdravnih besedah predsednika skupščine občine Kočevje inž. Sava Vovka, je bil slavnostni govornik prvoborec Tomšičeve brigade generalmajor Miha Petrič. Iz njegovega govora povzemamo oris zgodovinske poti te slavne slovenske brigade.

»Na današnji dan, pred petintridesetimi leti, je bila po nalogu CK KP Slovenije in glavnega poveljstva v vasi Cesta ustanovljena 1. proletarska udarna brigada Tone Tomšič. V brigado so se vključili borci 1. proletarskega bataljona Tone Tomšič in borci 3. in 5. grupe odredov. To so bili vsi prekaljeni borci — prostovoljci, med katerimi je bilo mnogo komunistov in skojevcev.

Brigada je kmalu zaslovela s svojo organiziranostjo, borbenostjo in odločilnimi zmagami. Že med italijansko ofenzivo, od svoje prve velike zmage v boju v Jelenovem žlebu, na pohodu s 14. divizijo na Štajersko pa do konca vojne, v zaključnih operacijah za osvoboditev naše domovine, brigada ni poznala poraza, zanjo ni bilo brezizhodne situacije, iz vsakega težkega boja je izšla še močnejša in še bolj borbeno. Take uspehe je dosegla brigada za to,

ker je vladala v njej zavestna in jeklena disciplina, tovarištvo, iskreni človeški medsebojni odnosi in ker je bila najtesneje povezana z ljudstvom.

Komandni kader brigade so sestavljali mnogi prekaljeni predvojni komunisti, španski borci in tisti, ki so se v boju s sovražnikom od leta 1941 izkazali kot najbolj hrabri in sposobni vodenju enot. To in visoka moralno politična zavest borcev, neomejena vera v pravičnost boja in želja po svobodi, so bili osnovni temelji njenih uspehov. Brigada je v pravem pomenu besede bila kadrovska, saj je dala številne kadre za formiranje drugih brigad, divizij in korpusov.

Ljudske množice, ki so se od začetka vstaje vključevale v NOB, so ta boj povezale s sočasnim bojem za človeka, za socialne pravice in za svojo popolno osvoboditev. Zato je bil naš boj že od vsega začetka tudi ljudska revolucija, ki je ustvarjala nove pogoje za prihodnost, osvobodeno vsakega izkoriščanja. Zato partizanska vojska, ki je izšla iz ljudskih množic in služila njihovim ciljem, ni mogla biti drugačna kot ljudska in revolucionarna.

Danes nam še bolj živo stopa v ospredje enotnost in požrtvovalnost naših borcev in našega ljudstva, ki je pokazalo doslednost pri izvrševanju vseh tistih nalog, ki so bile neposredno povezane z ustanavljanjem in utrjevanjem partizanske vojske ter z izgradnjo nove ljudske oblasti.

Množična udeležba v narodnoosvobodilnem boju, naraščanje števila borcev ter vedno večja prizadevnost ljudi, ki so bili kakor koli povezani v NOB, je omogočila v letih 1942 pomembno krepitev partizanskih enot. Partizanska vojska je že imela za seboj velike bitke in zmage (Dražgoše, Janče, Muljava in druge) in bogate izkušnje iz teh spopadov s sovražnikom, ki so bile dragocena pomoč v nadaljnjem razvoju. To je bil čas, ko je naša vojaška moč že toliko narasla, da se sovražnik z njo ni mogel spopasti brez velikih sil in temeljitih vojnih priprav.

V obdobju neposredno pred ustanovitvijo brigade, so se vrstile partizanske zmage druga za drugo, predvsem v tako imenovanem ljubljanskem pokrajinu. V tem času se je razvilo še tesnejše sodelovanje med slovenskimi in hrvatskimi partizani. Tako se je iz dneva v dan bolj kovalo bratstvo in enotnost, to, kar je bilo za zmagoviti boj jugoslovanskih narodov in narodnosti še posebno pomembno.

Življenje in delo na osvobojenem ozemlju je bilo leta 1942 izredno pomembno za ves nadaljnji vojaški in politični razvoj, kakor tudi za nadaljnji razvoj oboroženih sil in oboroženega boja.

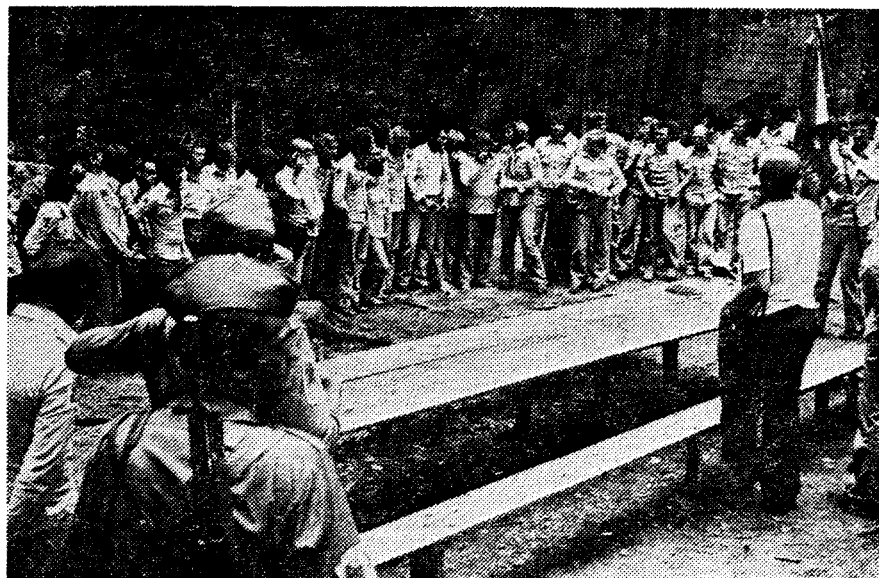
Velika italijanska ofenziva leta 1942 je bila težka preizkušnja za naše os-

vobodilno gibanje in še posebej za partizansko vojsko. Partizanska vojska je kljub težkemu času pokazala visoko stopnjo moralno-politične zavesti in organiziranosti. V zelo kratkem času, že med italijansko ofenzivo, se je organizirala na višji stopnji, v obliki partizanskih brigad. Najprej je bila ustanovljena Tomšičeva brigada, za njo pa še brigada Matije Gubca, Ivana Cankarja in Ljube Šercerja.

Mi, borci 1. proletarske udarne brigade, smo bili in smo tudi danes po-

nosni, da je v spomin na Toneta Tomšiča, ki so ga italijanski fašisti ustrelili leta 1942, nosila ime po njem prav naša brigada.

Ustanovitev štirih brigad je pomenila korenit prehod k novim, višjim oblikam organizacije v narodnoosvobodilni vojski. Brigade kot manevrska udarna sila so omogočile vodenje boja v skladu z vojaškimi načrti, tam, kjer so lahko največ prispevale k uspehu skupnega boja na ozemlju Slovenije in boja narodov Jugoslavije...«

MLADI POHODNIKI »PO POTEH SLOVENSKE DELEGACIJE AVNOJ« DOMA — Dne 24. julija se je mladinska pohodna brigada »Po poteh slovenske delegacije AVNOJ« po dvanajstih dneh in več kot tisoč šeststo prehojenih kilometrih vrnila domov.

»Ta akcija slovenske mladine je zelo pomembna za krepitev bratstva in enotnosti naših narodov,« je dejal član IK predsedstva CK ZKS Franc Šali na slovesnem zaključku te že tradicionalne akcije, ki jo vsako leto organizira republiška konferenca ZSMS Slovenije. »Največja vrednota pohoda je prav v tem, da se mladi seznanjajo z življenjem delovnih ljudi naše širše domovine. Le tako bodo znali ceniti vse, kar smo dosegli po vojni. Od takrat, ko je roka delavca in kmetja, osvobodjena razrednih izkoriščanj, začela v temelju graditi novi svet, je raslo tudi upanje, da bo naše življenje iz generacije v generacijo boljše in plodnejše. V tem smislu potekajo tudi naše priprave na osmi kongres KPS in enajsti kongres KPJ. Naše življenje še ni dovolj človeško in svobodno v vseh njegovih razsežnostih. Veliko je nalog, ki se odpirajo mladinskim organizacijam.«

Naj ob koncu povemo, da je mladinska pohodna brigada »Po poteh slovenske delegacije AVNOJ« štela 120 mladih iz vse Jugoslavije.

Foto: SVETOZAR BUSIČ

Ob 35-letnici 1. SPUB »Toneta Tomšiča«

Titov pozdrav

»Pošiljam vam pristrčne pozdrave in čestitke ob dnevu enote in ob 35-letnici ustanovitve prve slovenske proletarske narodnoosvobodilne udarne brigade, katere revolucionarne tradicije nadaljuje vaša enota.

Pristrčno pozdravljam in pošiljam najboljše želje preživelim borcem in starešinam te proslavljene vojne brigade. Prva slovenska proletarska udarna brigada »Toneta Tomšiča« je delovala v težkih in zamotanih vojnih razmerah. V številnih bojih, ki jih je imela z okupatorji in domačimi izdajalci, so njeni borci in starešine izkazali izreden pogum, trdnost in vzdržljivost. Pomemben je prispevek brigade pri razvijanju bratstva in enotnosti, pri krepitvi in širjenju narodnoosvobodilnega gibanja v vseh krajih, v katerih je med svojo dolgo vojno potjo delala in bivala. V polnem smislu besede je bila brigada kadrovska enota, saj so številni kadri iz te brigade odhajali na dolžnosti v druge slovenske enote.

Izkušnje našega narodnoosvobodilnega boja so dragocene tudi pri današnjih naporih, ki jih namenjamo izgradnji oboroženih sil in krepitvi obrambne sposobnosti vse naše samoupravne socialistične skupnosti.

Vaša naloga in obveznost je, da nenehno krepite borbene sposobnosti in moralno-politično enotnost vaših enot, da se vojaško-strokovno usposabljate, da čim bolj spoznate in obvladate sodobno oborožitve in tehniko, s katero so opremljene enote jugoslovanske ljudske armade.

Želim vam veliko uspeha pri nadaljnjem delu.

(Vrhovni komandant oboroženih sil SFRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito vojakom in starešinam enote, ki nadaljujejo tradicije prve slovenske proletarske narodnoosvobodilne udarne brigade »Toneta Tomšiča«).

OBVESTILO

Naročnike in bralce obveščamo, da bo zaradi praznika 30. številka TV 15, izšla šele 4. avgusta, danes pa vam — ob dnevu vstaje slovenskega naroda — predstavljamo dvojno, praznično številko na štiriindvajsetih straneh.

UPRAVA IN UREDNIŠTVO
TV 15

Po podpisu osimskega sporazuma so vse pogostejša srečanja naših skupin z zamejskimi Slovenci. Takšno srečanje so pred kratkim imeli tudi maturanti Kmetijske šole v Novi Gorici pri zastopniku Fergusona na Fari. Mladi delavci so našim absolventom prikazali vrsto del s traktorskimi priključki. Pokazali so jim način škropljenja, zapraševanja, brananja, namakanja, baliranje krme in podobno. Prikaz raznih kmetijskih del je bil še bolj zanimiv, saj so delali z najnovejšimi stroji in priključki. Srečanje med italijanskimi delavci in našimi absolventi je bilo zelo pristrčno.

Tudi dvojezični napisi se v Italiji vedno bolj pojavljajo, kar se vidi tudi na fotografiji.

Tekst: LEOPOLD KOTAR
Foto: BRUNO PISK

DOKUMENTI GOVORE O DNEVU ZMAGOVALCEV

»V letu 1941 in v prvih mesecih leta 1942 je Komunistična partija Slovenije na izkušnjah predvojnne borbe in v duhu splošne linije, ki jo je nakazal centralni komite KPJ, ustvarila politične in organizacijske temelje vse ljudske vstaje, ustanovila po kmečkih puntih prvič po štiristo letih ljudsko vojsko, ki se je borila za obstoj in osvoboditev slovenskega naroda, zbrala je vse poštene Slovence v Osvobodilni fronti, ustvarila pogoje in potrebno organizacijo za čim uspešnejše vodenje narodnoosvobodilne borbe, utrdila narodno disciplino in postavila temelje ljudske oblasti, razkrinkala domače izdajalce, ki so vse bolj tonili v izdajstvu kot odkriti zavezniki in oprode okupatorja in razpihovanci državljanske vojne.«

(Lidija Sentjunc, Partija v borbi za enotnost osvobodilnega gibanja, Ljubljana v ilegalni knj. 3, str. 13)

narodovanja slovenskega naroda — to so samo prvi začetki divjanja imperialističnih barbarov nad slovenskim narodom.

Zgodilo se je to, pred čemer so komunisti že dolgo svarili. Na našo zemljo je stopila tujčeva imperialistična peta, ki so ji utrdili pot protiljudski režimi s svojo protiljudsko in hkrati protinacionalno politiko.

Leta in leta so protiljudski režimi gazili enodušno zahtevo delovnih množic Jugoslavije, da se sklene pogodba o vzajemni pomoči s Sovjetsko zvezo. Ta politika bi edina lahko zadržala narodom Jugoslavije mir in neodvisnost ter jih obvarovala tako pred osvajalskim napadom osi kakor tudi pred vojnimi nakanami angleških imperialistov.

Leta in leta so protiljudski režimi izvajali politiko brezobzirnega in krvavega nasilja nad delovnim ljudstvom, zatirali celo vrsto narodov in narodnostnih manjšin, hkrati

la pri pogubni protiljudski in protinacionalni politiki. Slovenska klerikalna gospoda je s strupenim sovraštvom stala na čelu vse protisovjetske gonje in storila vse, da bi onemogočila tesnejše zblizanje med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Ta gospoda je sodelovala pri nesrečnem pristopu Jugoslavije k trojnemu paktu in končno dala svoj pečat izdajalskemu Narodnemu svetu. Prav tako je tudi JNS-gospoda in druge »napredne« gospode iz vrst socialnih demokratov in radikalov s svojo anglofilsko, vojno-hujskajočo in Sovjetski Zvezi sovražno politiko vodila slovenski narod in druge narode Jugoslavije v nesrečo, ki jih je zdaj dohitela. V »Narodnem svetu« je vsa ta gospoda z banom Natlačenom na čelu nadaljevala svojo kapitulantsko in izdajalsko delo. Danes pa se ista gospoda z banom Natlačenom na čelu za judeževe groše udinja italijan-

more zadeti kak narod. Vsako noč je vozil skozi Ljubljano vlak naših najboljših slovenskih družin, ki jih je barbarska Nemčija iztrgala slovenski zemlji in jih poslala v izgnanstvo.

Na stotine slovenskih hiš čaka, da jih zasedejo nemški emigranti.

Bela Ljubljana, ti, ki si srce Slovenije, si občutila vso bolečino matere Slovenije, ki so ji trgali otroka s prsi. V teh nočeh si poslala na tisoče svojih otrok vzdolž železnice, da bi se poslovili od izgnancev.

Drugi del letaka kaže prav tako žalostno podobo.

»Medtem ko so lile solze žalosti za slovensko krvjo, ki so jo vzeli srcu naše domovine, je vsa Ljubljana odmevala od muzike.

Kako se je zgodilo vse to? V teh dneh je bilo toliko koncertov na trgih in oper v gledališčih. V teh tesnobnih dneh ni bi-

tovariši so odšli v posamezne pokrajine, kjer so bili organizatorji splošnega upora. Tako je Stane Žagar padel kot pobudnik upora na Gorenjskem 27. marca 1942 pri Crngrobu, Oskar Kovačič, organizator upora v južni Primorski in Trstu, pa je umrl za posledicami težke ječe leta 1944.

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je sredi julija 1941 izdalo tudi »partizanski zakon«, v katerem je med drugim tudi določeno: »Partizanski oddelki so sestavljeni iz prostovoljcev-partizanov, ki se hočejo zvesto in vztrajno, z orožjem v roki, boriti za velike osvobodilne cilje slovenskega naroda, proti jarmu okupatorskih fašističnih tlačiteljev za pravice delovnega ljudstva. Tesno povezani s slovenskimi ljudskimi množicami in vsemi narodi, ki se bore proti fašističnim razbojnikom, naslanjajoče se operativno na vojaško akcijo

skromen, nesebičen in tovariški v razmerju do svojih bojnih tovarišev.

Disciplina je glavna partizanska lastnost...

Partizan ne sprejme nobenih osebnih materialnih nagrad... Partizan ne sme v borbi ali drugače pustiti svojega tovariša ali poveljnika, če se ta nahaja v težkem položaju, če je napaden ali ranjen...

Partizan mora varovati svojo čast in čast osvobodilne partizanske ednice...

Partizan mora dostojno ravnati z ranjenim ali ujetim sovražnikom, prepričati ga o pravičnosti partizanske borbe

(»Partizanski zakonik« obsega tudi partizansko prisego, opis zastave ter partizanski pozdrav, ki je »stisnjena pest desne roke dvignjena k ščitu pokrivala in vzdikom« »V boju ter od zdravom« »Za svobodo«.)

ČLANI GLAVNEGA POVELJSTVA SLOVENSKEH PARTIZANSKIH ČET: Franc Leskošek-Luka, (komandant), Marijan Breclj, Aleš Bebler, Oskar Kovačič, Stane Žagar in Miha Marinko (političar)

Slovenskemu narodu!

»Vojaki, podoficirji in oficirji nemške, italijanske in madžarske okupacijske armade!

Slovinci smo z ostalimi narodi Jugoslavije vred doživeli najhujšo nesrečo, ki lahko zadene narod. Slovenski narod je prišel pod oblast treh imperialistov. Zaslužjen je in razkosen, kakor še nikoli v zgodovini. Tisoči aretiranih Slovencev, pretepanje in mučenje, preganjanje slovenskih ljudi, odpuščanje iz služb, zaprte tovarne, brezobzirne revkizicije, ropanje narodnega premoženja, oduševanje zamenjave denarja za marke in lire, naraščajoče splošno pomanjkanje življenjskih potrebščin, začetek brezobzirnega in barbarskega raz-

ti pa so tujim plačanim agentom odpirali vrata v armado in državni aparat. Jasno je, da je taka politika v prvi vrsti slabila obrambno moč države, da je taka politika prvi in glavni krivec poraza jugoslovske armade.

Zvesta izdajalski tradiciji hrvaškega plemstva je hrvaška kapitalistična gospoda odprla vrata tujim osvajalcem in s tem narodom Jugoslavije zasadi la nož v hrbet. Kakor že tolikokrat v zgodovini, je hrvaška gospoda za to svoje izdajalstvo dobila od imperialistov tisto, kar so drugi narodi Jugoslavije dobili za kazen. Pod goljufivo krinko neodvisnosti ni hrvaški narod nič manj zaslužjen in razkosen kakor ostali narodi Jugoslavije.

Poleg beograjske čaršije in poleg hrvaške izdajalske gospode nosi največjo odgovornost za narodno nesrečo, ki je doletela narode Jugoslavije, slovenska kapitalistična gospoda. Ta gospoda je z vodstvom slovenskih klerikalcev na čelu leta in leta sodelova-

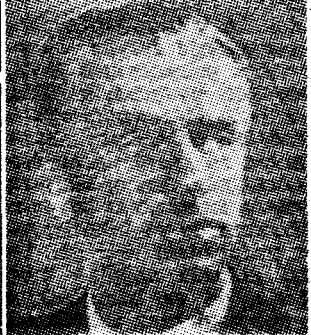
skim okupatorjem, da bi pod krinko kaznive fašistične »avtonomije« lažje obdržala v sužnosti slovenski narod.

Slovenski narod!

Edina stranka, ki je že pred leti opozorila na nemško nevarnost in organizirala slovenske prostovoljske čete za boj proti nemškemu in italijanskemu imperializmu v Španiji, ki se je najodločnejše borila proti kapitulantski politiki Stojadinovičeve in Cvetkovičeve vlade, vodila žilav boj proti hitlerjevski propagandi v Sloveniji in edina opozarjala, da je samo v tesni zvezi s Sovjetsko zvezo mogoče rešiti mir in neodvisnost narodov Jugoslavije — ta edina stranka je bila Komunistična stranka Jugoslavije...

(Del letaka Centralnega komiteja KPS, konec aprila 1941)

»Zadnje noči so bile priče najtežje tragedije, ki

la primerna prilika za zastave za Giglia in za italijansko muziko. Vi, ki ste v teh dneh hodili na koncerte in v opero, vi, ki ste vsak večer bili na Marijinem trgu, niste mislili na povratek naših otrok. Niste se bali, da bi rekli: V trenutku, ko mi potujemo skozi Ljubljano v izgnanstvo, se vi Ljubljančani zabavate ob zvokih tuje muzike.

Ljubljana, spomni se in misli.

(Letak, ki ga je OF 13. julija 1941 razširila po Ljubljani.)

Poleti 1941 je bilo v Sloveniji formiranih že nekaj partizanskih čet. Dne 21. julija 1941 je bilo v Bernardovi hiši Pod hribom v Ljubljani ustanovljeno tudi Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. V njem so bili: komandant Franc Leskošek-Luka, politkomisar Miha Marinko, Aleš Bebler-Primož, Marijan Breclj, Stane Žagar, Oskar Kovačič, Dušan Podgornik in Vito Kraigher. Nekateri

slavne Delavsko Kmečke Rdeče Armade Sovjetske zveze — partizani ne bodo odložili orožja preje, dokler ne bodo uresničeni cilji, zaradi katerih so se orožja lotili.

V partizane lahko vstopi vsak, ne glede na politično in versko prepričanje ali nacionalno pripadnost, ki sprejme te cilje, ki je v moralnem pogledu neomadeževan, ki sprejme »partizanski zakon«, in kogar potrdi partizanska naborna komisija. Vstop v partizanski oddelček pomeni, da je partizan vse svoje sile in svoje življenje posvetil osvobodilni stvari slovenskega naroda in delovnega ljudstva.

Peti člen določa dolžnosti in pravice partizana. »Partizan mora imeti čvrst značaj, iskren mora biti proti poveljniku in tovarišem, globoko vdan osvobodilni stvari slovenskega naroda in delovnega ljudstva, potrpežljiv in poln samoobvladanja v vsakdanjih naporih, biti mora hraber, samoiniciativen, hladnokrven, odločen v borbi s sovražnikom,

Kot dan vstaje praznuje naša slovenska republika 22. julij in to zato, ker so pripravili na vstajo tega dne dosegli že tako stopnjo, da so padli na tla. Na cesti med Tacnom in Šmartnim prvi partizanski strel, ki jih je sprožila Šmartnogorska partizanska skupina. Na sestanku partizanov in ilegalcev so 19. julija obravnavali direktive Glavnega poveljstva o začetku splošne vstaje v Sloveniji in sklenjeno je bilo, da je treba 22. julija likvidirati tri izdajalce. Naslednjega dne so se zbrali partizani iz Pirniča, Tacna, Skaručnega in Sel v Dobravi za Šmarno goro, druga skupina pa nad Gameljni. Dne 24. julija sta se obe skupini združili s črnuško in tako je nastala Rašiška četa, ki se je utaborila v rašiških gozdovih. Četa je 27. julija naredila veliko sabotažno akcijo in požgala požeto pšenico.

(Metod Mikuž, Pregled zgodovine NOB v Sloveniji, knj. 1. Ljubljana, 1960, str. 171.)

Radovan Gobec

Med skladatelji — partizani je tov. RADOVAN GOBEC, poleg aktivnega sodelovanja v NOB vse do danes obdržal stik s to vejo ustvarjalnosti, tako kot skladatelj in glasbeni pedagog, kot organizator ter dirigent Partizanskega invalidskega zbora.

Utemeljitev:

Skladateljski opus Radovana Gobca obsega preko 100 pesmi za pevske zборе, mnoge priredbe slovenskih in jugoslovanskih revolucionarnih pesmi in pesmi drugih narodov, posnel je s Partizanskim zborom 13 gramofonskih plošč, ob tem predaval, vzgajal, pisal in samo s Partizanskim zborom, ki ga vodi polnih 24 let, opravil preko 1000 nastopov, v in zunaj meja Jugoslavije.

Bogatemu opusu skladb z revolucionarno tematico in s tematiko iz NOB, ki obsega tudi 14 simfoničnih in vokalno instrumentalnih del, je pred kratkim dodal še novo, celovečerno kantato »Splavarji na ognjeni reki«, ki je doživela nedeljeno priznanje, poleg tega pa v letošnjem letu jubilejev, s polno angažiranostjo prispeval k uresničitvi številnih proslav.

Kot skladatelj, dirigent in organizator sodi Radovan Gobec danes med najplodnejše ustvarjalce in najagilnejše dejavnike pri ohranjanju tradicij NOB na področju glasbe.

Pisci zgodovinske monografije »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem 1941—45«

Nagrado prejmejo pisci vojaško zgodovinske monografije »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem 1941-45«. Skupaj z Zdravkom Klanjščekom, njenim glavnim oblikovalcem, si nagrado delijo naslednji soavtorji: dr. Tone Ferenc, Ivan Ferlež, dr. Metod Mikuš, Alenka Nedog, Jože Novak, Miroslav Stipančič in dr. Miroslav Stiplošek.

Utemeljitev: Monografija »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem 1941-45« je prvi strnjeni, celoviti in pregledni prikaz celotne narodnoosvobodilne vojne na vsem slovenskem narodnem ozemlju. Mogočna monografija s skoraj 1200 stranmi velikega formata prikazuje predvsem dejavnost naše partizanske vojske, njene boje s sovražnikom, njen organizacijski razvoj, kakor tudi vse njene pomožne službe od sanitete do vojnega tiska in šolstva. V čeprav so v ospredju vojaški vidiki naše revolucionarne NOB, knjiga obravnava tudi poglobljene politične aspekte našega osvobodilnega boja. Vrh tega je napisana tako, da je berljiva tudi za široke sloje, prav to pa njeno uporabnost in odmevnost še povečuje.

Monografija »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem« je rezultat desetletnega pripravljalnega dela. Njeni pisci med svojimi viri navajajo čez tristo različnih knjig, vmes tudi številna lastna predhodna dela. Delež, ki ga pri tej pomembni monografiji ima vsak od tu nagrajenih naših zgodovinarjev, je količinsko različen, toda vsak od njih je bistveno pripomogel k njeni tehtnosti kakor tudi k temu, da je takšno delo pri nas sploh že moglo nastati. Dejstvo je namreč, da je zgodovinska monografija »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem« prvo tovrstno delo v Jugoslaviji in da doslej noben drug jugoslovanski narod še nima strnjene in celovitega prikaza svojega oboroženega boja v letih 1941-45.

Dore Klemenčič-Maj

Utemeljitev:

Dore Klemenčič-Maj, umetnik in borec, slikar, grafik, prodoren pisec in kritik je v svojem obsežnem opusu, ki se pne od poetičnih krajin predvojnega obdobja, do vizualnih krajin hkrati analitičnih del njegove zrele faze, razvijal izročilo žlahtnega realizma in humanizma. Njegova dela, ki so nastajala v revoluciji (spominimo se le prodorne in umetniško polnokrvne mape lino-rezov iz leta 1944 — V imenu Kristusovih ran) niso samo razkrinkavala bedno početje narodnih izdajalcev, marveč so predstavljala tudi po formalni plati visoke grafične dosežke. V mnogih skicah in portretih, ki so nastajali v tem velikem času pa je vedno znova dokazoval, da je pošten in iskren umetnik. Tudi grafične in slikarske stvaritve, ki so nastajale v povojnem obdobju, nosijo ta pečat. Ob doživetih in z ljubeznijo prežarjenih krajinah, portretih pa tudi v podobah, ki so nastale kot rezultat njegovih

NAGRADE VSTAJE

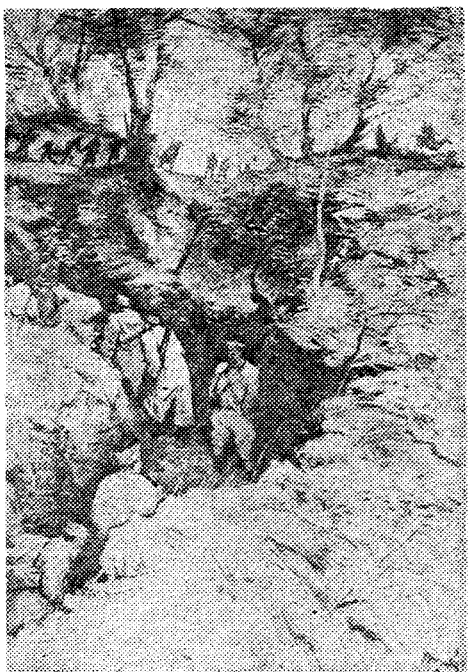
V prostorih Skupščine SR Slovenije so 21. julija podelili nagrade vstaje slovenskega naroda za leto 1977. Slavnostni govor je imel narodni heroj in predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, utemeljitelj nagrad pa je prebral namestnik predsednika žirije Vladimira Pavšiča-Bora, Peter Levec. Podelili so pet nagrad vstaje, prvič pa je bila letos podeljena tudi nagrada za življenjsko delo, ki jo je prejel Dore Klemenčič-Maj.

Istega dne so podelili na svečani seji RO ZZB NOV Slovenije tudi trideset plaket ZZB NOV Jugoslavije za Slovenijo za leto 1977.

Posebna žirija pod predsedstvom Vladimirja Pavšiča-Bora in v sestavi: Peter Levec, Zdravko Klanjšček, Olga Vipotnik, prof. Miran Hasel, Stane Repar, dr. Ivan Sedej, Ivan Jerman, dr. Jaro Dolar in Sergej Vošnjak, je letos prejela blizu dvajset predlogov, med katerimi se je odločila za pet nagrajencev, upoštevajoč nekaj temeljnih določil za nagrade kot so objavljeno delo, delo s tematiko iz NOB in predvsem nova imena. Prvič v svoji zgodovini zajemajo nagrade vstaje tudi nagrado za življenjsko delo, predlagano pa je bilo tudi, da bi se v bodoče upoštevala za nagrade še znanstvena dela s tega področja.

Letošnji nagrajenci so RADOVAN GOBEC, ZDRAVKO KLANJŠČEK in tovariši: dr. TONE FERENC, IVAN FERLEŽ, dr. METOD MIKUŠ, ALENKA NEDOG, JOŽE NOVAK, MIROSLAV STEPANČIČ in dr. MIROSLAV STIPLOŠEK, nato DORE KLEMENČIČ-MAJ, JOŽE KRALL in dr. MILAN ŽEVART. V nadaljnjem besedilu navajamo obrazložitve žirije za nagrade vstaje slovenskega naroda in imena dobitnikov plaket ZZB NOVJ za letošnje leto.

doživetij in razmišljanj o ljudeh v revoluciji in med NOB, se vedno znova srečujejo z odkrito, angažirano in na specifično slikarski ali grafični način povedano resnico o nas in o umetniku. Zato je Klemenčičev slikarski in grafični opus nenadomestljiv del sodobne slovenske umetnosti in hkrati eden tistih dosežkov, ki plemeniti izročilo narodnoosvobodilnega boja.

Dore Klemenčič-Maj
Partizanska kolona II, tempera, 1950.

Prof. Jože Krall — »Partizanske tiskarne na Slovenskem«

Prof. Jože Krall, sodelavec Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, prejme nagrado za svoje znanstveno delo v treh knjigah »Partizanske tiskarne na Slovenskem«.

Utemeljitev:

V prvi knjigi avtor natančno, dokumentirano in vsestransko opisuje nastanek, razvoj in delo osrednjih tiskarn v Ljubljani in na osrednjem osvobojenem ozemlju, v drugi knjigi primorske partizanske tiskarne, v tretji knjigi pa gorenjske in štajerske tiskarne.

Krallove tri knjige o slovenskih partizanskih tiskarnah so plod več kot desetletnega natančnega, skrbnega raziskovalnega dela o tej specifični in zelo pomembni dejavnosti v našem narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. Osvobodilna fronta s Komunistično partijo na čelu je ta boj vodila tudi na polju pisane besede z enako zagrizenostjo kot na vseh drugih bojiščih. Ilegalne partizanske tiskarne v Ljubljani in kas-

neje na osvobojenem ozemlju Dolenjske, Gorenjske in Primorske ter štajerske so natisnile blizu 1.800 različnih tiskov v skupni nakladi skoraj deset milijonov izvodov — dosežek, ki v času nacistične okupacije ni bil presežen skoraj nikjer drugje v Evropi.

Prof. Jože Krall razen nastanka in dela sleherne od partizanskih tiskarn ter njihovega osebnega izčrpnega obravnavanja tudi tehnične probleme, nastanek strojev, ki so jih uporabljali, ter zapletena vprašanja nabave in transporta, konspiracije ter obrambe in za-

DOBITNIKI »PLAKET ZZB NOVJ« V SLOVENIJI ZA LETO 1977

Na predlog občinskih odborov ZZB NOV Slovenije je Predsedstvo Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije na seji dne 16. junija 1977 sprejelo odlok o dodelitvi »Plaket ZZB NOVJ«.

Plakete se dodeljujejo aktivistom organizacije borcev NOV, organizacijam in združenjem borcev NOV, organizacijam združenega dela, družbenopolitičnim in društvenim organizacijam. Plakete se skratka podeljujejo tistim najzaslužnejšim posameznikom ali organizacijam, ki so kakorkoli prispevali k delu in razvoju borčevske organizacije in pri uresničevanju ciljev, za katere se organizacija ZZB NOV in njeno članstvo zavzemajo.

Sloveniji je letos dodeljeno 63 plaket. Prejeli pa so jih le-ti:

1. Bevc Justa, Hrastnik
2. Bevk Ivanka, Domžale
3. Bogataj Mirko, Gornja Radgona
4. Burič Rudi, Ljubljana
5. Čuk Ivan, Idrija
6. Eberle Jože, Zagorje
7. Grubelnik Pavle, Mežica
8. Hovnik Stanislav, Slovenj Gradec
9. Hren Valentin, Škofja Loka
10. Ivanuš Maks, Opitnica
11. Kar Mihael, Trzin
12. Keber Stane, Ljubljana
13. Klinar Jaka, Jesenice
14. Kolar Stane, Sevnica
15. Kordič Rade, Črnomelj
16. Kreže Jože, Laško
17. Legan Marija, Ljubljana
18. Leskovšek Franc, Slov. Konjice
19. Lesnik Franc, Velenje
20. Lipušček Ludvik, Tolmin
21. Lavrič Franc, Šmarje pri Jelšah
22. Medved Slavko, Ivančna Gorica
23. Mele Jože, Cerkljica
24. Milavec Franc, Trebnje
25. Naglav Ado, Trbovlje
26. Paternu dr. Boris, Ljubljana
27. Petan Miha, Celje
28. Rupnik Andrej, Ljubljana
29. Sršen Slavko, Ljutomer
30. Slak Karel, Sečovelje
31. Sodja Franc, Boh. Bistrica
32. Škrabar Stanislav, Ljubljana
33. Tomažič Franc, Vipava
34. Tomšič Jože, Ribnica
35. Traven Terezija, Ljubljana
36. Učnik Stanko, Šmarje pri Kopru

ščitne tiskane. S svojim natančnim obravnavanjem tiskov je podal ne le bibliografsko partizanskega tiska, izdelanega na grafičen način, temveč s svojim orisom partizanskih tiskarn v povezavi s širšim vojaško političnim položajem hkrati prikazuje vsestransko in v celoti to nadvse pomembno plat našega narodnoosvobodilnega boja.

Dr. Milan Ževart — Monografija »Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini«

Nagrado prejme dr. Milan Ževart za monografijo »Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini«.

Utemeljitev: Monografija dr. Milana Ževarta je vsestranska podoba celotnega narodnoosvobodilnega boja v Šaleški dolini in po okoliškem hribovju, in to od prvih partizanskih akcij leta 1941 in znamenitega vdora v Šoštanj pa prek raznih plim in začasnih osek do zmagovitega konca. Avtor enako pozornost zasleduje vojaški kakor tudi politični razvoj v obravnavanem okolišču, opisuje okupatorjeve strahovalne ukrepe in ugotavlja vplive raznih vojaških dogajanj na politično plat NOB, na razpoloženje prebivalstva ter nasprotno.

O narodnoosvobodilnem boju na posameznih področjih Slovenije je pri nas izšlo že nekaj del, vendar po zasnovi, širini zajete problematike in po odgovorih na zastavljena vprašanja nobeno ni tako izčrpno in popolno, kakor je ta Ževartova monografija. Dr. Milan Ževart je skoraj dvajset let po raznih arhivih zbiral gradivo za to svojo knjigo, prebiral pisane vire, jih kritično preverjal in jih po potrebi dopolnjeval s spominskimi viri in pričevanji. In prav zato je njegov prikaz obravnavane snovi ne le zanimiv in barvit, ampak tudi poglobljen in tehten. Vsem tistim, ki bodo v bodoče pisali orise narodnoosvobodilnega boja v posameznih predelih Slovenije, bo knjiga dr. Milana Ževarta »Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini« upravičeno lahko štela za zgled in za vzor.

37. Valenčič Demeter, Kranj
38. Večko Alojz, Senovo
39. Vrhovšek France, Ljubljana
40. Veseljak Franjo, Maribor
41. Zore Ivan, Kamnik
42. Zapečnik Faniška, Radlje ob Dravi
43. Zigmund Stane, Vrhnika
44. Domicilni odbor brigade Matija Gubec
45. Pohodna enota AVNOJ
46. Krajevna organizacija ZB NOV Pišce (Brežice)
47. Krajevna organizacija ZB NOV Šentjanž (Dravograd)
48. Krajevna organizacija ZB NOV Škofije (Koper)
49. Krajevna organizacija ZB NOV Stadion (Ljubljana-Bežigrad)
50. Krajevna organizacija ZB NOV Beltinci (Mur. Sobota)
51. Krajevna organizacija ZB NOV Luče ob Savinji (Mozirje)
52. Krajevna organizacija ZB NOV Novo mesto — desni breg
53. Krajevna organizacija ZB NOV Središče ob Dravi (Ormož)
54. Krajevna organizacija ZB NOV Kidričevo (Ptuj)
55. Krajevna organizacija ZB NOV Žalec
56. Osnovna šola Postojna
57. Osnovna šola »Osem talcev« Logatec
58. Osnovna šola Kočevje
59. Občinski sindikalni svet Nova Gorica
60. Strelška družina »Darko Marušič« Izola
61. Štab teritorialne obrambe obč. Ilirska Bistrica
62. OZD »INA« — Nafta predelava — Lendava
63. Mestno gledališče ljubljansko

Posebej je s strani komisije za socialno-zdravstvena vprašanja pri Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije predlagan za plaketo »Dom vojaških vojnih invalidov Strunjan«.

Poleg zgoraj omenjenih je slovenska žirija predlagala podelitev »Plaket ZZB NOVJ« še štirim tovarišem, znanim aktivistom in družbenopolitičnim delavcem, ki žive v Italiji. Ti so:

- Armud Ukmnar iz Trsta
Andrej Rener iz Trsta
Rudi Jančar iz Trsta
Vlado Dornik iz stare Gorice
Le-tam bo plaketa izročena na zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije v Beogradu.

Rudnik Kisovec — Loke in njena okolica so bili nerazviti, zapuščeni in siromašna. Vendar so bili ljudje v tem okolišču čudoviti, čvrstega duha in zavesti. Takoj po nastanku države SHS so si bili edini, da bodo samo enotni in složni lahko močni in učinkoviti. Zato ni nič čudnega, če so takoj na prvih razpisnih občinskih volitvah izvolili za svojega župana rudarja — komunista Matevža Čebina. Isto so storili tudi v Zagorju ob Savi in Kotredelju. Sodelovali so v vseh štrajkih z zagorskimi stanovskimi kolegi. Gladovna stavka 1934. leta jih je še bolj prepričala v to, da brez enotnosti proletariata ne more doseči svojih pravic. Na Lokah so 1925. leta s prostovoljnim delom rudarjev Zagorja, Kisovca in Lok zgradili svoj delavski dom. Otvoritev doma je bila nadvse slovesna, saj je potekala s telovadnim nastopom, srečolovom in prosto zabavo. To je bil za tako majhno področje velik dogodek. Še posebno, ker ni poteklo dobro leto od dne, ko so orjunaši v Trbovljah ubili 5 rudarjev in nekaj več ranili ter zažgali delavski dom rudarjev v Trbovljah. Rudarji so s tem, ko so zgradili svoj dom, pokazali, kako žilava je njihova volja, kako visoka njihova zavest in želja za kulturnoprosvetnim delom in izobraževanjem, kajti v tem centru se je nadaljevala politična in kulturnoprosvetna ter športna dejavnost, ki je bila začeta v društvu »Vesna«.

Čudoviti ljudje, čvrstega duha in zavesti

Resnica je, da so dogodki, kakršni so se zvrstili, to je surovi obračun žandarmerije nad železničarji na Zaloški cesti in v Trbovljah, na aktivnost posameznikov negativno vplivali, vendar samo začasno; to se je odrazilo samo pri starejših rudarjih.

Kot je bil v letih 1921-24 značilen revolucionaren polet mladim v društvu »Vesna«, tako je bila dosežena v društvu »Svoboda« pri mladincih v tem obdobju pomembna revolucionarna trdnost. V društvu »Svoboda« je bilo vključenih več deset mladim skojevcev in članov KPJ. Tako smo že 1935. leta dobro organizirani dočakali volitve in se množično vključili v zlet Svobod v Celju. To sem podčrtal zaradi tega, ker je bilo to društvo pravzaprav v rokah socialnih demokratov, vendar to samo po sebi ni bilo dovolj. Vdili so ga mladi člani KPJ in SKOJ. Naj naštajem samo nekatere od njih: bratje Drgan, Jevšnik, Slavko Pintar, Alojz Zupan, Vinko Čebin, Robert Anžlovar in brata Pečar. Poleg tega so se vključili v delo tudi prekaljeni predvojni revolucionarji in člani KPJ, ki so prej delovali v društvu »Vesna« in sicer: Franc Sobar, Franc Farčnik, Ciril Groznik, Jurij Debeljak, Leopold Eberl in drugi. Predvsem pa moram poudariti enotnost in voljo do dela vseh, ki so bili v tem društvu. Menim, da je bil Ivan Kamnik, čeravno socialdemokrat, stebler društva. Njegov duh in polet kot dolgoletnega predsednika sta dala ton in pečat aktivnosti in učinkovitosti društva. Kajti to ni bil človek, ki bi se prijaznil s polovičarskim

delom ali toliko, da nekaj je, temveč je povsod iskal trdno odločnost, da se najde najboljša rešitev.

In še nekaj moram podčrtati: Da je društvo delovalo brez finančne podpore oblasti in se je financiralo s samovzdrževanjem. Finančna sredstva smo dobili z nastopi damske skupine, pevskim društvom, prirejanjem zabavnih večerov itd.

Kot sem že omenil, so oblasti po znanem uspešnem celjskem zletu društva Svobod razpustile. Vendar naš odbor ni vrge puške v koruzo. Takoj po razpustitvi društva smo ustanovili društvo »Zarja«. Ker smo pa na oder postavili dramsko delo Bratka Krefta: »Malomeščani«, s katerim se nismo predstavili samo v Kisovcu, temveč gostovali tudi v Litiji, kjer je bil sedež glavarstva, so oblasti društvo »Zarja« takoj razpustile. Tudi v tem trenutku nismo klonili. Pri oblasteh smo vložili prošnjo za ustanovitev novega društva. Tako smo dobili podružnico »Vzajemnosti«. Vse sekcije so takoj začele z delom. Smatram, da smo imeli v tem društvu zares sijajne ljudi. Posebno še režiserje. Režijo so vodili: Franc Sobar, Jože Krečan, Ivan Martinšek, Ivan Jevšnik in Franc Farčnik. Tako je decembra 1936. leta Franc Farčnik postavil na oder tudi delo: »Nikola proletarec«. Dogovorjeno je bilo, da se izvrši obdaritev vseh otrok, ne oziraje se na politično pripadnost staršev. V veliki dvorani delavskega doma se je trlo mater in otrok. Proletarec Nikola, katerega je odigral Adi Jevšnik, je nastopil z rdečo rusko srajco, kučmo in dolgo brado, v škornjih, tako da je izgledal kot ruski mužik. Nagovor otrok je bil (kolikor se še spominjam) sledeči: »Tako sem prišel k vam, vi mali sodrugi, po Antonovi zaslugi, da tebi dam biček, da priden boš stricek ...« itd. Seveda je takšen nastop miklavža globoko odjeknil v samem Kisovcu, kakor tudi v zagorski dolini. Pa tudi jaz sem imel takoj naslednji dan sitnosti z žandarmerijo. Reakcija oblasti je bila zelo ekspeditivna. Že februarja 1937. leta so razpustili in prepovedali delo društva »Vzajemnosti«. Pa tudi to nas ni zlomilo. Ustanovili smo društvo »Naprejek«, ki je delovalo do napada okupatorja in okupiranja naše domovine. V tem društvu in pod neposrednim vplivom predvojnih komunistov se je kalila kisovsko-loška mladina za nastopajoče dogodke.

Že 1941. leta so se vključili v oborožen boj sledeči tovariši: Robert Anžlovar, Stanko Brus, Edi Blaj, Ivan Jevšnik, Franc in Peter Drgan, Branko Babič, Vinko Čebin in Hinko Roštohar. To je bila prva skupina organiziranih članov KPS in SKOJ, ki so se odzvali klicu partije za borbo in osvoboditev domovine izpod okupatorja. Od teh devetih ni nihče dočakal osvoboditve. Vsi so darovali svoje življenje za svobodo. Med tem časom je okupator že začel izvajati najokrutnejše represalije nad naprednimi in že politično opredeljenimi občani in krajanji Kisovca in Lok. Zverinsko mučen in pokončan je padel Karel Regancin-Puba. Nato so sle-

Že 9. avgusta 1941. leta je revirska četa (v kateri so se nahajali tudi borci iz Kisovca) napadla orožniško postajo in rudniško stražo. To je bil prvi tak napad partizanov v Sloveniji! Zato so si delovni ljudje Zagorja ob Savi zbrali prav ta dan za svoj občinski praznik.

KISOVŠKO -LOŠKI RUDARSKI BAZEN MED NOB

dile aretacije in mučenja v zaporih Trbovelj in celjskem Starem piskru. Že v noči med 3. in 4. avgustom 1941. leta je bilo aretiranih 18 krajanov današnje krajevne skupnosti Kisovec-Loke.

»Adi, če se boš vrnil, maščuj nas!«

Najprej so gestapovci planili na politično osumljene člane KPJ in SKOJ, med katerimi je bil tudi Robert Lebeničnik, predvojni član KPJ in jaz, dolgoletni član SKOJ. Robert Lebeničnik je decembra 1941. leta umrl od do-

bert je ležal na betonskem podu v kopalnici popolnoma izčrpan. Oči je imel udrti in priprte. Ko sem ga zelo nalahko poklical, se še dvigniti ni mogel. Pogledal je vame z molčimi očmi, ki so govorile, daj, pomagaj. V pozdrav je dvignil tri prste in z muko odgovoril: »Adi, če se boš vrnil, maščuj nas!« Odšel sem od okna strašno pretresen in popolnoma razdvojen. Na poti do svojega delovišča sem se srečal z gestapovcem in se v tem trenutku sploh nisem zavedal, da

bljenih udarcev in lakote. Ležal je 5-6 dni brez hrane na bloku 13 — koncentracijskega taborišča Mauthausen. Ko sem delal v okviru taborišča, sem ga šel obiskat. Ta obisk je bil tvegan s smrtjo — če bi me v tem trenutku zagledal gestapo, ko sem se na oknu tega bloka pogovarjal z Robertom, bi me takoj na mestu lahko ubil ali zaprl v samico, kar bi bila pa še strašnejša smrt. No, ko sem prispel do okna, sem zagledal strašno sliko. Ro-

ga moram pozdraviti. Zato je pa on opravil svoje. Strašno me je prebil in pretepel. Vrgel me je v sneg in skakal s škornji po hrbtu. Zabil mi je glavo v sneg, tako da sem se skoraj zadušil. Prijel me je za vrat in me dvignil ter vprašal, ali sem Čeh ali Poljak. Odgovoril sem, da sem Jugoslovian. Nato mi je dejal: »Prekleti banditi!« Udaril me je še nekajkrat v obraz. Udarci, ki je bil za njih tako značilen, to je udarec v usta, nos ali brado, je bil to.

Odletel sem nekaj metrov od njega in popolnoma nemočen obležal na snegu. On se je potem zarežal in dejal: »Du verfluchte bandit!« Spravil sem se na noge in odšel. Bil sem še vedno pod vtisom Roberta. Ko sem se z drugimi preživeli taboriščniki iz taborišča smrti marca 1942. leta vrnil v Kisovec, sem bil dokaj presenečen. V stanovanju je bilo 5 ali 6 žena, ki so v taborišču imele moža ali sinove. Vsaka od njih je hotela vedeti, kako je bilo z njenim, kakšne smrti je umrl mož, oziroma sin. Slek sem svoj površnik in srajco in ko so zagledale moje, do kraja izčrpano telo, je zavreščalo. Joka in hlipanja ni bilo konca. Dejal sem: »Zdaj ste se lahko same prepričale, kako je izgledalo naše življenje. In le nekaj vas prosim, ne govorite o tem, kajti, če bo katera od vas spregovorila samo eno besedo, bo to moja smrt.« To bi se tudi zgodilo, ker nam je gestapo, predno smo zapustili taborišče strogo zabičal, če kdo od nas spregovori eno samo besedo o življenju in delu v taborišču, se bo takoj vrnil v lager in sicer v kazensko grupo.

Po vrnitvi iz taborišča sem bil prijetno presenečen, ker sem v mladini videl veliko vnemo za delo v OF in na neposrednem odhodu k partizanom. Zaradi izčrpanosti in šoka, ki sem ga preživel, sem bil popolnoma nesposoben, da bi mogel karkoli pomagati. Vendar sem takoj opozoril na strogo konspiracijo, kajti v neposredni bližini so bili trije zagrnjeni kulturnodvoji in izdajalci. Za neposredni odhod k partizanom se je pripravljala močna grupa 16 mladincev, ki naj bi odšli v borbo v aprilu mesecu 1942. leta. Med njimi so bili: moj brat Mirko, Franci Hudomalj, sin moje sestre Ane, ki je potem v taborišču umrla, Robert Vozelj, Leopold Juvan in njegov brat Ivan, Jožko Jurič, Janez Petelinkar, Dušan Juvan in še nekateri. Zvezo s partizani so držali; Franci Hudomalj, Jožko Jurič in moj brat Mirko.

V tem času smo se morali dvakrat umakniti iz Kisovca, ker je bila napovedana nemška racija, ki pa ne vem iz katerih razlogov ni prišlo do uresničitve le-te.

Samo štirje so se vrnili...

Od 16 fantov, ki so odšli k partizanom 1942. leta iz Kisovca, so se vrnili samo štirje. Najtežja smrt med njimi je vsekakor doletela mojega brata Mirka. Saj ga je izdajalec — kmet Avgust Vedenik-Kmet težko ranil na njegovem dvorišču. Ko so ga kasneje partizani odnesli in za silo pripravili bivak ter ga obvezali, je bil izdan in zastrupljen ter takšen padel v roke sovražnika. V celjski bolnici so ga pozdravili, kasneje seveda je sledilo najhujše zaslivanje — zaslivanje gestapovskih rabljev v mariborskih zaporih. Tukaj je bilo strašno. Ponosen sem na njegovo herojsko držanje pred okupatorjem, da ni klonil duhom, da je vzdržal svojo strašno srednjeveško torturo in so ga po daljšem mučenju naposled ustrelili!

Dvainštiridesetega leta

je bil najhujši okupatorjev teror v tem rudniškem bazenu. Tako so bili odgnani v zapore in strahotno mučeni tovariši Ivan Majdič in njegova žena Dragica, Menart in Urh Kovač, Anton Ržišnik, Mile Poženel in še nekaj tovarišev. Ves teror in delo »hajmatbunda« in natančna kontrola od človeka do človeka, ki je bila vpeljana prek »blokfrirerjev« in morda zavesti razporeženja ljudi, ki so se zvečine obrnili proti Nemcem ter delali za korist NOB.

Po odhodu omenjene grupe 16 mladincev smo delo pri širjenju narodnoosvobodilnega gibanja nadaljevali: moj brat Franc, Anton Krautberger, Egon Mostar, Silva Marn, moja žena Štefka, Gašpar Klopčič in jaz. V drugi skupini so delovali: Ivan Florjanc, Emil Suligoj in njegov brat Ivan, Eni Sepe, družine Medija, Krznar itd. Naša skupina je poleg tega, da je zbiral razne informacije, sanitetni material in drugo, sodelovala tudi pri organizaciji nekih akcij, ki so jih partizani izvršili na rudniške naprave. Ta skupina si je sama organizirala zvezo z borci Zasavskega bataljona in sicer z Matkom Bregarjem, ki je bil tudi vodja partizanske patrulje, ko smo odšli v NOB.

K partizanom smo 1943. leta odšli: Ciril Brodar, njegova žena Francka in sin Pavel, brata Franc in Adi Jevšnik, Rafko in Sonja (priimka se ne spominjam) in Anton Krautberger. Za delo na terenu so ostali še tovariši, ki sem jih že prej naštel. Posebno aktivnost so pokazale tovarišice: Boža Klemen in Rozi Majdič, ki so 1943. leta po ustanovitvi Slan-drove brigade, držale tudi neposredno zvezo s to enoto. Leta 1944-1945 sta s Slandrovo brigado držali zvezo tudi tovarišici Štefka Jevšnik in Silva Marn.

Po odhodu omenjene grupe, ki je odšla iz Kisovca k partizanom 1943. leta, je za nekaj časa nastal zastoj. Vendar so se 1944. leta za odhod k partizanom množično odzvali rudarji, kakor tudi drugi krajanji vseh poklicev in profesij. Takrat je odšlo v NOV več kot 300 tovarišic in tovarišev iz Kisovca, Lok in neposrednega okoliša rudnika Kisovec-Loke. V NOB je sodelovalo 374 krajanov K. S. Kisovec-Loke, 107 krajanov je bilo odgnano v zapore in koncentracijske taborišča. Življenje v dolgi in krvavi štiriletni borbi za osvoboditev izpod okupatorja in domačih izdajalcev je darovalo 106 krajanov. To nas za vedno opozarja, kako težak in veličasten je bil boj za socialno in nacionalno osvoboditev, za našo samoupravno in neuvrščeno socialistično družbo.

Lahko smo ponosni na prispevek, ki ga je zmogla nekoč tako zapuščena dolina. Krvni davek je bil visok, zato nas moralno zavezuje, da vedno razmišljamo o tem in da vsak po svojih močeh napravimo še več, da zastavo naše osvobodilne borbe in socialistične revolucije še višje in smelejše dvignemo. To je posebna obveznost mladega rodu, ki danes prevzema nase vse pomembnejše naloge.

ADI JEVSNIK — LVOV

MOČ SLOVENŠČINE DOMA IN V TUJINI

● Od kod in zakaj pobuda za tovrstni seminar, kaj ste hoteli z njim doseči? Ali je ostala zasnova vseh dvanaest let nespremenjena, kako je z vsebino?

Zgodovinski spomin včasih rad opeša, vendar najbrž ne bomo daleč od resnice, če ugotovimo, da je bil ta seminar v letih 1964/65 že nekakšna nujna. Včasih tudi pozabljamo, da je ljubljanska filozofska fakulteta že leta 1950 organizirala prvi jugoslovanski slavistični seminar za tujce na Bledu; tega so potem prenesli v Sarajevo, Zagreb, Zadar, Novi Sad, zdaj pa je v Titogradu pri Crnogorski akademiji znanosti. Pred slovenskim seminarjem so obstajali že poljski, češki, bolgarski, slovaški; ruski ima nekoliko drugačno vsebino in obliko. Mlajša od slovenskega sta makedonski (letos deseti) in lužickosrbski. Do danes so brez podobne ustanove Ukrajinci in Belorusi. Samo akcijo za slovenski seminar pa je pravzaprav sprožil Janez Zor, ki je vodstvu oddelka za slovanske jezike in književnosti prenesel želje številnih tujih slavistov, ki bi radi globlje spoznali naš jezik, književnost, zgodovino itd. Prvi organizator je bil prof. Tine Logar; bilo je nekaj nad 20 tujih udeležencev, za vse skupaj pa smo porabili okrog 20 novih tisočakov univerzitetnega denarja! Vsa stvar je bila sploh še precej idilična.

Vsebinska se je iz leta v leto sicer v določenem okviru spreminjala, temeljno »vzdušje« seminarja pa je ostalo.

● Katere pomembne slovenistične teme je seminar že izčrpal? Ali je potegnjena skozi vse seminarje vidna rdeča nit, ali je tematična podoba bolj mozaično sestavljena?

Lahko bi rekli, da rdeča nit je, ni pa bilo zmeraj mogoče popolnoma enovito sestaviti in uresničiti program. Mogoče je bilo to kdaj seminarju celo v prid, izognil se je nekakšni togosti in rutinerstvu, ki včasih prevladujeta v podobnih ustanovah. Gotovo pa je, da je v trinajstih zbornikih zajet lep prežez skozi slovanske nacionalne vede, saj so na seminarju akademiki Franceta Steleta in Milka Kosa do mladih sodelavcev pedagoško-znanstvene enote za slovanske jezike in književnosti filozofske fakultete in inštituta za slovenski jezik SAZU. Da bi ne ponavljali osnovnih informacij o slovenskem jeziku, književnosti, zgodovini, umetnosti zgodovini, glasbi, narodopisju idr., je seminar izdal pred tremi leti Informativni zbornik, ki ga naj bi seminaristi preštudirali že pred začetkom predavanja.

Predavanja zato niso stereotipna, temveč sproti odsvitajo rezultate znanstvenega raziskovanja na jezikoslovnem, literarnozgodovinskem in drugih družboslovnih območjih. Ker prihajajo na seminar tudi vidni tuji znanstveniki, se lahko soočajo metode dela, tematska področja ipd., tako da je slovenistično delo odprto za nove pobude, kar vse lahko razbija nagibe k provincialnemu samozadovoljstvu in miselni lažnosti.

● Kakšen je pomen slovenskega jezika v okviru slovanskih jezikov? Ali ni že njegov zemljepisni položaj nenavaden?

Večkrat slišimo zmotno trditev, da je npr. pomembna angleščina, ruščina, nemščina... Za jezikoslovca mora biti pomemben vsak jezik, število govorečih in moč gospodarskega in političnega ozadja so seveda druga stvar. Za nas je pač najpomembnejša materinščina! Slovenščina odkriva tudi tujim slavistom številne poteze v slovnični zgradbi, ki jih drugod ni najti; dragocena je za slovanskega akcentologa, za etimologa in leksikologa v najširšem pomenu besede.

To »zemljepisno nenavadnost« je v veliki meri izdelala slovenščina ne preveč naklonjena zgodovina. Po drugi strani pa smo lahko ponosni, da smo ostali in se razvili na tem izpostavljenem in tako privlačnem kosu Evrope. Pred dobrim desetletjem se je že zgodilo, da so v tuji slavistični literaturi zamenjavali slovenščino s slovansko, celo z izumrlo slovinsko na skrajnem severu Poljske. V nekem uvodu v jezikoslovju je bila zahodna meja slovenščine potegnjena kar po predvojni jugoslovansko-italijanski državni meji. Tudi v tej smeri naš seminar »blagodejno« vpliva.

XIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture v Ljubljani

V Ljubljani je v dneh od 3.—17. julija potekal trinajsti seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Seminar je bil v prostorih Filozofske fakultete v Ljubljani in so se ga udeležili številni predstavniki iz evropskih pa tudi zunajevropskih držav; v glavnem prevajalci naše literature, pa tudi študentje slovanskih ali celo slovenskega jezika in drugi filologi. Še posebno vrednost je imel seminar za zamejske Slovence, saj pomeni tovrstno srečanje ne le poglobljanje znanja, ampak tudi prijateljskih vezi in zavesti. O seminarju, o mestu slovenščine med slovanskimi jeziki in med jeziki sploh, o nenehnem rastu pomembnosti in uveljavljanju imenovanega seminarja smo spregovorili z glavnim organizatorjem, profesorjem FRANCOM JAKOPI-NOM s slavističnega oddelka Filozofske fakultete v Ljubljani.

● Seminar gotovo pospešuje tudi mednarodne stike PZE za slovanske jezike in književnost, posebno s slavističnimi stolicami; kakšen je obseg teh stikov in njihova vsebina?

To je res. Ob seminarju je bila na filozofski fakulteti ustanovljena komisija za pospeševanje slovenščine na neslovenskih univerzah; ta ima predvsem nalogo, da skrbi za slovanske lektorate, ki so ena važnih postavk v meddržavnih kulturnih konvencijah. Za ta delovna mesta naša slavistika vzgaja in izbira kandidate, oskrbuje jih z najnujnejšimi učnimi pripomočki in literaturo. Zda so zasedeni naši lektorati v Celovcu, Gradcu, Pragi, Krakocu, Moskvi, Parizu, Nottinghamu, Trstu, Rimu in Neaplju, prazna pa so še mesta v Leipzigu, Budimpešti in Bukarešti. Ti lektorati so nekakšna pripravljalnica za obnovo udeležencev poletnega seminarja. Živi so tudi stiki z drugimi evropskimi in ameriškimi slavističnimi središči, stalna so predavateljska gostovanja, posebno med takimi imenovanimi bratskimi univerzami; žal je za to dejavnost zmeraj premalo denarja. Pri oživljanju strokovnih in znanstvenih stikov s tujimi univerzami pa večkrat pozabljamo na sodelovanje z drugimi jugoslovanskimi univerzitetnimi središči, ki jih je zdaj že 17. Slovenski lektorji delajo samo ponekod, najbrž pa je še veliko možnosti. Kar čudno je na primer, da v Ljubljani še nimamo lektorja za albanščino in v Prištini še ni slovenskega

lektorskih disertacijah in magistrskih nalogah. Pri SAZU je npr. izšla monografija o Matiju Majerju moskovske zgodovinske Iskre Čurkine, za prihodnje leto pa je predviden natis jezikoslovnih študij warsavske slovenistke Hanne Orzechowske.

● Niste še omenili pomena in vrednosti, ki ju ima to seminarsko srečanje za zamejske Slovence. Ali so seminarški okoliščini primerni tudi za te udeležence?

Tega pomena se vsi skupaj premalo zavedamo. Seveda niso vsi zamejski Slovenci študentje slavistike ali učitelji slovenščine. Veliko je tudi takšnih, posebno med Korošci, med tržaškimi in goriškimi Slovenci, takšni so tudi med Porabci. Toda še pomembnejši je morda seminar za Beneške Slovence vseh plasti in poklicev, kajti marsikateri izmed njih se je tu prvič srečal s slovenskim knjižnim jezikom in z vsem bogastvom slovenske književnosti. Odkrili so, da je slovenščina prav tako kulturni jezik kot npr. italijanščina, da se ga učijo tujci, tudi Neslovani. In v vsakodnevem stiku s študirajočo mladino najrazličnejših narodnosti lahko razlagajo najbolj avtentično svoj jezikovni in siceršnji položaj.

Oživljajo tudi stike z ameriškimi Slovenci druge in tretje generacije; tudi ti preko drobcev slovenskih narečij, ki so jih še slišali od svojih staršev, prodirajo v slovenski knjižni jezik in umetniške stvaritve v njem. In naj-

Noben seminar jezika v svetu ne mine brez »praktičnega« preizkušanja jezika »za vsakdanjo uporabo«.

lektorata. Dobra želja je gotovo na obeh straneh, do uresničevanja pa vendarle ne pride. Podobna je tudi stvar z madžarščino.

● Kakšno je in kako se iz leta v leto giblje zanimanje za seminar? Ali pride tudi do aktivnega sodelovanja udeležencev?

Zunanji kazalec rastočega zanimanja je število udeležencev. S številko 170 in čez (letos) smo že daleč presegli naše zmogljivosti. Res je, da je vsako leto več udeležencev, ki prihajajo na svoje stroške, vendar tudi ti pritiskajo na seminarski fond, saj si sami plačujejo le stanovanje in hrano. Ugotoviti pa moramo, da sta delovna disciplina in marljivost slušateljev skoraj zgledna; najvidnejše se to kaže pri lektorskem delu (letos je bilo kar 14 lektorskih skupin za nekaj ravni predznanja; delali so po tri ure dnevno dopoldne in eno uro (neobvezno) v fonolaboratoriju popoldne; ob tem pa so imeli še jutranji tečaj iz zgodovine in dialektologije slovenskega jezika oz. razvoja slovenske poezije; in eno skupno predavanje ter popoldanski program v obliki okroglih miz ipd.). Globlje se to zanimanje kaže v številnejših slovenističnih objavah v znanstvenih glasilih, v

brž ni daleč čas, ko bodo začeli prihajati na ta seminar otroci naših zdomcev v Nemčiji, Švici, Franciji, Skandinaviji, če se bodo zavedeli prednosti znanja slovenščine.

● Ali deluje vaš seminar na fakulteti tudi preko slavističnih okvirov? Mislite, da je dovolj družbeno podprt in prisoten v zavesti širšega slovenskega občinstva?

Že prej sem omenil, da so za seminar pomembni prispevek vseh nacionalnih znanosti, npr. zgodovine, narodopisja, zemljepisa, zgodovine upodablja-joče umetnosti, muzikologije; plodne so tudi zveze z romanistiko in germanistiko — verjetno bi prav zamejski Slovenci v tej smeri raziskovanja lahko še veliko prispevali. Fakulteta in univerza seminar vsestransko podpirata, enako tudi Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Če razumete »družbeno podprto« samo v gnotnem smislu, bi lahko odgovorili, da so vse tri skupnosti (kulturna, raziskovalna in izobraževalna) vsa leta imele tenek posluh za potrebe seminarja; sicer pa se mi zdi, da je morda zaradi »navala« splošnega počitniškega razpoloženja v julijskih dneh v slovenski javnosti vsebinsko premalo navzoč. Vsaj če primerjamo podobne prireditve v Makedoniji ali v

Srbiji. Bojim se celo, da ne bi spričo zategnjene akademikega kolesarja takšno razpoloženje resno okrnilo dosedanje vnebo učiteljev in sodelavcev na slavistiki, ki vsebinsko in organizacijsko »nosijo« seminar.

● V kolikšni meri lahko udeleženec seminarja preko predavanj, lektoratov in drugih sestavin programa spozna Slovenijo v širšem smislu, naše ljudi, življenje, zgodovino?

Za to imajo udeleženci res veliko priložnosti. Namenoma jih ne stiskamo v dolgočasne hotele s polnimi pensijami; nastanjeni so v odlično oskrbovanem Zveznem centru za gradbene inštruktorje in v domu za študente FSNP za Bežigradu, hranijo pa se pomešani med naše občane v najrazličnejših »cenenih« ali dražjih lokalih. V popoldanski program so vključeni pogovori o naši politiki in družbeni ureditvi, o našem šolstvu, o vprašanju naših manjšin itd. Na krajših popoldanskih ekskurzijah v manjših skupinah spoznavajo bližnjo okolico Ljubljane (nekateri tudi druga področja), na nedeljskem osrednjem popotovanju pa so si ogledali Trubarjeve in Levstikove kraje, Bloško planoto in obiskali Loško in Cerkljsko dolino, kjer so se srečali s partizanskim pripovednikom Matevžom Hacetom. Na Marofu v Starem trgu so domačini pripravili kosilo za 180 udeležencev v tovarniški restavraciji; ob tej priložnosti so jih pozdravili družbenopolitični delavci cerkniške občine in predstavniki »Brestaja«; delavski pevski zbor je z elementarno interpretacijo partizanskih pesmi navdušil seminariste. Prisrčni vsakodnevni strokovni stiki z našimi slavisti prispevajo k delovni sproščenosti. Najbrž ne pretiravam, če povem, da tuji slavisti polno doživljajo naše »ozračje«, in verjetno je tudi to ena od posebnosti (dobrih) strani našega seminarja.

● Kakšne so pripombe seminaristov, česa si še želijo, kaj predlagajo?

V glavnem so seveda pohvale. Želijo si npr., da bi bilo udeležencev manj (!?), da bi seminar trajal vsaj tri tedne, da bi se jezikovno lahko bolj utrčili; komaj se jim jezik malo razveže, pa že morajo oditi. Nekateri bi želeli več stikov z našimi prevajalci, drugi zlasti s pomembnejšimi slovenskimi književniki. Takšna srečanja je seminar v prejšnjih letih že organiziral, vendar izkušnje niso bile najbolj spodbudne. Tudi pisatelje je julija težko dobiti skupaj, na drugi strani pa udeleženci še premalo natančno poznajo tokove v našem literarnem ustvarjanju, da bi lahko zastavljali dovolj »izzivalna« vprašanja. Najti bo treba bolj učinkovite oblike stikov in sodelovanja.

● Slišala sem, da ste pred začetkom seminarja priredili zelo uspešen mednarodni znanstveni simpozij o temi »Aktualni problemi slovanskega jezikoslovja s posebnim ozirom na delovno področje profesorja Rajka Nahtigala« (ob stoletnici njegovega rojstva); je ta stik s seminarjem samo slučajen, ali gre za globljo povezavo?

Simpozij je bil pravzaprav v okviru seminarja, samo da smo morali zaradi učinkovitosti izpeljave to tridnevno delovno srečanje pomembnih slavistov iz Evrope in Amerike časovno izdvojiti. To ni bila proslava 100-letnice, ampak obravnava aktualnih prispevkov, ki predstavljajo današnjo dinamiko stroke in so vsi pripravljeni za natis (preko 30); to je najlepša oddolžitve velikemu slovenskemu filologu.

● Tole vprašanje pa ne zadeva samo vaš seminar, je bolj splošne narave: ali se vam zdi, da je jezik še tista temeljna prвина naroda, kakor je bila nekoč v preteklosti, ki je potrebna za njegov obstoj in preživetje?

Za odgovor bi bili potrebni pač dolgi traktati. Mogoče to ni čisto univerzalna postavka. Slovence pa si ne morem zamisljati brez slovenskega jezika. Jezik je bil in je nepogrešljiv barometer narodove duhovne moči in njegove zavesti. Je tudi najbolj polivalenten študijski in raziskovalni predmet, s katerim se ukvarja človek že dolga stoletja, pa še ni videti, da bi mu prišli »do dna«. (Najbrž ne smemo jemati čisto resno glasov, ki dvomijo o potrebnosti jezikovne in literarne vede v predmetniku filozofske fakultete).

prof. FRANCO JAKOPIN v pogovoru z NEVO MUŽIC

Da je nastal tale zapis s temle naslovom, je bila potrebna najprej — ideja. Ideja pa je porodil spomin na prve dni po vojni, ko je bilo še vse partizansko in je bilo treba tudi urejati po partizansko, se pravi odločno, hitro in temeljito, urejati probleme, ki jih je ustvarila vojna in povojni odnosi med ljudmi...

Bilo je tedaj mnogo reči odvisnih prav od — tajnic krajevnih ljudskih odborov, ali kot smo na kratko dejali »tajnic KLO«, torej od žensk, ki so sodelovale sredi teh razmer in se niso nikoli utrudile... Ena od sinonimov tega poklica je bila tudi Pavla Sekne iz Visokega pri Kranju.

In tako, ko je nastala ideja, se je zvrstilo tudi vse drugo. Najprej sem ji pisal. Takole sem začel:

»Spoštovana Pavla Sekne,

ker vas prištevam med tiste naše ženske, ki so v svojem življenju največ prispevale za to, da so se pridobitve naše borbe v največji meri uveljavile v sredini, v kateri so živele in delovale, menim, da še vedno mnogi dobro poznajo vaše delo v takratni krajevni skupnosti, predvsem pa na področju kulture in prosvete na vasi. Kljub velikim težavam, ki se aktivisti in kulturno-prosvetnemu delavcu postavljajo na pot, ste uspeli, da je mnogo vaših prizadevanj rodilo sadove. Izkušnje, ki ste si jih pridobila kot aktivna delavka v krajevni skupnosti takoj po vojni in pa na področju kulture in prosvete, so prav gotovo take, da bi jih bilo vredno zapisati, z vašo osebno besedo in seveda s pomočjo mojega peresa in tako pripoved potem posredovati širšemu krogu bralcev.»

In tako naprej, dokler pismo ni bilo sklenjeno in dokler tega pisanja ni prešla na svoj naslov Pavla Sekne.

Ideja je torej dobila prvo možnost, da zaživi... Pravzaprav je že začela živeti, kajti Pavlo poznam in vem, da bo pismo prebrala od začetka do kraja in bo tudi skrbno odgovorila, tako kot je bila vedno vajena... Pismo je priromalo in tako sem odšel na obisk.

● Pavlo sem našel doma

Pavlo sem našel doma. Sama je bila. Ravno se je pripravljala k jedi. Bila je taka ura in treba je bilo jesti. Pripravila je zase zelje in žgance. Staro goranjsko jed, ki je bila nekoč skoraj vsak dan na mizi, danes pa velja menda že za specialiteto. Morda pri Pavli še vedno ne, kdo bi vedel.

»Boste?«, mi je ponudila.

In tako je bila vzpostavljena »veza« med mojim peresom in njeno pripovedjo.

Pravzaprav sem bil v zadregi, ko sem prijel za pero, da bi napisal prvi stavek. Misel mi je nenadoma ušla nekaj nazaj, v čase, ko sem še kolovratil po vasi, drgnil kot dijak hlače v gimnazijski klopi, doma pa postajal s fanti pred vaško gostilno tja globoko v pozno noč... Dokler mi vse to fantovsko življenje ni začelo presedati in sem se nekega dne znašel v pisarni kra-

jevnega ljudskega odbora. Da, v taki pisarni, rekli smo kar v pisarni KLO. Tam je bila Pavla, ali kar po domače — Seknetova mamica. Tajnica je bila tam in vse je delala. Poznali smo jo kot vneto kulturno-prosvetno delavko, pa organizatorko mitingov pa... Skratka, nenadoma, se mi zdi, je prišel čas, ko me je jelo zanimati to njeno delo.

In sem se verjetno znašel v njeni pisarni prav zaradi tega.

Bila je to preprosta pisarna, z veliko nerodno pisalno mizo, skoraj polomljeno omaro in telefonom, takim, kot jih danes ne vidiš več; delal pa je le da je bilo treba divje vrteti ročico. Bilo je tudi nekaj stolov in slika s tovaršem Titom — to je bilo vse. Sredi vsega tega je bila Pavla, vedno zagnana pa tudi vedno v skrbeh, ki pa jih ni kazala. Raje se je smejala. Če pa je vendarle bilo kaj bolj resnega, so se ji usta zmanjšala in beseda je potem le težko prišla prek njih.

Takih trenutkov ni bilo mnogo. Ni bilo časa za kaj takega, osebnega, bi dejal. Zmerom je bilo treba misliti tako, kot je terjala situacija; misliti tako, da je bilo mogoče kar najhitreje ukrepati... In Pavla je to znala.

● Težavni, a lepi časi

Takšni časi so tedaj bili za vse in lepi tudi. Bilo je namreč — konec vojne. Iz nič je bilo treba ustvariti nove odnose, iz nič takorekoč prehraniti srenjo, iz nič postaviti nove organizacijske niti, vse je bilo treba na novo.

In tako je tudi moje postavljanje tam sredi vasi, pred krčmo »Pri Kovaču«, kmalu moralo zamenjati drugo delovanje, ki ga je čas terjel od mladine. Odločil sem se za kulturo in prosveto... In tam sem se s Pavlo srečal neposredno pri delu. Bila je predsednica društva in je torej vodila kulturno-prosvetne niti na vasi, mi mladi pa smo ji sledili tako pač, kakor je bilo treba... In prav tam, zdaj že daleč v preteklosti, dvajset, petindvajset, trideset let nazaj, je morda vzkliklo seme današnje odločitve, da spregovorim o taki ženi kot je bila Pavla, o takih ženah, kot jih je bilo pri nas mnogo, ko so se takoj po vojni znašle, dejal bi, na bojišču obnove, in niso popustile, dokler ni bilo za njimi mlajšega zaledja, sposobnih, ki so delo, vzniklo iz borbe, iz trpljenja, nadaljevali.

In če boš, draga bralka, vztrajala v branju do konca, potem boš našla v tem zapisu morda tudi svoje zrcalo — del svojega življenja, del tistega vašega vztrajanja, ki je bilo takoj po vojni potrebno, da so se pogorišča umaknila novim hišam, da nismo izgubili tistega svetega, za kar smo morali med vojno molčati, za kar smo morali čakati, čakati, čakati.

Nič nenavadnega ni v moji pripovedi... Vse, kar sem nekoč sam doživljal pa vse, kar je nastajalo na papirju tedaj, ko sem sedel za mizo v kuhinji pri Pavli, Seknetovi mamici, ko sem se odločil, da zapišem nekaj vtisov iz teh velikih dni, ki so poskriti po kotičkih teh

In če boš, draga bralka, vztrajala v branju do konca, potem boš našla v tem zapisu tudi svoje zrcalo — del svojega življenja, del tistega vztrajanja, ki je bilo takoj po vojni potrebno, da so se pogorišča umaknila novim hišam, da nismo izgubili tistega svetlega, za kar smo morali med vojno molčati, za kar smo morali čakati, čakati, čakati...

Marijan Krišelj:

TAJNICA KLO

skromnih posameznih naših žena, ki si nikdar niso utegnile reči: »Dovolj je zame, dovolj sem naredila, naj pa še drugi kaj!« ti so še vedno tu, ki še zmerom s srcem spremljajo rast in razrast kulture v vasi, vsa dejanja, ki nastajajo v krajevni skupnosti s skupnim dogovorom. Vse, kar je skupnega, vaškega! In so žalostne, če se zatakne, zdaj, ko ni več tako kot je bilo včasih, ko se za-

Pavla Sekne — Seknetova mamica.

takniti ni smelo, ko so bile sredi vsega tega in niso smele manjkati ne na mitingu ne na premieri in ne pri slovesu, ko je iz te sredine odhajala mladina, da bi šla v svet in prinašala nazaj v to vaško okolje nov utrip, nova spoznanja, vse novo.

Seknetova mamica, ta nekdanja tajnica KLO, je še vedno polna spominov, še vedno je tudi vznemirjena, če stvari ne teko kot bi morale; vesela pa, če uspe mladini v Kudu, in žalostna, če zasluti v srenji nesporazum in vsa polna želja, da bi vas napredovala, se skupnost gospodarsko okrepila.

Od nekdaj je prinesla nekaj listov. Kot da so to listi njenih spominov. Vsak zase govori o njenem delu, vsi skupaj o njenem življenju... Ne da bi me vprašala, je nataknila očala in začela brati. Glas, privzdignjen v zanosu, je razodeval, da se je tudi sama preselila v tisti čas, ki ga opisuje.

● V KLO Visoko

Od vsega začetka sem delala v KLO Visoko. Bila sem izvoljena za tajnico. Treba je bilo zelo trdo delati, saj je bila naša domovina po vojni kar precej razrušena. Mnogi so danes na vse to že pozabili. Jaz pa tega ne bom nikdar pozabila. Nič manj težka ni bila borba za gradnjo nove domovine, kot prej v okupaciji. Ni bilo založenih trgovin ne mesnic. Morali smo napraviti sezname vseh ljudi, koliko je »težkih«, »srednjih« in »lahkih« delavcev, koliko malih, srednjih in velikih kmetov. Na eni strani deliti živilske karte za preskrbo ljudi, na drugi strani izdajati odločbe za obvezno oddajo žita, krompirja, živine, prašičev, jaje in tako naprej. Po krajevnih ljudskih odborih smo v glavnem delale ženske. Aktivisti borci so bili drugod potrebni, ker prva leta v svobodi ni bilo toliko študiranež kadra, tako kot ga je danes.

Na KLO Visoko sem delala jaz, v Senčurju Angela Sipin, v Voklem Stefina Kuharič, na Brnikih Pavla Bevc, v Predvoru Tončka Šenk...

Končala je. Snela je očala in se zazrla predse... Tedaj sem spoznal, da sem prišel v to hišo po spomine, ki naj bi pomagali obuditi nekaj bistvenih značilnosti v delovanju naše kmečke, delavske žene, v povojnih letih.

Pavla je spet obrnila list svojih spominov:

Lahko rečem, da je bilo prva leta v svobodi na KLO najtežje delo in to smo v glavnem opravljale žene. Me smo orale ledino in pomagale sejati, da danes lahko žanjemo. Opravljale smo vse težke naloge, ki smo jih prejemale od višjih organov, na primer Okrajnega ljudskega odbora Kranj. Leta 1947 je bilo sklenjeno, da se bodo začeli graditi združni domovi. Ker sem bila zaposlena na KLO, sem imela priložnost z vso močjo vplivati, da smo na Visokem začeli graditi združni dom.

Ko smo sklicevali sestanke in prepričevali sovaščane, da bomo začeli graditi, smo morali marsikatero požreti. Marsikdo mi je zabrusil v obraz, da zato hočemo združni

dom, da bomo potem vsi skupaj iz enega kotla jedli. Toda, bili so to posamezniki, hujskači, bi dejala. Mi smo vztrajali toliko časa, da je bil led prebit. Potem pa so utihnili tudi nergači in začeli smo skupno delati.

Spet nekoč, ko smo po »združni liniji« sklicevali sestanke za skupno obdelovanje zemlje, da bi kupili traktor, tedaj so na sestanku v šoli pribili, da po naših nji vah ne bo nikoli traktor oral. Spet so bili to tisti, ki so vsako reč ogloдали, preden je začela.

● Nič se ni spremenila, Seknetova mama

In pogovor je tekel. Pravzaprav je povzela besedo Pavla. Vsa se je preselila v čase, ko je bila sredi tega dogajanja. Iz nje pa še danes žari vitalnost, ki spremlja vse, kar se na vasi zanimivega dogaja, ko v duhu sedi na sestankih, govori in razlaga, želi in hoče po poti, ki naj bi vodila v skupno delovanje, se zamisli ob problemih, ki so in jih sodobno življenje poraja in rešuje... Je huda, če jih rešuje prepočas!

Od dela v krajevnem ljudskem odboru je prešla na združni dom, od njega na prosveto, kot da ji ni prek sedemdeset let, tako se je razživela.

Organizirala sem prvi miting; bil je pri Cvet na podu. V kulturnem programu so se zvrstile recitacije, petje in enodejanke »Partizanska mati«. Okoli sebe sem zbrala mladino. Prišli so na naš prvi miting borci in so z nami skupno peli partizanske pesmi. Te pesmi so takrat ljudje prvič z velikim navdušenjem poslušali. Ko govorim o kulturi na vasi, moram reči, da sem takoj od leta 1945 začela navduševati ljudi, zlasti mladino za proslavo, skupaj z mladino smo študirali kulturni program, partizanske enodejanke, sama sem režirala in učila mladino.

Prostora nismo imeli drugega kot mali stari gasilski dom, a smo kljub temu delali, saj smo imeli vedno dosti obiska. Vsako leto sem pripravila tudi Prešernovo proslavo. Ko sem videla pri mladini željo po kulturi, sem se začela meniti s takratnimi dijaki iz naše vasi in taklo smo ustanovili kulturno umetniško društvo, ki smo ga pozneje imenovali Kulturno umetniško društvo Valentin Kokalj, ki dela še danes.

Vaška sredina, kakršna je tista, v kateri živi Pavla Sekne, je sredina, kakršna so povsod po Sloveniji. Je vas, kakršna bi našli kjerkoli; so ljudje v njej, kakršni so povsod pri nas: delavni, v svoji vsakdanji preprosti. So tudi težave, nesoglasja, ki pa jih vseskozi prerašča velika želja po solidarnem sodelovanju, napredku in skupnem ustvarjanju, tako na gospodarskem kot tudi na kulturnem področju. Seveda je sredina, ki jo zaokroža vas, ne majhna, zato je tudi vsaka izrečena beseda tudi bolj »odmevna« in pade včasih na vroča tla. Tedaj je treba poprijeti, da se sloga ne razkroji. To pa je kot plevel na lepo okopani in opleti njivi... In če se tako zgodi, potem so največkrat ženske tiste, ki to nji vo lepo zdravljajo, da znova zraste tisto žito, ki so ga vsejale skupne roke!

Regina in Janko Gostič-Jurj; v ozadju vas Krtine, kjer je padel Reginin brat Mavričij Kveder-Dremač

Spomini predsednika ZB NOV Prevoje

Oktober 1943. leta sta brata France in Anton Anžič, po domače Majerjeva iz Podgorja pri Kamniku v domači hiši zahrbtno umorila dva partizana (eden od teh je bil prvoborec). V Kamniškem zborniku iz leta 1961, ki je v celoti posvečen razvoju NOB v kamniškem okrožju, ta dogodek avtor ne omenja.

Aktivisti iz Podgorja so že pozabili, kako sta se pisala tista dva partizana in od kod sta bila. Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Kamnik mi je povedal, da je enega od teh dobro poznal, ker je nekaj časa z njim partizanal. Pisal se je Lekan, po domače Kučarjev. Bil je udeleženec vstaje v kamniškem okrožju julija 1941. leta. Družina je živela v gradu Zaprice v Kamniku, kjer bil oče oskrbnik.

Sklenil sem, da bom razvozlat ta star zločin: Kdo sta bila umorjena borca (o Lekanu sem imel premalo podatkov). Sta šla sama v Majerjevo hišo in zakaj? Zakaj sta ju brata umorila? Sta bila sama ali pa je bilo v patrolji še več borcev?

Mirko Podbevšek-Lado mi je svetoval, naj grem k Janku Gostiču-Jurju v Prevoje (vas je ob glavni cesti Domžale — Trojane), ker je on zagotovo poznal oba umorjena borca.

SMRT JE KOSILA POD KOZOLCEM

Obiskal sem Janka Gostiča-Jurja

»Sveda sem ju poznal,« je rekel Jur, ko sem ga obiskal v Prevojah. »Takrat sem bil komandir kurirske postaje G-9, ki je bila v prevojski gmajni. Zvečer je mimo postaje prišla patrolja sedmih borcev, ki jih je vodil komandir čete Viljem Lekan-Pavle, oborožen z orzostrelko. Kot stara znanca sva spregovorila nekaj besed. Povedal mi je, da bodo okoli Kamnika opravili več manjših akcij in da gredo na nekatere zveze k sodelavcem na terenu. Zvedel so tudi, da ima eden od Majerjevih doma puško, ki jo bo moral dati partizanom.

Cez nekaj dni se je vrnilo pet borcev, ki so bili zelo žalostni. Od njih sem zvedel za zločin v Majerjevi hiši. Tudi meni ni jasno, kako so ju mogli ubiti.

Zal se Jur ne more spomniti niti enega borca iz te patrolje. Sprašujem tu in tam, tega in onega, a vsi napori doslej so bili zaman. Z občinskega odbora ZZB NOV Domžale so mi sicer sporočili, da je bil v tisti patrolji Franc Žibert-Henrik iz Brezovice pri Dobu. Pohitim k njemu, predno najdem vas, nekajkrat zaidem, a je beležnica ostala prazna. Podatke pa tako nujno potrebujem, ker bo zločin podrobno opisan v knjigi Sedem krst za Ronkarjevo družino.

Jurjeva žena protestira

Janko Gostič-Jurj mi je povedal, da je predsednik ZB NOV Prevoje, v kateri je okoli 90 članov.

Sedeli smo na klopi za preprosto, doma izdelano mizico. Hiša je oddaljena kakih 50 metrov od glavne ceste, tako da nas avtomobilski trušč ni motil ob prijetnem kramljanju v idiličnem vrtu s čudovitim razgledom na okoliške hribe in vasi.

»K partizanom sem šel poleti 1942. leta, v skupini 16 fantov iz domžalske občine. Le eden od teh se je kasneje vdal Nemcem, le-ti so ga hitro poslali nazaj k partizanom kot vohuna, mi smo ga odkrili in obsodili na smrt. Od te skupine smo živi le še trije. Poleg mene še Tomaž Slapar-Tugo, ki živi v Domžalah, in Ivan Pavlič-Lojze iz Kamnika. Vsi drugi (razen tistega izdajalca) so padli kot borci NOV...«

»Kako to, da vedno samo moške sprašujete, kdaj so začeli delati za NOB, kdaj in s kom so šli v gozdove, po kateri zvezi, v katerih bojih so sodelovali, koliko so trpeli in žrtvovali za našo svobodo. Kaj pa me, ženske, ali res nič ne vemo? Še nikoli po vojni nihče ni pisal o naši družini, pa toliko smo žrtvovali...«

Z Jurjem sva kot obtoženec pred sodnikom ponižno sklonila glavo in za hip osuplo umolknila. Po prvem šoku, ki ga je Jurjeva žena Regina očito opazila, in ko mi je srce spet začelo normalno utripati, sem pogledal v Jurja in izdaval:

»Jur, predlagam, da dava tvoji ženi prednost. Bova midva kasneje nadaljevala.«

»Poglejte, tovariš Jože, moj brat Mavričij Kveder-Dremač je bil že pred vojno zaprt s sovaščanom in predvojnimi komunistom Viktorjem Avbeljem-Rudijem, ker je sodeloval s komunisti! Februarja 1942. leta je padel kot partizan v Krtini. Ozrite se nazaj. Ali vidite v tistemle gozdičku

cerkvice. No, tam je Krtina, tam so ga pričakali v zasedi. Z njim je bil tudi Jur (moj sedanjí mož). Mojega prvega moža Martina Pevca so Nemci ujeli kot partizana in ga pet dni mučili v Lukovici, nato pa ubili. Moja sestra Viktorija Slapar, ki je živela v Sentvidu pri Lukovici, je delala za OF od 1941. leta. Bila je izdana. Mučili in zasliševali so jo na policijski postaji v Lukovici, nato pa še tri mesece v Begunjah. Leta 1942 je umrla v Auschwitzu, stara 33 let.

Najmlajša sestra Mila Kosmatin je živela na Dolenjskem in delala za partizane. Italijani so jo poslali v taborišče na Rab. Po vojni je za posledicami tujčenja v taborišču umrla.

Jaz sem od 1942. leta delala za partizane in imam to tudi priznано...«

Umolknila je, zrla v tla kot bi nekaj premišljevala, obenem pa z nogo brskala po zemlji. Očitno ji je zmanjkalo besed, da bi opisala napor vseh članov njene družine med vojno. Ali pa se je v mislih pogreznila v tiste čase in so pred njo zablestele podobe padlih sorodnikov in znancev?

Kaj naj ji rečem? Naj nadaljuje. Sama je prekinila mučne trenutke: »Toliko, da veste. Zdaj pa lahko spet vidva nadaljujeta pogovor.«

Na moje prepričevanje, da sem jo pripravljen še naprej poslušati in zapisovati njene spomine, je odločno pribila: »Ne, za danes sem že dovolj povedala. Prišli ste k možu, zato naj le on še kaj pove.«

Smrt je kosila pod kozolcem

»V tej hiši, kjer danes živimo z ženo in sinom, je med vojno živela Regina (pri tem je pokazal na ženo), ki je, kot je že sama povedala, imela moža Martina Pevca pri partizanih. In v tej, po domače Zakrajškovi hiši je bila naša zanesljiva javka.

Septembra 1942. leta sem na tej javki dobil pismo, naj se zglašim pri našem sodelavcu (obveščevalcu, zaupniku) Stanetu Pirou na Količevem. V pismu je bil namig, da bomo tam dobili (partizani) zanimive podatke.

Na Količevo sta z menoj šla tudi politdelegat voda in prvoborec iz Zaboršta (pri Prevojah) Fric Lukman in Ivan Cerar, Mahničev iz Sentvida pri Lukovici.

Pirc (zdaj že pokojni) nam je dal natančne podatke o neki delavki, ki tajno vohuni za Nemce. O tej ženski je napisal pismeno poročilo za našo komando.

Po polnočji smo se vračali proti Krtini in blizu te vasi ostali v gozdu do jutra in še ves dan do večera. Moram razložiti, zakaj smo ostali tu v gozdu in zakaj se nismo takoj vrnili v taborišče. Ko smo zapuščali taborišče in šli na Količevo, nam je dr. Cunder naročil, naj skušamo kje dobiti nekaj žganja za zdravniške potrebe. Dremač pa je bil prejšnji dan s Fricom na zvezi pod Marinškovim kozolcem pri Vrbi (vas je blizu Prevoj). Na tej poti je Dremač izgubil uro in zdelo se mu je, da jo je izgubil prav pod tem kozolcem. Torej smo mi v gozdu čakali do večera, da bi šli pod ta kozolec poiskat tisto uro, Fric Lukman pa je rekel, da bo šel domov po žganje. Že v taborišču je Lukman na

Cunderovo prošnjo odgovoril, da ima doma že pet let zakopanih več litrov borovničevega žganja.

Ko se je zmrčilo, smo previdno šli proti Vrbi. Poti smo bili kot domačini vajeni. Ustavili smo se pod Marinškovim kozolcem. Dremačeve ure nismo mogli dobiti. Tedaj Lukman reče: Nič ne bom šel domov po žganje. Zvedel sem, da ga je pred nekaj dnevi kupal Jože Hribar (kmet iz Vrbe) in ga bomo tam dobili. Mojega bomo še lahko porabili. Toda prezgodaj je še, da bi šli v vas. Malo zadremajmo, bomo šli bolj pozno. Nekaj pred polnočjo. Bo bolj varno.

Poležemo in zaspimo. Naenkrat nas zbudi glas v nemščini, naj se vdamo. Kot bi me pičil gad, skočim pokonci in vzkliknem: Fanta, obkoljeni smo, izgubljeni!

Lukman in Mahničev sta spala eden poleg drugega. Vsak je imel puško na levi strani, v tistem presenečenju pa sta oba zgrabila za eno, tisto, ki je bila v sredini (verjetno se je zmotil Lukman). Nemci so takoj užgali in ubili Frica Lukmana in Ivana Cerarja, Mahničevega. Jaz sem bežal, kar se je dalo, okrog mene so švigale krogle, a sem srečno utekel smrti.

Bili smo izdani, o tem ni bilo dvoma.

Pod tem kozolcem sta se že od 1941. leta večkrat sestajala prvoborec Fric Lukman in sodelavec OF Jože Prašnikar iz Sentvida pri Lukovici. Kdo ve, kdaj je začel delati za gestapo. Verjetno so odkrili, da ima z nami zveze, pa so mu postavili ultimatum: »Delal boš za nas, dobro te bomo plačali, ali pa te čaka mučenje in smrt!« Morda pa se je sam polakomnil denarja, ki so ga gestapovci ponujali izdajalcem?

Prašnikar se je zavedal greha. Doma se ni čutil več varnega. Nemci so ga poslali nekam na Hrvaško, kjer je nadaljeval svoje umazano vohunsko delo. Ob koncu vojne se je z Nemci umikal proti Avstriji. Naši so ga zajeli, zaslislali, obsodili na smrt in ustrelili.

Tako so padali naši borci,« je zaključil svojo pripoved Jur in pripomnil, »da je za danes dovolj, bo pa še drugič kaj povedal. Komaj je to izustil, že je odkimalno stresel glavo, pogledal v ženo in rekel: »Ne, drugič bo pa ona imela glavno besedo, sicer bova spet kregana.«

Foto in tekst: JOŽE VIDIC

fotografija Z vprašanjem

Prosimo bralce, ki vedo kakršne koli podatke o objavljeni fotografiji, da nam jih sporočijo. Sedaj namreč o njej nimamo nobenih podatkov.

K fotografiji z vprašajem, ki je bila objavljena v našem časopisu št. 19 dne 19. maja letos, smo dobili dva odgovora: Tovariš Lado Jelen iz Medvod piše:

»Kolikor se spominjam, je bila fotografija posneta na Stari Oselnici nad Sovodnjem v Poljanski dolini 11. novembra leta 1944. Na njej je Gradnikov bataljon ob podelitvi spomenic iz leta 1941 nekaterim zaslužnim tovarišem. Kdo jih je dobil, se ne spominjam. Pri slovesnosti je sodelovala prva godba na pihala 31. divizije, njen vodja pa sem bil jaz.

Drugi odgovor so nam poslali tovariši Rudolf Gerželj, Valerija Vrabec in Vardar: »Na objavljeni fotografiji so borci 3. bataljona 3. SNOUB Ivana Gradnika, fotografirani na Stari Oselnici nad Sovodnjem v Poljanski dolini. Fotografija je objavljena tudi v knjigi »Gradnikova brigada« na strani 395. Enaka fotografija, vendar večkrat povečana, visi tudi v vojašnicah v Vipavi in Ajdovščini. Nekaj borcev s fotografije je še živih, med njimi komandant tovariš Vardar, komisar Vili Klemenc in drugi.«

JURIŠ NA VRH

Tradicionalno tekmovanje »Izbiramo najboljšo enoto v JLA« se tudi med raketarji ljubljanskega armadnega območja odvija z veliko vnemo in v znamenju jubilejev tovariša Tita in Zveze komunistov. Lanskoletna pohvala poveljnika Franca Tavčarja-Roka, generalpolkovnika, je prizadevnemu kolektivu raketnikov pomenila ne le priznanje za uspešno opravljene bojne naloge, pač pa tudi pobudo za nove juriše na učne in delovne zmage. Vojaki in starešine so ponosni na prehojeno pot, pred njimi pa je boj za nadaljnjo krepitev bojne pripravljenosti te, za našo ljudsko obrambo, še kako pomembne enote.

Notranjost protiolepnega raketnega vozila

Na tisoče izstrelkov

Starešino in vzgojitelja Ljubo Ražnjevića ni bilo težko najti. Na elektronskem trenažerju ali simulatorju je opravljal svojo

ti približno tri tisoč tako imenovanih elektronskih izstrelkov,« je pripomnil Ljubo. »Mora se torej navaditi, da raketo, ki je na ekranu le svetleča točka,

udarjajo, oddolžili svoj vojaški dolg do ljudstva in domovine. Med njimi je tudi vojak Slavko Jerinić, mlad inženir iz Beograda. Srečen je, ker ga je njegova mladinska organiza-

spomin vklesala kot nepozabna...«

In ta ne preveč zgovoren Slavko, ta izredni raketnik, je postal vzornik. Med mladimi vojaki je veliko takih, ki si prizadevajo ubrati in prehoditi prav Slavkovo bojovniško pot in se tako, kar se da bolje, usposobiti za obrambo domovine.

Morda o slednjem najbolj zgovorno pričajo besede mladega vojaka Slavoljuba Miloševića, elektrotehnik iz Kosovske Mitrovice:

»Z vsi resnostjo se učim in pripravljam za voditelja ali operatorja rakete, čeprav se zavedam, da pot do značke, »zglede vojak« ni lahka. V vojsko sem sicer prišel pred kratkim, a si upam trditi, da sem v tej enoti doživel marsikaj lepega in poučnega. Starešine nas potrpežljivo vzgajajo, medsebojni odnosi v kolektivu pa so v pravem pomenu besede tovariški. Res je, da se v enoti, ki ni nič drugega, kot zbratimljena Jugoslavija v malem, pre-

nekatera težava lažje premaga...«

»S takšnimi vojaki je res veselje delati!«

Ob koncu potepa med raketniki je stekel tudi pogovor z Ladislavom Vadnjalom, mladim starešinam te enote. Bil je zadovoljen, da smo obiskali vojaški kolektiv, ko je trikrat osvojil prehodno zastavico armadnega območja ter dobil plaketo JLA. Prijaznega oficirja smo zaprosili, da na kratko pove nekaj besed o profilu vojaka raketnika. Ni mu bilo težko spregovoriti:

»Naša temeljna naloga je usposabljanje operatorjev za vodenje boja proti sovražniku ali točneje proti njegovim oklepnim vozilom. Zato je za uspeh veselje do poklica pogoj številka ena. Dalje, operator mora biti duševno in telesno popolnoma zdrav in, seveda, tudi idejno oborožen. In če vse to povežemo s poukom ob koncu urjenja dobimo operatorja, ki je sposoben kjerkoli v naši domovini dočakati in

uničiti katerega koli sovražnika. Vsaka njegova raketa torej bo umrla v objemu nezaželenega gosta.«

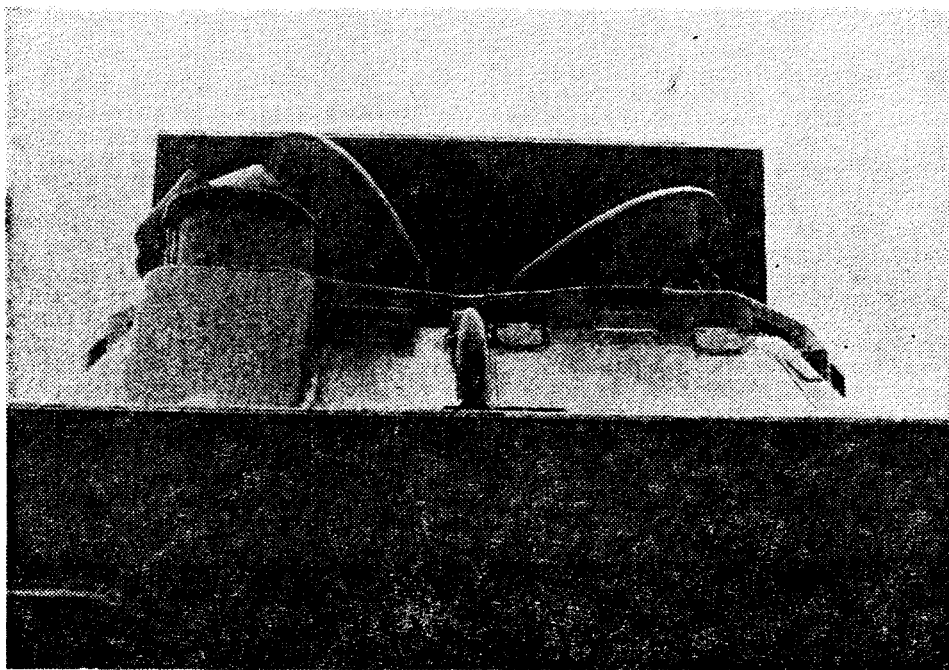
»In v taki enoti, s takšnimi vojaki je,« kot je pristavil eden od starešin, Stanislav Omerzu, »res veselje delati«. Potem je dejal, da v enoti deluje tudi svet vojakov, ki skrbijo za pospeševanje pouka, za inovacije in lažje premagovanje poti do uspeha.

»A ne gre zgolj za urjenje in pouk. Skrbimo tudi za standard vojaka, za njegovo razvedrilo, za njegove kulturne potrebe...«

Toliko torej o raketnikih, ki pravijo, da so na dobri poti. In upajo na visoko uvrstitev v letu jubilejev. In, ali so njihova upanja samo iluzije? Ne, niso. Raketniki niso sanjači. Pregledali so svoje moči in želje in se dogovorili za letošnji juriš za naziv najboljše protiolepnice enote.«

Tekst in slike:

BRANE JAKOVLJEVIĆ

Priprave za odpiranje ognja...

vsakdanjo nalogo. Mlade vojake, bodoče raketnike, je učil abecedo protitankovskega in protiolepnega boja. V tej dokaj čudni učilnici lahko sedita hkrati le učitelj in dijak.

»Pazi, pazi! Le počasi... umiri roko. Premakaj raketo proti elipsi... Ustavi, stop! Dobro je bilo, zadel si...«

Tako nekako starešina Ljubo vsak dan poučuje svoje vojake. S pomočjo elektronske in ekrana, vsakega vojaka posebej, usposablja za operatorja ali voditelja protitankovske rakete. In tako iz dneva v dan pri bodočih raketnikih razvija smisel za orientacijo in hitro premagovanje prostora, osvobaja jih vznemirjenosti in jim vliva pogum v uspeh.

»Preden gre streljati s pravo raketo, ta pa kot vemo, ni poceni, mora vsak vojak na tem simulatorju ali ekranu opravi-

uspešno vodi in pripelje do zaželenega cilja.«

In Ljubo je s svojimi mladimi vojaki zelo zadovoljen! Tudi ta novi rod je že ob vstopu v vojašnico seznanjen z ugledom enote. Obljubil je, ne samo ohraniti ga, temveč ga dvigniti na višjo raven. Saj nič čudnega, ko vemo, da so raketniki izbrana vojska in so vsi že na rekrutaciji uspešno prestali vse ustrezne teste. Niso torej brez pogojev za uspeh, toda vsak začetek je težak. A vendar se dan po jutru pozna.

Inženir, vzornik mladih

Seveda, v enoti so tudi vojaki, ki so že doživeli »raketni krst« in potem uspešno opravili še vrsto drugih in dokaj zahtevnih bojovniških nalog. Na vseh dosedanjih streljanjih so se zelo dobro odrezali in so s tem, kot sami po-

cija, kot odličnega vojaka in operatorja, predlagala za sprejem v ZK. Tako je Slavko med služenjem vojaškega roka postal komunist.

»Priznati moram, da sem bil ob prvem ostrem streljanju nekoliko vznemirjen,« je dejal Slavko. »Veste, rakete niso mačje solze! Toda ob tuhtanju in zaskrbljenosti sem se spomnil nasvetov in besed svojih starešin in starejših vojakov, prekaljenih raketnikov. Vznemirjenost je izginila. Zbral sem se in sam sebi ukazal, da svojega vojaškega kolektiva ne smem osramotiti ali razočarati. In prva moja raketa je zapustila lansirno napravo. Vodil sem jo in zadela je hitro premikajočo se tankovsko tarčo. Zadel sem, in oddahnil sem se... Prvo streljanje in zatem sprejem med komuniste, sta dogodka, ki sta se v moj

... in raketa že leti proti tanku

MATIČNA DOMOVINA JE Z VAMI!

To je življenjska zgodba majhnega naroda in je med vsemi zgodbami najbolj resnična. Prav ta trpka resnica nas vse tako zelo boli. Zgodba seže dlje od babičinih pripovedi. Nekoč... že v sedmem stoletju so si na Gosposvetskem polju naši knezi izmenjavali žezla in obljubljali ljudstvu, da bodo pravično vladali v tej prvi slovenski državi Karantaniji.

Takrat bi pisali besedo »pravila« z velikimi črkami, danes pa je na Koroškem ne poznajo več.

V stoletnih bojih so Germani želeli Slovence pokoriti. Čeprav nemočni, smo se jim vedno postavili po robu. Na plebiscitu so nas ogoljufali. Svetu je zavladal nacizem, vrnila se je krvoločna volja. Kljub številnim žrtvam je partizanska vojska zmagala in osvobodila Koroško. Doživeli smo hud udarec, ko je po vojni Koroška pripadla Avstriji. Velik del Slovencev je moral stati v državi, v kateri se je skrivalo veliko naših krvnikov. Avstrija in Jugoslavija sta podpisala državno pogodbo, katere 7. člen trdi, da mora manjšina imeti svoje osnovne človeške pravice. Kje so sedaj te pravice? Kje so slovenske šole, kje je slovenski jezik? Vse to so naši manjšini na Koroškem odvzeli. Potepali so njen ponos, ponižali so jo brez primere. Korenine nacizma so v Avstriji globoke. Spet so pognale nove kali, za katere pravijo, da so neonacisti, ki so se postavili proti Slovincem in zahtevajo tako poniževalno preštevane manjšine.

Razmišljam, kaj bi bilo, če bi bila sama pripadnica manjšine... Bi napisala, da sem Slovenka? Ne, s tem bi se zapečatila pri oblasteh. Teško bi dobi-

Koroška je zibelka slovenstva. Ohranite nam to dragocenost! DAMIR
Zelim, da bi se koroškim Slovincem izpolnila obljuba in stoletna želja. BOJAN
Ze od nekdaj je ta zemlja, prelepa Koroška, zibelka Slovencev. BOJAN

la službo, preganjali bi me, govoriti bi morala trd, tuj jezik... Bi se priznala za Nemko? Tega ne bi mogla. Zdi se mi, da je pretežno zatajiti svoj narod, domovino, sebe. Bi prenesla, da kričijo za menoj Čuš, da razstreljujejo naše, partizanske spomenike?

Veliko, preveč je vprašanj, na katere ne moreš odgovoriti, ne da bi te zapeklo.

Vsi Jugoslovani se zavedamo krivic na Koroškem in odločno protestiramo proti preštevaniu, vem da bo odmev matične domovine podprl manjšino in laže se jim bo boriti za svoje osnovne pravice.

GORDANA BOBERIČ, 8. c

NE, NE DAJO SE PREŠTEVATI!

»Koroška Slovenija? Pa saj sploh ne obstaja! Koroški Slovenci? Tako malo jih je, da bi jih lahko na prste prešteli! Da, prešteli, zakaj pa ne? Slovenskega jezika pri nas ni, oziroma ga ne bi smelo biti. Tu je Avstrija, nemška Avstrija...«

»Uh, kako zoprno je to poslušati! Kamorkoli greš, povsod ti napolni ušesa tako kričanje v nemškem jeziku. Celo v šoli moramo zatajiti našo slovenščino.

Uresničite Korošcem 7. člen! SUZANA
Korošci, zahtevajte svoje pravice, ki vam pripadajo po državni pogodbi! DOLORES

Mi, koroški Slovenci, katerih last je ta zemlja! Ampak, mi se ne damo! Četudi naskrivaj, a vendar govorimo in pojmujemo slovensko. Zlastno pa je, da je marsikateri naš človek zatajil svojo domovino, zatajil svoj jezik, zatajil sebe...«

Tako govorijo mladi ljudje na Koroškem, ki so prezgodaj odrasli. Tako govorijo starejši in stari Korošci, ki vse življenje trpijo kot tujci v svoji lastni domovini. Mar nista bili dovolj dve vojni, mar ni bilo dovolj strahot? Ali bi se moralo spet vse ponoviti? A, četudi bi bilo treba, vemo, poznamo jih, ne bodo se uklonili! In tudi mi, ki živimo srečno v naši domovini, jih ne bomo pustili na cedilu.

Malo nas je, a dovolj, da se upremo potujočevanju in ponosno povemo, da smo Slovenci.

Problem na Koroškem doživlja vrhunec. Kmalu, da, prav kmalu, v nedeljo, naj bi bilo izvršeno štetje naše manjšine na Koroškem. Štetje! Kakor živino štejejo po glavah, tako naj bi prešteli naše ljudi. Koroške Slovence naj bi izbrisali s sveta, zibelko našega slovenstva. Ravnanje Avstrijcev z našimi ljudmi nas je močno prizadelo. Slovenski jezik ni uradno priznan, ukinjena so dvojezični napisi, neonacisti rušijo spomenike naših padlih borec. Vsa ta dejanja so kršitve proti 7. členu mednarodnega sporazuma, v katerem je zapisano, naj bodo manjšine enakopravne z večinskim narodom in naj imajo svoje pravice. Kje so te pravice?

Toda, Korošci se ne dajo. Z narodno zavestjo v srcu in s ponosom v očeh kljubujejo: »NE, NE DAMO SE PREŠTEVATI!« BARBARA ČIZMEK, 8. b

BOŠ ROD, KI BIVAŠ TOD, V SEBI ČVRST?

Maister in njegovi prostovoljci, plebiscit, druga svetovna vojna in naša zmaga. Koroško pa dobi Avstrija. A ne le Koroško, z njo vred tudi naše soro-

Iz glasila pionirskega odreda
osnovne šole Janka Premrla-Vojka
Koper

BRATOM ONSTRAN MEJE

Ta številka je posvečena koroškim rojakom, da s skrajnega juga matične domovine povemo, kako čutimo z njimi in jih podpiramo v boju za osnovne človeške pravice!

Letnik 19
1976/1977

UREDNISKI ODBOR:
Ester Debernardi, Irena Rejec, Nataša Ragastovac, Ljiljana Benčič, Sandi Furlan, Sandra Radović, Tomaž Pavlin, Sergej Skrlj
MENTORICE:
Angela Podlessek, Vilma Jenko, Niveta Boberič

jake, zavedne in nekoliko manj zavedne Slovence.

Leto 1955. Avstrijska državna pogodba. Njen 7. člen štiti manjšine ne glede na število. Koroški Slovenci in seveda tudi drugi so potolaženi.

Jugoslovani pa kmalu opazimo, da Korošci ne uživajo veliko pravic. In še te so vedno manjše. Nacisti in šovinisti motijo dvojezični napisi, motijo jih Slovenci sami, motijo jih spomeniki, postavljeni slovenskim partizanom. In še in še. Spomenike rušijo, napise zbijajo s sten, Slovence zmerjajo s Čuši. To je le na cesti. Kaj pa v uradih, šolah in drugih kulturnih ustanovah? Če želiš dobiti kakšno odgovornejšo delovno mesto, moraš za svoj materin jezik priznati nemščino. Še dvojezičnih šol ni, kaj da bi bile le slovenske! Edina taka šola je Celovška gimnazija. Dijaki, ki se šolajo na tej šoli pa težko uresničijo svoje poklicne želje. V muzeju, kjer je razstavljen knežji kamen, na katerem so se kronali slovenski knezi, je vse objasnjeno le v nemškem jeziku. Tudi nekaj borilnih besed, ki pojasnjujejo ta kamen, so napisali le v tem jeziku.

Pri vsem tem pa avstrijska vlada trdi, da imajo Slovenci ogromno pravic. Kaj, zander Kraisky in drugi ne vidijo resnic, ki pričajo prav obratno? Ali se tega mogoče zavedajo in lažejo sami sebi? Se ne bi enkrat starejši zgedovali po mlajših? Kraisky in prav gotovo še drugi, bi imeli v svojih otrocih dober zgled.

Kljub vsemu pa Avstrijci počajo preštevane manjšine, slovenske in hrvaške na Gradiščanskem. Prav gotovo se vsi zavedajo, da se marsikateri Slovenec boji napisati resnico, saj je s tem lahko ob svoj vsakdanji kruh. Nekaj pa je tudi takih, ki se sramujejo svojega naroda in se prištevajo za Nemce. Zaradi tega, prav gotovo naši sorojaki, ne bi dosegli 25 odstotkov, ki jih zahtevajo Avstrijci. Le ob takem številu, pravi njihov novi zakon, bodo manjšine dosegle svoje pravice.

Slovenci in Hrvati so se odločili za bojkot popisovanja. Vsi se strinjajo z njim. Njim v spodbudo in zato, da dokažemo, da se ne damo potujčiti in da nasprotujemo avstrijski raznarodovalni politiki, prirejamo po vsej Jugoslaviji manifestacije, ki se jih množično udeležujemo. KATJA ULČAR, 8. b.

Koroškim Slovincem odvzemajo vedno več pravic. DANIEL
Zelim, da bi imeli enake pravice kot Avstrijci. GORAZD
Radi imajo svojo domovino, saj so se zanj borili. BORUT

KOROŠKI SLOVENCIS NISO LE ŠTEVILKE, SO LJUDJE

Sovraštvo Nemcev do nas, Jugoslovancev, se je začelo že v stari monarhiji — Avstroogrski. Poskušali so nas ponemčevati, kar se dogaja še danes, prezira-

AVSTRIJSKEMU KONZULATU V BEOGRADU

Mladinci osnovne šole Janka Premrla-Vojka Koper, zbrani na mladinski konferenci, dne 26. oktobra 1976, ne moremo mimo krivic, ki se dogajajo našim bratom na Koroškem. Ostro protestiramo proti raznarodovalni politiki avstrijske vlade. Zahtevamo, da ima mladina slovenske in hrvatske narodnosti v Avstriji enake pravice, kot jih imajo vse narodnosti v naši domovini.

PREDSEDNIK AKTIVA ZSMS:
Maljevac Stojan

jo nas in zapostavljajo. To gonjo je začel Hitler, rjavosrajčnik, ki je vrgel oko na slovensko zemljo, celoten jugovzhod pa je prepustil avstrijskim nacistom. Ti so pri nas počenjali leta 1941 do leta 1945 strahotne zločine in se danes šopirijo in kitijo z nacističnimi odlikovanji; zopet govorijo »ein folk, ein Führer«. Appetit po našem ozemlju jih prav gotovo ni minil.

Zamišljam si leta nazaj, leta NOB. Vidim partizansko četo, ki se bori za svojo zemljo. Lačni in premraženi se stiskajo k peči in zajemajo v skledo, ki gotovo ni bila zvrhana. Mnogi med njimi niso dočakali svobode, radosti in veselja; žrtvovali so se za domovino. Prav je, da se jih mi mladi spominjamo in da jih ohranjamo v naših srcih. Te dni so neznani storilci razstrelili spomenik v Komelju, kar me je zelo prizadelo. Prav gotovo ga bomo zopet postavili, kajti naš narod ni nikoli ostal dolžan žrtvam za svobodo in enakopravno življenje. Čeprav so bili koroški Slovenci prve žrtve nacizma in tudi prvi borci proti njemu, se morajo danes boriti za najosnovnejše pravice, ki naj jih ima človek. Ne, Slovinci na Koroškem danes ni lahko biti. Ogovarjajo ga s »čušem«, psom in podobno. Imenujejo ga Kärntner, kar dokazuje, da so Slovenci živeli tu že nekdaj in da je Karantanija tvorba, ki je združevala Slovence. Razmer si ne morem dobro zamisliti, kajti živim v Sloveniji, govorim slovenski jezik in hodim v slovensko šolo. Toda vsi spodbujamo rojake, ki ne smejo razvijati svoje kulture. Pomagali jim bomo, da bodo ohranili jugoslovanski duh, materin jezik in da se ne bodo odrekli v avstrijski državni pogodbi zagotovljenim pravicam.

SONJA CERKVENIK, 8. c

Pomagali bomo koroškim Slovincem v boju za njihove pravice.

Koroški Slovenci imajo enake dolžnosti kot avstrijski državljani, zato morajo imeti tudi enake pravice.

Vsi Jugoslovani bomo pomagali našim bratom na Koroškem. KARMEN

ENO PA VEM: NAROD BO OSTAL!

Slovenci smo majhen narod. Pa čeprav smo majhni po velikosti, imamo dobro dušo in čvrsto voljo. Tisoč let že naseljujemo svojo zemljo in vedno so nas tuji osvajači poskušali zatreti in naše brate onstran meja zatirajo. Vendar mi smo, smo bili in bomo samo Slovenci. Nikoli se nismo in bi se ne sprijaznili z usodo, da bi nas razkosali večji narodi. Upirali smo se in bi se.

Nekaj stoletij je minilo od nastanka Karantanije, prve slovenske države. Tujci so jo izbrisali z zemljevida. Toda narod je ostal na svoji nekdanji zemlji. Ta narod ima svoj jezik, svojo kulturo, svoj značaj. Lah-

Mi smo z vami. Ohranite prostor, kjer živi slovenski narod. VLADIMIR

Koroški Slovenci imajo pravico do svojega materinega jezika, saj so narodna manjšina v Avstriji. Narodna manjšina pa mora imeti enake pravice kot ostali državljani. SASKA

ko je bilo uničiti državo, toda naroda ni moč hitro zatreti, posebno takega naroda ne, kot smo Slovenci. Dokler bo živel en sam Slovenec na koroški zemlji, do takrat bo ta zemlja njegova.

Še nekaj dni je do usodnega preštevania. Toda čemu bi nas prešteli, ko pa je v 7. členu državne pogodbe jasno nakazano, da ima slovenska manjšina v Avstriji vse manjšinske pravice. Zakaj je Avstrija sploh podpisala tako pogodbo, ko pa se je zdaj ne drži? Saj je s tem potrdila, da slovenska manjšina v Avstriji je, sedaj pa pravi, da manjšina v Avstriji sploh ne obstaja. Verjetno bodo Korošci preštevane bojkotirali. Toda, kako se bo vse to končalo?

Eno vem. Narod bo ostal. In ker so tam doma Slovenci, se bodo upirali do zadnjega.

PETER ČIZMEK, 8. b

KOROŠKA - ZIBELKA SLOVENCEV

Koroško lahko imenujemo zibelko Slovencev. Tam so nekoč v slovenskem jeziku ustoličevali koroške vojvode. Zaradi krivične meje spada danes ta dežela pod Avstrijo. Vendar živi na tem ozemlju še veliko Slovencev, ki jih niso mogli potujčiti niti nacisti v drugi svetovni vojni. Avstrijska vlada na vse načine poskuša dokazati, da je Slovencev na Koroškem zelo malo ali jih sploh ni. 14. novembra so napovedali štetje, na katerem bodo morali ljudje napisati svojo narodnost. Slovenci so sklenili, da se ne bodo dali prešteti. V Avstriji živi še danes precej pristašev nacizma, ki so naperili pravo gonjo proti našim koroškim bratom... Dan za dnem beremo ali gledamo po televiziji skrunjenje spomenikov koroškim partizanom, uničevanje slovenskih napisov in grdo ravnanje s Slovenci. Po vsej naši domovini se vrstijo protestna zborovanja, s katerih pišejo pisma avstrijskemu konzulatu.

Zelim, da bi Slovenci na Koroškem ohranili pripadnost svojemu narodu tudi v tem težkem času.

Primorci, ki smo se borili proti poitalijančevanju, jih še bolj razumemo in smo z vsem srcem z njimi.

DAVIDE ERNESTINI, 4. b

v nekaj
vrsticah

BLED

V hvaležen spomin na množično napisno akcijo, ki so jo izvedli sredi Bleda 17. julija 1941 blejski mladinci, proslavljajo v KS Bled svoj krajevni praznik. Praznovanje se je pričelo že v soboto, 16. julija, s povorko folklornih skupin po blejskih ulicah, promenadnim koncertom godbe na pihala iz Gorij, ki slavi letos 70-letnico, in nastopom pobratenega moškega zbora iz Ribnice. V tem času je bila tudi slavnostna seja KS Bled. Sobotni večer je sklenil nastop folklornih skupin iz Globasnice, Beltincev, Lent in Lesc. Stevilne kulturne prireditve bodo na sporedu še ves teden, pripravili pa bodo tudi tradicionalni ognjemet na blejskem gradu in koncert na jezeru, ki bo posvečen tudi prazniku vstaje slovenskega naroda.

JOŠT ROLC

RIBNO PRI BLEDU

Tretjega julija je bilo gasilsko praznovanje v Ribnem pri Bledu. Ob tej priložnosti je dobila tovarišica Jera Poljanec iz Rečice odlikovanje 2. stopnje. Med NOB je bila obveščevalka in aktivistka, od 1943 pa aktivna partizanka. Po vojni je delovala v številnih družbenopolitičnih organizacijah in tudi v gasilskem društvu. Je celo gospodarica gasilskega doma na Rečici.

JOŽE AMBROŽIČ

ŽALEC

Člani organizacij ZB in ZVVI Žalec smo se udeležili izleta v Dražgoše. Borec Prešernove brigade nam je na kraju samem razlagal dogodke iz časov NOB. Po ogledu spomenika smo se napotili še v Kropo, nato pa preko Preddvora na Jezersko.

KAREL REZEC

CERKNICA

Nedavno tega so upokojenci Notranjske imeli uspešno balnarsko tekmovalstvo. Ta šport je na Notranjskem tudi sicer zelo priljubljen. Zmagovalec turnirja je četverica iz Cerknice. Prve tri ekipe so prejele pokale in diplome.

VINKO BOVCAN

ŠMARTNO OB DRETI

V okviru letošnjih jubilejev tovariša Tita in partije so tudi v Šmartnem praznovali z delovnimi zmagami. Odprli so strelšče, kar ni bil uspešen dogodek le za strelce, ampak za vse krajanje, ki so pri delu prostovoljno pomagali. Občinska strelska zveza je ob tej priložnosti podelila osnovni organizaciji srebrno plaketo SZS. Plakete so dobili tudi nekateri zaslužni posamezniki. Po otvoritvi je sledil kulturni program in športno tekmovalstvo. Najboljše rezultate je dosegla domača strelska ekipa.

FRANC OMLADIČ

Pred proslavo v Loški dolini

Negovanje tradicij NOB —
naša skupna naloga

To bo osnovno vodilo veličastne proslave, ki jo pripravljajo ptt delavci Slovenije skupno s prebivalci Loške doline na gradu Snežnik 22. julija.

S proslavo bodo počastili letošnje Titove in partijske jubileje, praznik vstaje slovenskega naroda, 500-letnico mesta Loža ter 10-letnico, odkar so ptt kolektivi podelili domicil kurirjem in vezistom NOB Slovenije.

Pričakujejo udeležbo okrog 7000 ljudi, med njimi okrog 500 borcev NOB — kurirjev in vezistov.

Poleg govornikov — ti bodo predsednik komiteja za promet in zveze pri slovenskem IS Livio Jakomin, generalni direktor jugoslovanskih PTT Gojko Sekulovski in glavni direktor Združenih ptt organizacij Slovenije ing. Slavko Jakofčič ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij Loške doline, bo na proslavi bogat kulturni program, ki ga bosta pripravili prosvetni društvi PTT iz Ljubljane in Maribora ob sodelovanju dramskih umetnikov iz Ljubljane.

Udeležencem proslave bodo prinesli pozdrave planinci vseh treh ptt planinskih društev, ki bodo prehodili poti, po katerih so nekaj nosili pošto partizanski kurirji.

Proslava se bo odvijala v pravem partizanskem vzdušju, zato ne bo manjkalo niti partizanskega golaža, ki ga bodo skuhalo vojaki JLA. Prizadevni lovci in ribiči cerkniških in loških lovskih oziroma ribiških družin pa bodo poskrbeli za lovske in ribiške zalogaje.

Prireditelji so izdali tudi serijo značk, ki obeležuje proslavo. Vse pošiljke, ki bodo poslane s proslavo, bodo žigosane s posebnim priložnostnim poštnim žigom. Za zbiralce spominskih ovitkov bodo na voljo tudi posebej za to priložnost izdani ovitki. Izšla bo tudi slavnostna številka glasila ptt delavcev Slovenije, posvečena proslavi.

Kot častni gostje proslave bodo kurirji in vezisti NOV, ki bodo v uniformah, z odlikovanji in svojimi prapori dali proslavi še posebno obeležje.

Na proslavi bodo sodelovali tudi radioamaterji s svojim tekmovanjem.

Proslava, ki bo, tako pričakujejo prireditelji, doslej najbolj množična proslava ptt delavcev, bo istočasno tudi III. zbor vseh ptt delavcev Slovenije.

Prvi zbor je bil organiziran v dneh 19. in 20. avgusta 1961. leta v Črnomlju, ko so ptt delavci Slovenije na resnično veličastni in manifestativni prireditvi proslavili tudi 20-letnico vstaje jugoslovanskih narodov in ob tej priložnosti izročili belokranjskemu ljudstvu v zahvalo za njegovo junaštvo med NOB v dar novo moderno pošto poslopje v Črnomlju z obljubo, da namesto spomenika padlim kurirjem in vezistom, katerih tradicijo posredovanja zvez opravljajo sedanji ptt delavci, z združenimi sredstvi v pošto poslopje v Črnomlju montirajo avtomatsko telefonsko centralo.

Svojo obljubo so izpolnili že v februarju mesecu leta 1964, ko je v Črnomlju ob 20-letnici I. zasedanja SNOS začela obratovati 200 številčna avtomatska telefonska centrala.

Na II. zboru — 17. junija 1967 v Lokvah pri Novi Gorici pa so ptt kolektivi podelili na pobudo delavskega sveta domicilno listino kurirjem in vezistom NOV in se s tem tudi obvezali, da bodo nadaljevali in ohranjali tradicije naše borbe in herojstva kurirjev in vezistov.

Loška dolina bo tako 22. julija postala prizorišče ene najbolj množičnih prireditev v letošnjem jubilejnem letu, na kateri bodo ptt delavci Slovenije dali poseben poudarek ne le vsem letošnjim jubilejem, ampak tudi vgrajevanju novih družbenoekonomskih odnosov v organiziranost in dejavnost slovenske PTT.

Prireditelji proslave, ptt delavci Slovenije in prebivalci Loške doline vabijo 22. julija medse vse, ki žele počastiti letošnje jubileje, si ogledati lepote Loške doline in se povesečiti skupno z njimi. Prostora bo dovolj za vse!

TATJANA PUST

MARIBOR

Mi še pridemo

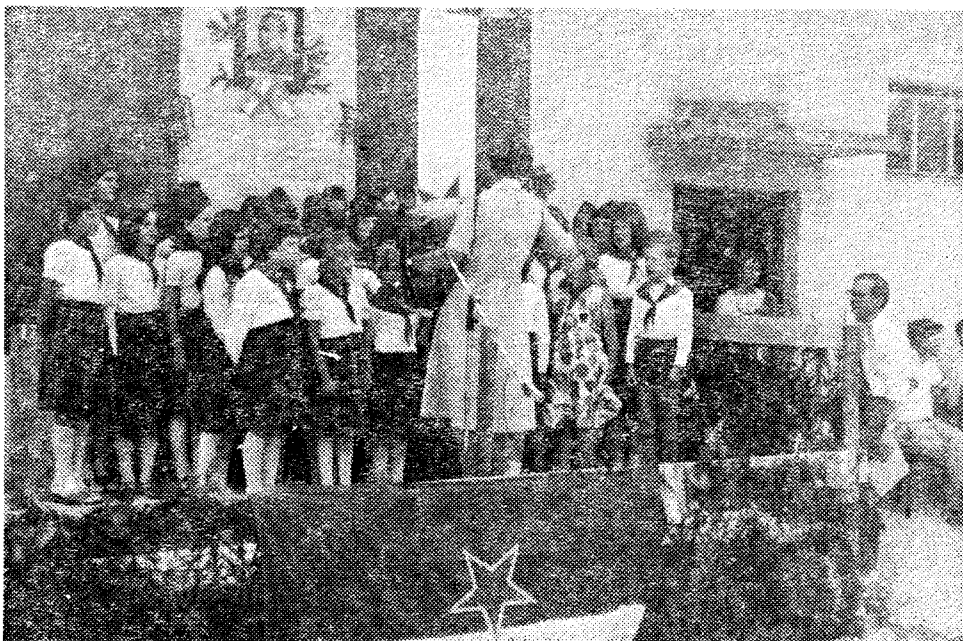
Tudi Nemci so pisali na zidove begunjskih zaporov. Pisali so, da bodo še prišli!

Člani društva upokojencev smo v začetku julija obiskali lepe in znane kraje naše Gorenjske, med drugim Begunje, Drago, Bled,

najbolj nas je pretresel begunjski zapor. Vsaka celica ima svojo zgodovino. Žal pa nismo imeli prepotrebne vodice, zato so nekateri prehitro prešli vse prostore, brez prave razlage. Kot je znano, je nemškimi morijam napravil konec kokrški odred 4. maja leta 1945.

Vse to ve danes tudi mladina, ki upajmo, tega ne bo nikoli pozabila!

JAKOB DEBELJAK

Na Bregu pri Litiji je bila bogata proslava dneva borca in letošnjih jubilejev. Na proslavi je govoril Marko Rajner, domačin iz Smartna. Opozoril je na dogodke iz NOB, ki se vežejo na kraj. V kulturnem programu je sodeloval tudi pevski zbor Osnovne šole Franca Rozmana-Staneta iz Smartna, nato pa tamburaški orkester iz Ljubljane. Krajevna organizacija je poskrbela za prijetno počutje vseh prisotnih.

MARKO RAJNER

RODIK

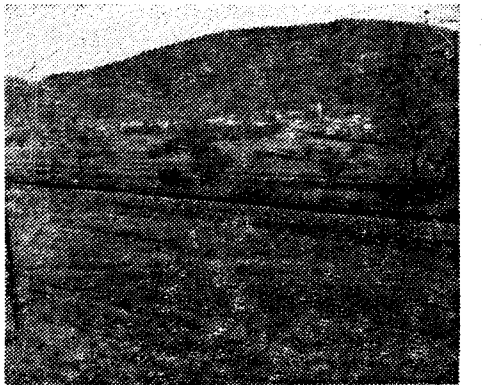
Krajevni praznik v Rodiku

Prijazna in gostoljubna partizanska vasica Rodik v sezanski občini slavi 21. julija svoj krajevni praznik. In ta dan je sovražnik leta 1944 pobil 5 aktivistov, dan poprej pa tri.

Partizani so 19. julija minirali vlak. Še isti dan so pridrveli v vas fašisti in oropali nekaj domačij v spodnjem delu vasi. Naslednji dan pa so prišli v vas v zgodnjih jutranjih urah Nemci iz postojanke v Hrpe-ljah. Vas so obkolili in beg je bil nemogoč. Iskali so obveščevalca Andreja Godino. Prijeli so ga v sosednji vasi Slope in ga privlekli pred domačo hišo. Pred očmi žene in otrok so ga pretepali in mučili, nato pa ga ob glavni cesti obesili na drevo. To jim še ni bilo dovolj. Vrnili so se in oropali ter požgali domačijo. Vas je bila še vedno obkoljena. Nemci so naslednje jutro dobili okrepitev. Nato so pobili in odgnali nekaj deklet, na poti pa srečali še pet mladincev, ki so se vračali z obiska pri partizanih in vse pobili. To so bili Marija in Olga Ivančič in Jožica Bernetič, pa Silvo Babič, Joško Bradač, Albina Race, Sabina Race in Sergej Slavec.

Vaščani so vsem postavili že avgusta leta 1945 sredi vasi spomenik. Organizacija ZB ta dan vsako leto primerno proslavi.

VLADIMIR DUJMOVIČ

Rodik

LOŽ

Ob 100-letnici loške godbe
na pihala

Sindikalna godba na pihala Kovinoplastike Lož praznuje letos 100-letnico svojega delovanja. Ob tej priložnosti bo imela godba slavnostni koncert na predvečer dneva vstaje. Na njem bodo podelili tudi odlikovanja zaslužnim godbenikom.

SLOVENJ GRADEC

Kje letujejo
upokojenci

Republiški odbor društva upokojencev Slovenije skrbi za udobno in ceneno letovanje svojih članov. V počitniških domovih v Rogaški Slatini, Piranu, Izoli in Zirovnici, ki jih upravlja upravni odbor društva upokojencev, je na voljo 132 postelj.

Razen v Piranu, je v drugih krajih gostom na voljo le prenočišče, prehrano pa dobe v bližnji restavraciji. Celotna oskrba v Piranu velja 77 din, julija in avgusta pa 87 dinarjev. Regres, ki ga daje republiški odbor društva upokojencev znaša 23 din na dan za porabnika.

Upokojenci v Rogaški Slatini imajo možnost obiskati vsak dan tudi Atomske Toplice, oddaljene 12 km. Zveze z vlaki so ugodne.

Privlačen je tudi dom v Izoli in trije domovi v Piranu. V Izoli si v kuhinji vsakdo pripravi hrano sam. Prav tako si lahko sami postrežejo s pijačo.

Težava pa je v tem, da so domovi odprti le od aprila do oktobra. Tako nastopajo težave v tem, ker so domovi takrat močno zasedeni in razporeditev ni lahka. Če bi hoteli ugoditi vsem, bi morali povečati današnjo zmogljivost postelj za 100 odstotkov.

ADOLF ANKON

Na fotografiji izroča Stane Križnar bronaste značke in priznanja OF, ki jih je prelo sedem dobitnikov v Jami, ob priložnosti primopredaje v oskrbo spominskega obeležja Ivana Krivca. Prejeli so jih: Anton Dolmin, Rudi Hlebanja, Janez Jelinič, Andrej Tarman, Marija Zavidovič, Franc Zerjav in moški pevski zbor iz Kranjske Gore.
BRANKO BLENKUS

Sedanja godba je nadaljevanje nekdanje »loške godbe«. Ko je Lož slavil 400-letnico pridobitve mestnih pravic (pred 100-letji), so tedanji muzikanti »Koledniki« že igrali na slovesnosti.

V letih po prvi svetovni vojni so godbo obnovili. Godbeniki so si z igranjem prislužili denar za nove instrumente. Tedanji dirigenti so bili: Edvard Turk, Janez Mercina in Vilko Zabukovec.

Godba je seveda imela v tedanjih časih tudi pomembno politično vlogo. Ob zmagi delavsko-kmečkega gibanja leta 1936 je s svojo prisotnostjo seveda znago še povečala. Iz vrst godbenikov so izšli tudi znani španski borci in drugi heroji NOB.

Danes šteje godba 22 godbenikov, ki nastopajo na vseh pomembnih prireditvah in proslavah v Loški dolini. Praktično je godba sestavni del življenja krajanov.

SLAVKO BERGLEZ

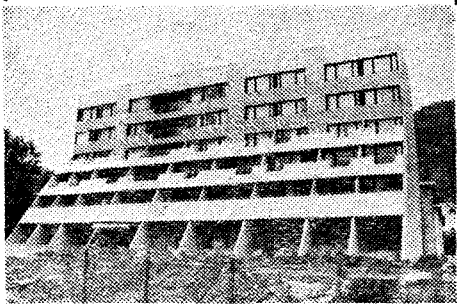
Izletniki so se nato odpravili proti vrhu Jelovice, na Vodiško planino. Člani so se razživeali in kmalu je zadonela partizanska pesem. Na Vodiški planini je počitniški dom Zveze borcev. Tam je borci že čakala enolončnica. Udeleženci so si zelo želeli športne rekreacije, ki jo je tam v izobilju, pa jim je žal ponagajal dež. Tako so vse skupaj počivali urico ali dve v notranjih prostorih. Ob kavici smo vsi prisotni obujali spomine na vojne dni. Preteklo je že mnogo let, spomini so živi. Posebno, ko zažive pred očmi slike mučenja.

Pot nas je vodila še v Bohinj in na Bled, nato pa v begunjske zapore. Na Trgu revolucije v Ljubljani se je pester program zaključil. Vsi smo bili edini: še bomo šli!

KATARINA DOLTAR

V soboto, 9. julija so v Idriji slovesno odprli nov dom upokojencev. Dom ima skupno 123 postelj. V njem je tudi kuhinja, jedilnica, večnamenski in klubski prostori. V njem bodo stanovali tudi nekateri borci NOV.

JANEZ JERMAN

LJUBLJANA

Spomini ne umirajo

Med številne prireditve, srečanja in praznovanja letošnjega jubilejnega leta lahko štejemo tudi vsakoletno medobčinsko srečanje borcev NOV in mladine »4. julij«.

Letošnje enajsto srečanje je bilo v Karlovcu. Številni Karlovčani so se udeležili velikega zborovanja, delovnih sestankov in akademije, ki je bila pripravljena na najvišji umetniški ravni.

Letošnje srečanje pa si je v programu zastavilo tudi teme in naloge, ki so jih po razpravi udeleženci sprejeli kot enotne sklepe za delo v družbenopolitičnih organizacijah in v utrjevanju delegatskega sistema družbenega upravljanja.

Za srečanje v Karlovcu je tovariš Jože Jetrič pripravil obširno poročilo o problematiki varstva spomenikov revolucije delavskega gibanja in NOB v okviru vse Slovenije.

Gostje so si ogledali tudi znamenito Petrovo goro z bolnišnico.

Medobčinsko srečanje, v katerega je vključeno že 22 občin iz vseh republik in pokrajin, je imelo letos poseben prizvok delovnega vzdušja v smislu idej NOB in socialistične graditve, ki naj bi bila glasnik nevršenosti, miru in spoštovanja vseh narodov sveta.

JOZICA ZOROJA

S preskrbo živeža in drugih potrebščin partizanskim bolnišnicam je tedaj že v največji meri skrbel sanitetni ekonomat pri 9. korpusu. Največ blaga za bolnišnico Pavlo je prihajalo iz Vipavske doline. Meseca decembra 1943, ko se je začela sovražnikova ofenziva, kateri so takoj za tem sledile še druge, vsaka hujša od prejšnje, se je v Vipavski dolini nastanilo veliko število sovražnikovih vojakov, ki so vzpostavili več novih postojank tako, da je bila zveza z Vipavsko dolino in osvobojenim ozemljem prekinjena. Zaradi prekinjene zveze z Vipavsko dolino je nastal velik problem preskrbe z živim vsem partizanskim enot in tudi bolnišnice Pavle. Na ekonomatu bolnišnice smo se takoj odločili za nabavne akcije. Odšli smo nabavljat živež v tiste kraje, kjer se je še dalo nekaj dobiti. Mnoge nabavne akcije, ki smo jih intendant bolnišnice Pavle vršili, niso vedno potekale gladko. Večkrat nam je pretela nevarnost, da bi nas sovražnik uničil ali pa žive zajel. Dogodilo se je tudi, da so nam Nemci nevede pomagali in tudi bežali pred nami, misleč, da nas je več. V mesecu decembru, ko je začela sovražnikova ofenziva in je primanjkovalo bolnišnici svežega mesa, sva se s soborcem Beritom Erženom napotila iskat živino preko Slapa ob Idriji v bližino Idrije pri Baši. S pomočjo terencev sva dobila eno glavo živine, ki sva jo v bližini podrtje ceste med Slapom in Dolenjo Tribušo skrivoma gnala čez reko Idrijo. Ko sva ponovno zabredla vodo, da bi se pomaknila nazaj na drugo stran in tako obšla cestno oviro, je s hriba na levi strani vode zaropotalo z več strani. Napadla naju je domobranska patrulja, tako da so svinčenko tolkle po vodi kot toča, ali na srečo sva se z živino prebila na drugo stran in jo odgnala naprej v Mrzlo rupo.

Nekaj dni pozneje nam je gospodarska komisija v Srednjem Lokovcu izdala nakazilo za dvig ene glave živine v zaselku Novo mesto. Po tem, ko sva dvignila živino in jo prignala na glavno Lokovsko cesto ter po njej vodi

Ivo Gabrijelčič:

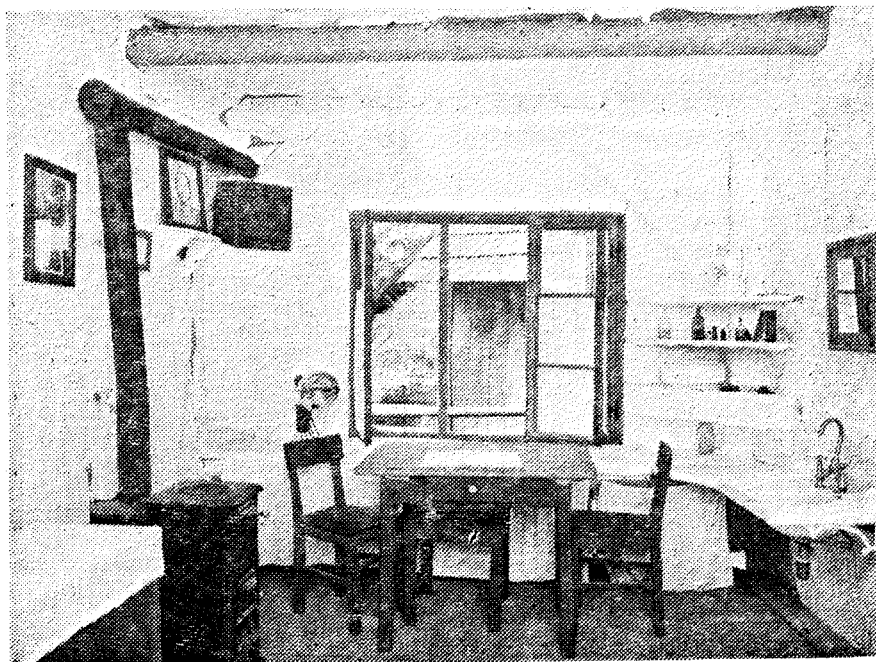
In vendar ju niso našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene sanitetnega ekonomata

la kakšnih petsto metrov, nama je iz neke hiše pritekla naproti neka ženska ter naju še pravočasno opozorila, da se nama bliža sovražnikova kolona, ki se nahaja že za drugim ovinkom, kakšnih sto metrov proč od naju. Očrnila sva živino in jo skrila nekaj metrov proč od ceste, saina pa sva jo hitro ubrala globlje v goščo. Po pripovedovanju očitvecev, je tedaj šlo mimo kakih tristo Nemcev. Sovražnik je ta dan zasedel položaje po pobočjih hriba v Gornjem Lokovcu in ko sva se z Beritom pozneje umikala z živino proti Dolu pri Čepovanu, je spustil za nami nekaj strelcev. V Mrzli rupi so nam nato javili, da je v bolnišnici začelo primanjkovati tudi drugega živeža, zato naj se podamo iskat kmetijske pridelke, kakor vemo in znamo. S Pavlom Manfredom-Stankom — sva se napotila predko Lokovca in Banjske planote v zaselek Bitež, ki leži kakih dvajset minut hoje iz Grgarja proti Ravnam. V Bitežu naju je Štefan Bitežnik, predsednik gospodarske komisije, opozoril, da je v Grgarju močna sovražnikova postojanka in da so Nemci tudi na Sveti gori. Zaradi tega naj se preveč ne izpostavljamo okrog hiš, ker če naju iz Svete gore zagledajo, naju lahko z daljnogledom opazujejo. Potem ko sva mu pojasnila, da bi rada dobila v Grgarju nekaj živeža, naju je takoj povezal z Marijo Jevšček, ki je odnesla pismo v Grgar, predstavniku gospodarske komisije. Ko se je čez kaki dve uri vrnila, nama je sporočila, da nama bodo še isti popoldan poslali voz blaga v mlin, na domačijo Antona Bitežnika v Slatno

(Se nadaljuje.)

Zdravniška soba

LJUBLJANA

Še bomo šli

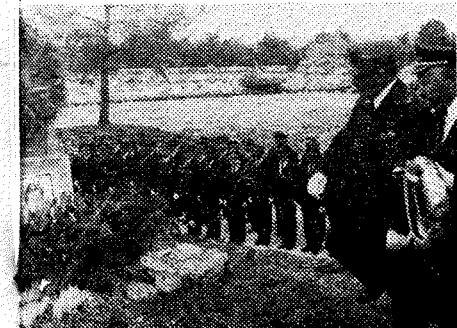
Štirideset članov ZB Novi trg se je nedavno tega odpravilo na obisk pri ljubljene izletniške točke, v Dražgošah. Organizacija zleta je bila odlično opravljena in v rokah želovne tovarišice, tajnice Ančke Jessetove. Ob dražgoškem spomeniku so udeleženci iz leta poslušali svoje kolege, ki so pripovedovali o slavni bitki.

Izlet bi ostal lahko še v lepšem spomenu, ko bi bila v bližini kakšna okrepčevalnica, tako pa smo komaj dobili pri prijaznih domačinah nekaj malega za popit. Morda bi pristojni organi vendarle razmislili tudi o tej pomanjkljivosti sicer precej obiskane kraja.

Pred mostom čez Savinjo v Šempetru so odprli veliki avto-poligon Jožeta Turka, prvoborca, člana prve ilegalne komunistične organizacije. Poligon so delavci zgradili v rekordnem času. Ob otvoritvi so počastili spomin na padlega z enominutnim molkom. Na grob so predstavniki ZSAM položili spominski venec.

Pet članov ZSAM Žalec pa je predsednik republike Josip Broz Tito odlikoval z visokim priznanjem za zasluge pri vzgoji in varnosti v prometu. Plaketo reda republike s srebrnim vencem je prejel Stanislav Lovrine, tovariš Franc Hruševar, Pavel Rozman, Franc Turk in Franc Stamol pa so prejeli plaketo reda dela s srebrnim vencem.

EDI MASNEC

AGROSTROJ LJUBLJANA **LJUBLJANA, DRAGA 41**

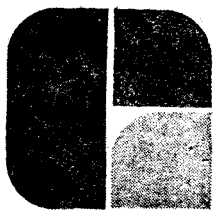
KONSTRUIRA, PROJEKTIRA IN IZDELUJE NAJSODOBNEJŠE NAPRAVE ZA NAMAKANJE Z UMETNIM DEŽJEM V STABILNIH, POLSTABILNIH IN PREMIČNIH SISTEMIH. Z LASTNO MEHANIZACIJO OPRAVLJA VSA MELIORACIJSKA DELA. OPRAVLJA SERVIS KMETIJSKE IN GOZDARSKE MEHANIZACIJE TER AVTOMOBILOV ŠKODA, SIMCI, SAAB IN LAND ROVER. IZDELUJE EPOXY SMOLE IN KITE ODPORNE PROTI KISLINAM IN ALKALIJAM ZA UPORABO V ELEKTRO, STROJNI, GRADBENI IN PREHRAMBENI INDUSTRIJI.

IZDELAVA SILOSOV, PLASTENIKOV, KOOPERACIJA ALPINA KOSILNIC IN ŽAG

PAVLIHA
PRIDE, KADAR PRIDE
je že tu!

LEP GRADBENO
 PODJETJE
 BEŽIGRAD LJUBLJANA - PODMILŠČANOVA 24

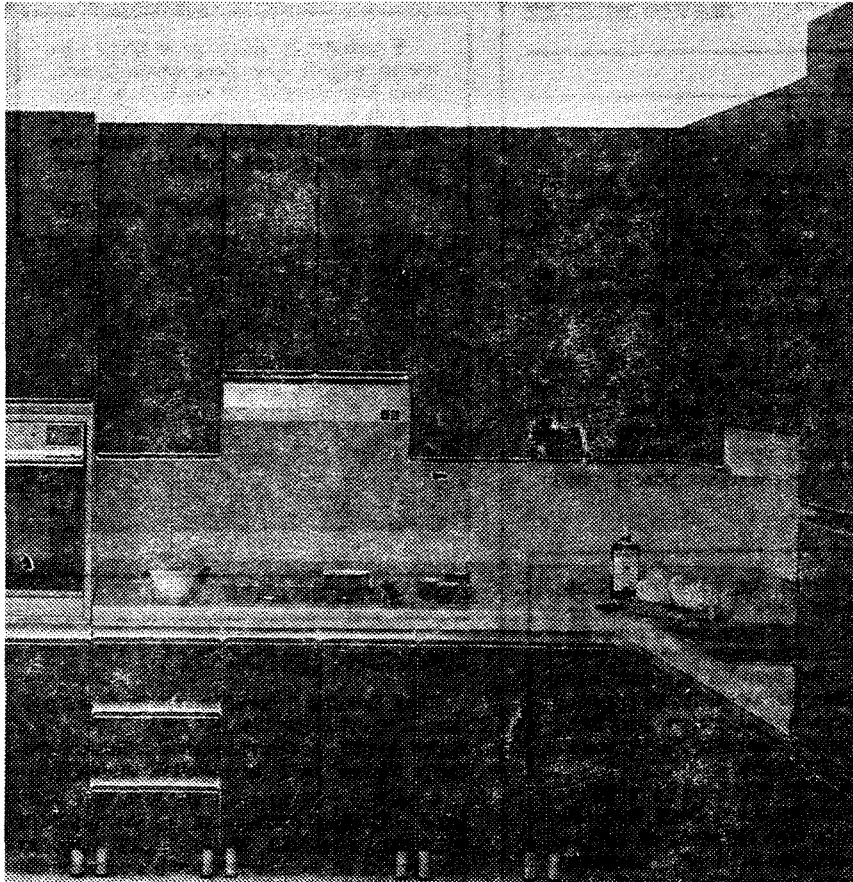
Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb, ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje.

PRIMORJE GORICA

Proizvodnja, trgovina in storitve
 n. sol. o.
 Sempeter pri Gorici
 Nikole Tesle 10
 telefon (065) 61-111
 s sedmimi TOZD

oriporoča trgovsko blago
 in storitve

KUHINJA FORMA

FORMA je rezultat novih odnosa med oblikovanjem in tehnologijo. Ta rezultat je enotna delovna plošča z zaobljenim spodnjim robom prilagodljive dolžine do 280 cm. Krivine — vogali, predvsem na vratih, bogatijo kuhinjo in ji dajejo ekskluzivne estetske prednosti. Vsi vgrajeni elementi, štedilnik, napa, hladilnik in pomivalno korito, so prilagojeni kuhinji FORMA. Zato je ta kuhinja izdelana prav za vas.

TOVARNA PONIŠTVA
 AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA
 TELEFON: (065) 81-011, 81-388, 81-018
 TELEX: 34-340

NAŠ
 TOVARIŠ **TV-15**

● Upri so se ...

Ob napadu Hitlerjeve Nemčije na Jugoslavijo 6. aprila 1941, ko nemške kolone kaj hitro prekorakale Prekmurje, saj je polk starojugoslovanske vojske razpadel še pred začetkom bojev z okupatorjem. Za Nemci so kaj hitro prišli Madžari, ki so prevzeli krmljo okupatorja 16. aprila. Navzočnosti KPJ v tem času ni bilo čutiti, ker je bil Štefan Kovač-Marko, sekretar okrožnega komiteja KPS za Prekmurje, odsoten, pa tudi drugi organizatorji KPS. Sestali so se v Murski Soboti 4. junija 1941 ter se dogovorili o uresničevanju sklepov OF ter partijske konference KPS 1. in 2. junija 1941 v Ljubljani. Razdelili so si delo in pričetek vstaje se je bližal. Prve aretacije so se pričele 6. julija, usodno pa je bilo jeseni, s septembrskimi zapiranjmi naprednih ljudi. Tako je prišlo tudi do akcije madžarskih okupatorjev, ki so 18. oktobra obkrožili kraj sestanka okrožnega komiteja KPS v gozdičku pri Gančanih in ob tem iz zasede ubili Štefana Kovača-Marko, vodjo upora v Prekmurju. S tem je narodnoosvobodilno gibanje zamrlo skoraj do leta 1944.

Aprila 1944 sta bila Jože Kramar-Juš in Dane Šumenjak-Miran določena za politično delo v Prekmurju, v začetku oktobra 1944 pa še kapetan Ivan Majnik-Džems s svojo enoto. To je bila nova vstaja! Kajti okupator je proti Džemsovi četi pričel pravo majhno vojno. Medtem so že poprej omenjeni aktivisti KPS dobro razgibali prebivalstvo z akcijami proti okupatorju, ki se je zaklel obračunati z vsemi, ki so mu bili na poti. Tako je bila 17. oktobra zastražena vsa Sobotna in pri Brumnovi domačiji je prišlo do prvega spopada med partizani in Madžari. Med umikom proti Bakovcem je bil hudo ranjen Kramar-Juš, ki se je sam ustrelil. Ostali so se do večera umakali na

obrata v Puconcih, Pletilstvo Prosenjakovci je že pripravilo dokumentacijo za razširitev skladiščnih prostorov ter gradnjo prostorov za proizvodnjo tehničnih filtrov v Križevcih, OZD »LIV« Postojna je pričela z gradnjo dislociranega obrata v Rogaševcih, kjer bo v prvi fazi zaposlenih 60 ljudi, po nadaljnji izgradnji pa do 200. Modni salon iz Velenja bo gradil obrat v Gradu na Goričkem, v Gornjih Petrovcih pa bo tovarna perila in konfekcije Mura iz Murske Sobotice do konca letošnjega leta postavila proizvodno halo, v kateri bo zaposlenih 120 delavcev.

● MDA »Goričko 77«

V Gornjih Petrovcih, 20 km iz Murske Sobotice proti severu, je letos sedež oziroma naselje republiške mladinske delovne akcije »Goričko 77«, katere brigadirji bodo gradili cesto Hodoš-Domanjševci v dolžini 6 km, pa tudi vodovod v Krplivniku in Gornjih Petrovcih.

Skupaj z brigadirji so proslavili svoj praznik — dan borca — člani ZZB NOV murskosoboške občine, ki kaj radi obiščejo mlade brigadirje pridnih rok, ki nadaljujejo z revolucijo, začeto pred šestindesetimi leti, toda tokrat z lopatami in krampi namesto s puško. Bojujejo se z ilovnatimi goričko zemljo, da zrna traso na cesti med Hodošem in Domanjševci ter izkopljejo jareke za vodovodne cevi novih vodovodnih omrežij.

Ob koncu prve izmene je že znan zelo dober rezultat pridnosti brigadirjev iz občin Tolmin in Laško, ki so dosegli efekt 168 odstotkov oziroma 165 odstotkov in presegli normo za 68 odstotkov. Pred zaključkom delovne akcije v prvi izmeni smo jih obiskali in v pogovoru so sodelovali: Loredana Sabotič, osemnajstletna dijakinja srednje vzgojiteljske šole in štiriindvajsetletni Sre-

Domačija na Goričkem, še s slamo je krita, kar počasi in vztrajno izginja.

nja, seminarji, srečanja z mladimi, JLA, prebivalci, obiski družbenopolitičnih predstavnikov, izdaje biltenov in še in še. Presenečen sem bil nad tako hitro sklenjenimi prijateljstvi ter pobratenjem med našima brigadama na tukajšnji mladinski delovni akciji. Verjetno je to oblika nadaljevanja tradicije bratstva in enotnosti naših narodov, ki se je kovalo v času najhujšega terorja in trpljenja naših narodov in narodnosti.

Miran: »Vesel sem, da lahko z delom svojih rok pomagam krajem, kjer ni razvita in-

prilagodila skupaj dve delovni akciji ob sobotah: gradnjo vodovoda v Krplivniku in Gornjih Petrovcih. S tem smo pokazali skupno željo, da čimprej izgradimo socialistično Jugoslavijo, za katero je padlo toliko žrtv med štiriletno vojno na naših tleh v letih 1941-1945.«

Ko smo se vračali, nam je v ušesih donel brigadirski »ho-ruk!«, ki letos ne bo zamrl vse tja do konca avgusta širom naše ožje in širše domovine, kjer gradijo mladi nove pomnike svojih delovnih zmag in jih po-

Pred dnevom vstaje slovenskega naroda — 22. julijem — smo obiskali najsevernejše področje v severovzhodni Sloveniji, Goričko. Pokrajina v murskosoboški občini je posejana s hribčki in s kratkimi dolinami ter stisnjena med dve državni meji, s sosednjima državama Avstrijo in Madžarsko, na jugu pa se z borovci zaraščeni griči spuščajo v ravninski svet proti Muri. Na tem področju žive skupaj pri-

IN REVOLUCIJA SE NADALJUJE

padniki dveh narodov, Madžari in Slovenci. Kajti po prvi svetovni vojni (9. julija 1919) je vrhovni svet peticice odločil, da bo severna meja jugoslovanske države potekala po razvodnici med rekama Muro in Rabo. Slovenci na levem bregu Mure so bili po več kot isoč letih znova vključeni v matično skupnost, a ob dolini Rabe jih je ostalo še precej in tam žive še danes. Pripadniki madžarske narodnosti pa žive pri nas.

Goričko, do Kirbiševe viničarije na Vaneči. Tam je prišlo do novega boja, ki je bil za partizane usoden. Padla sta Franc Kosi in Dane Šumenjak-Miran, ujetega Staneta Čerčiča-Bojana pa so okupatorji odpeljali v Mursko Sobotu.

Januarja 1945 je bila ustanovljena Prekmurska četa, ki so ji Madžari napovedali oster boj in 22. februarja je prišlo do boja v Brezovici. Dne 28. februarja je bil spet boj, tokrat v Nedelici, ki je bil zelo hud in po več umikih se je četa razdelila, jedno četo pa je sklenilo, da se umakne na Goričko. Na umik so prišli celo v Porabje, vendar so jih Madžari zasledovali ves čas, kakor tudi druge skupine, ki so se umikale v druge smeri.

Tako lahko mirno zapišemo, da vstaja ni enkratna stvar, pač pa, da je za boj potrebno veliko priprav, kakor tudi pogojev, ki pa v Prekmurju niso naklonjeni partizanskemu načinu vojskovanja. Kljub temu je Prekmurje prispevalo velik delež v narodnoosvobodilnem boju naših narodov in narodnosti.

● Boj — tudi po osvoboditvi

Veliko naporov v obnovo domovine so prebivalci tega dela severovzhodne Slovenije vložili po osvoboditvi. Kajti to področje spada med manj razvite dele SR Slovenije, čeprav je v letu 1976 družbeni proizvod v občini Murska Sobotna porasel za okoli 7 do 8 odstotkov, ko je ta v SRS znašal 2,8 odstotka.

In ta boj traja še danes. Od vseh zaposlenih v Pomurju, jih je v murskosoboški občini 1.128 in zato je ni čudno, da se vloga veliko naporov, da se gradijo nove zmogljivosti v industriji. Proizvodnja kremenčevega peska v Puconcih je pristopila k odpiranju novega nahajališča peska v Bodoncih in k rekonstrukciji ter modernizaciji

ko Smrekar, tesar SGP Gorica iz brigade »Franc Šavli-Medveda« iz Tolmina ter šestnajstletnika Franci Kosem in Miran Lipovšek (dijaka papirne šole) iz brigade »Ilija Badovinac« iz Laškega. Kot najmarljivejše na akciji so jih izbrali v svojih brigadah. Kaj so nam zaupali o svojem življenju in delu v MDA Goričko 77?

Loredana: »Sodelovanje na mladinski delovni akciji na Goričkem mi pomeni zelo veliko, ker s svojim delom pomagam manj razvitemu področju, spoznavamo mlade iz drugih krajev ter navezujemo pristne stike, tako z domačini, kot tudi z mladimi s tega konca Slovenije. Na akciji sem letos prvič in lahko rečem, da mi ni žal. Se bom šla! Spoznala sem na akciji, da bratstvo in enotnost, ki so ju gojili naši borci med NOB, resnično zaživi med mladimi. Toliko novih poznanstev, tovarištva, medsebojne pomoči sem doslej srečala le malokje. Tako menim, da so delovne akcije kovačnica novih mladih ljudi.«

Franci: »Že dolgo, kar nekaj let, sem si želel, da bi sodeloval na eni izmed mladinskih delovnih akcij. Letos se mi je ponudila priložnost in takoj sem jo izkoristil. Tako spoznavam nove kraje, ljudi in mlade iz sosednje brigade. Všeč mi je tukaj in zato bom tudi v prihodnje še šel na mladinske delovne akcije. Upam, da s svojim delom prispevam h graditvi naše socialistične skupnosti, ki so jo borci pred trideset in več leti pričeli graditi v tem delu sveta, kjer leži naša domovina.«

Srečko: »Mislim sem, da bo potrebno na akciji delati veliko več, kot pa v delovni organizaciji. Toda delovni dan poteka enako časovno dolgo, z razliko v tem, da popoldne praktično brigadirji nimamo časa zase. Takrat zažive svobodne dejavnosti: predava-

dustrija. Prvič sem na mladinski delovni akciji, a ob koncu naše izmene se že počutim, kot star brigadir. Spoznal sem veliko novih prijateljev, kakor tudi prebivalcev teh krajev, kjer žive skupaj pripadniki dveh narodov: Madžari in Slovenci. Sploh ni razlike med prijaznostjo enih in drugih. Vsi so nas sprejeli odprtih rok. Imeli smo veliko srečanj z mladimi na športnem področju (nogomet, odbojka, košarka) ter s pripadniki JLA, ki v teh obmejnih krajih varujejo meje naše domovine. Z domačini pa smo

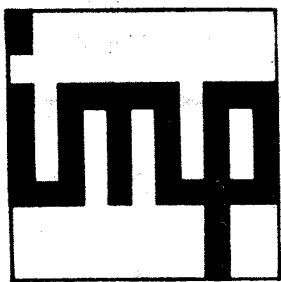
klanjajo domovini in njenemu legendarnemu voditelju Titu, ki letos praznuje velike in častne jubileje skupaj s partijo. Prav tako bo brigadirski poklic donel na Goričkem še prihodnja leta, saj se bodo mladi iz raznih delov Slovenije ob delu spoznavali še v letih tja do leta 1990.

In s tem se revolucija nadaljuje, tokrat v miru, s pesmijo in pridnimi rokami mladih.

Tekst: FILIP MATKO
Foto: LADO KLAR

Brigadirji MDA »Goričko 77« kopljejo jarek za vodovod.

**INDUSTRIJSKO
MONTAŽNO
PODJETJE
LJUBLJANA**

**IMP — INDUSTRIJSKO MONTAŽNO
PODJETJE LJUBLJANA**
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

POSLOVNI PREDMET

- a) izvajanje zaključnih montažnih del (montaža notranjih instalacij):
— ogrevanja (energetike v širšem smislu)
— vodovoda (sanitarno-higienskih, industrijskih, potrošnih)
— klimatizacije, ventilacije in prezračevanja
— elektroinstalacij šibkega in jaknega toka
— dvigal in transportnih naprav
v vseh oblikah in namenih investicijske dejavnosti (industrija — proizvodna dejavnost sploh; upravne stavbe, trgovinske in transportne; turizem in gostinstvo; šolstvo, kultura, zdravstvo, stanovanja, vrtci, itd.);
- b) montažo spremljajoča industrija (investicijskih dobrin):
— regulacijske armature, aparati (avtomatika), posode, kovinske konstrukcije
— odlitki iz navadne in modularne sive litine
— klimatske in prezračevalne naprave
— razna instalacijska (drobna) oprema
— elektro naprave šibkega in jaknega toka
— dvigala in hidravlične dvigalne mize
— gradbeni stroji in oprema za gradbeništvo
— proizvodi iz armiranega poliestra in ostalih umetnih smol;
- c) projektiranje vseh vrst notranjih instalacij (glej pod a), ki so temeljna dejavnost montažnih TOZD;
- d) priprava investicijske gradnje z izdelavo predhodnih in pripravljalnih del tehniške dokumentacije, raziskovalno razvojnih nalog, tehniških napotkov, meritev, usmerjanje, organizacija in vodenje investitorskega, projektantskega, izvajalskega, prodajnega in kompleksnega inženiringa.
- e) zastopanje inozemnih firm (kot začetna oblika poslovno tehničnega sodelovanja);
- f) dejavnost družbenega standarda za potrebe zaposlenih (kuhinja, samski domovi, počitniški domovi, dijaški dom).

Skrajšana firma gias: IMP Ljubljana n. sol. o. sestoji iz naslednjih oblik združenega dela:

TOZD OGREVANJE — VODOVOD LJUBLJANA
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

**TOZD KLIMA PROIZVODNJA —
MONTAŽA LJUBLJANA**
Ljubljana, Vojkova 58, n. sol. o.

**TOZD PROJEKT — MONTAŽA —
INŽENIRING MARIBOR**
Maribor, Ljubljanska 9, n. sol. o.

TOZD PROJEKT — MONTAŽA KOPER
Koper, Ulica 15. maja 4, n. sol. o.

TOZD ELEKTROMONTAŽA LJUBLJANA
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

**TOZD TOVARNA ELEKTRONAPRAV
LJUBLJANA**
Ljubljana, Vojkova 58, n. sol. o.

**TOZD TOVARNA REGULACIJSKIH
ARMATUR IN APARATOV LJUBLJANA**
Ljubljana, Ulica Jožeta Jarne 12, n. sol. o.

TOZD LIVARNA IVANČNA GORICA
Ivančna gorica, n. sol. o.

**TOZD TOVARNA INSTALACIJSKE OPREME
IDRIJA**
Idrija, Vojkova ulica 4, n. sol. o.

**TOZD STROJNO KOVINSKO INDUSTRIJSKA
PROIZVODNJA SKIP LJUBLJANA**
Ljubljana, Celovška cesta 479, n. sol. o.

TOZD PROJEKTIVNI BIRO LJUBLJANA
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD ZASTOPSTVA LJUBLJANA
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

TOZD DVGALO LJUBLJANA
Ljubljana, Smoletova 18, n. sol. o.

TOZD BLISK MURSKA SOBOTA
Murska Sobota, Lendavska 3, n. sol. o.

TOZD ELEKTROKOVINAR PTUJ
Ptuj, Zadružni trg 8, n. sol. o.

TOZD DRUŽBENI STANDARD LJUBLJANA
Ljubljana, Titova 37, n. sol. o.

DELOVNA SKUPNOST STROKOVNIH SLUŽB
Ljubljana, Titova 37.

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA ŠKOFJA LOKA

PROIZVAJA:

- okna in balkonska vrata
- notranja vrata
- vhodna in garažna vrata
- montažne objekte
- stanovanjske hiše, poslovne zgradbe, vikende
- okenska senčila (polkna, rolete, žaluzije)

PREDNOSTI STAVBNEGA POHIŠTVA »JELOVICA«

- kvalitetna surovina
sušenje v avtomatskih sušilnicah
- kvalitetna dvakratna površinska obdelava z laki
- dobro tesnenje (zraka in vodotesnost)
- skrito okovje s horizontalnim in vertikalnim odpiranjem
- kontrola in testiranje z lastnim »ALCO« test aparatom

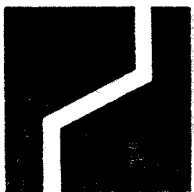

KOVINOPLASTIKA LOŽ

INDUSTRIJA KOVINSKIH IN PLASTIČNIH IZDELKOV

POSTA: 61306 STANI TRG PRI LOŽU — TEL.: 797-010 — ŽELEZNISKA POSTAJA PAKEX — TEK. RAČ. 50160-901-34088 — TELEGRAM: KOVINOPLASTIKA LOŽ
TELEX 31-508 YU LOŽ

- sodobno gradbeno okovje
- klasično gradbeno okovje
- nerjaveči pomivalniki
- karnise
- toaletne omarice
- izdelki za sanitarije
- izdelki iz plastičnih mas

primorje

**splošno
gradbeno
podjetje**

65270 AJDOVŠČINA ● TELEFONSKA CENTRALA: 065/73-221 — PP 82 — TELEPRINTER 31202 YU PRIMO — TELEGRAM PRIMORJE AJDOVŠČINA TEK. RAČUN 52010-601-10883 PRI SDK AJDOVŠČINA

gradi po najnovejši tehnologiji objekte visokih in nizkih gradenj, montažne mostove ter hidrogradbene objekte po naročilu, za trg ali po sistemu inženiring. Za potrebe naštetih gradenj, kakor tudi ločeno, po posebnem naročilu, izvaja vsa asfalterška dela.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda — 22. juliju iskrene čestitke delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

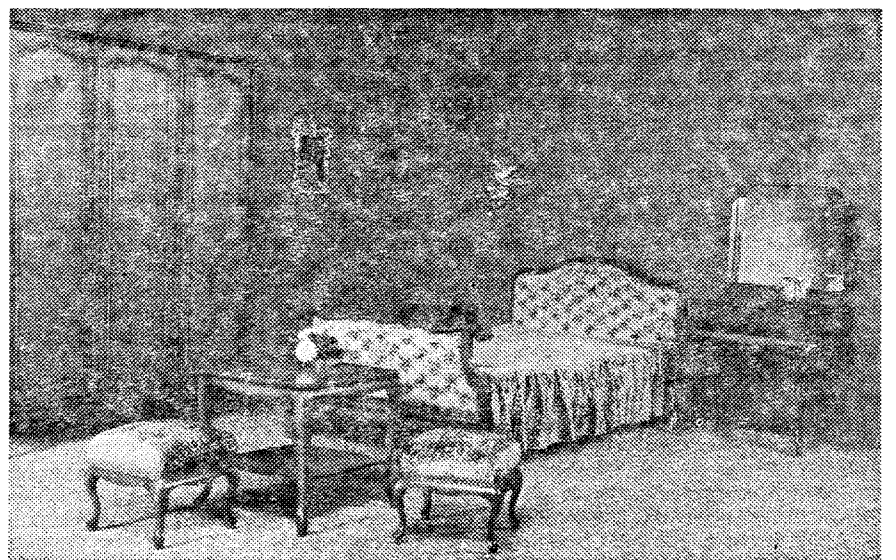

novoles
lesni kombinat
novo mesto

Cenjene potrošnike seznanjamo in priporočamo bogati asortiman naših proizvodov:

- stilno pohištvo za opremo vseh stanovanjskih prostorov,
- moderno pohištvo,
- velik izbor gugalnikov,
- vezane plošče,
- rezan les,
- elementi iz plastificirane iverice,
- acrylno steklo in acrylni proizvodi.

Obiščite nas v naši trgovini
v Straži.

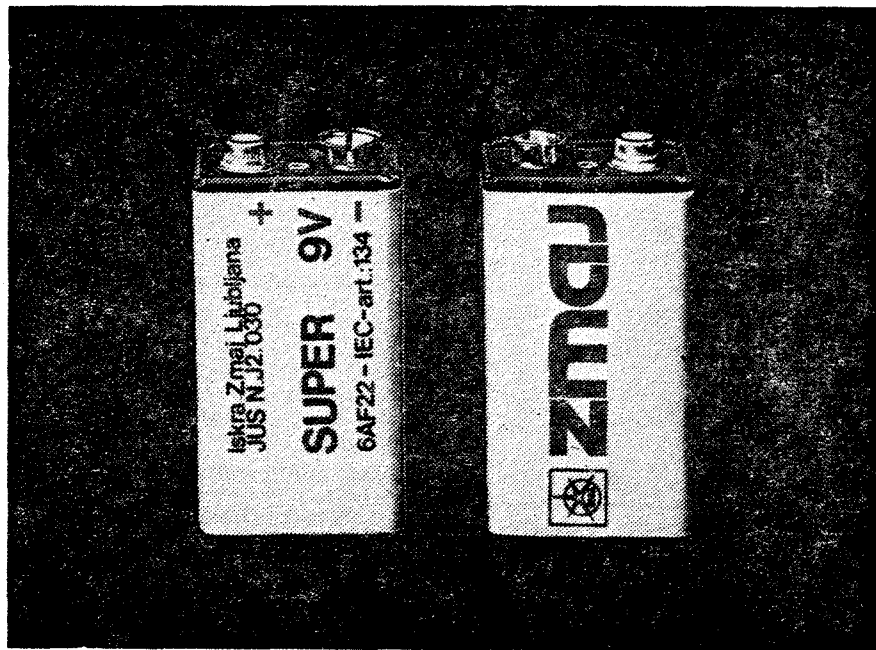
**Ribniška Kovinska
Industrija
Ribnica na Dolenjskem**

proizva

- meha
- hidra
- opre
- traktorske priključke

Priporočamo se za naročila!

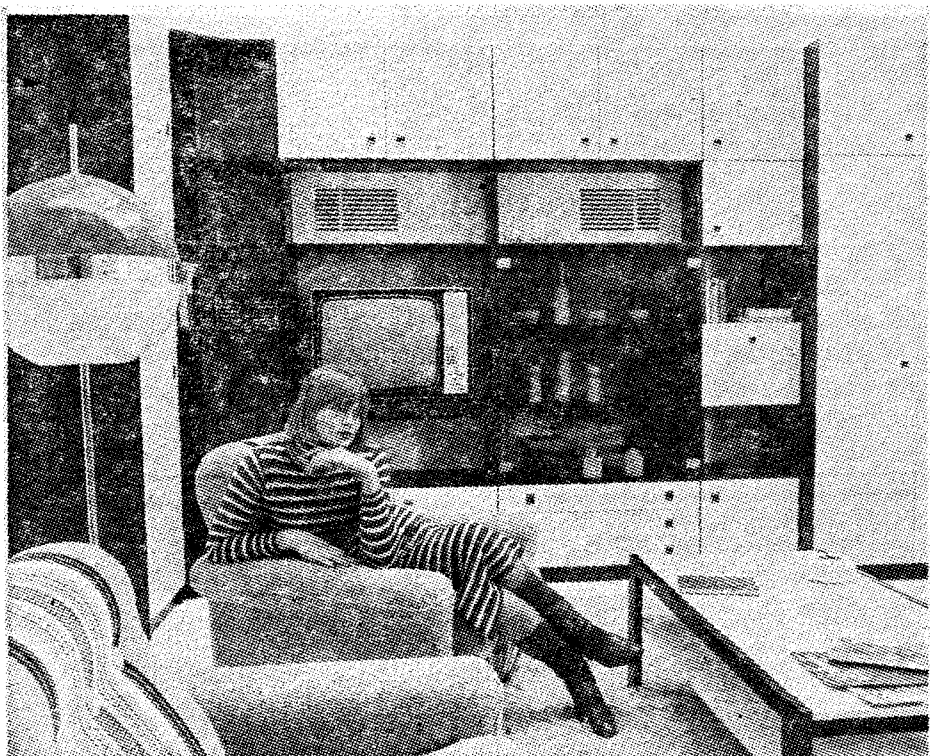
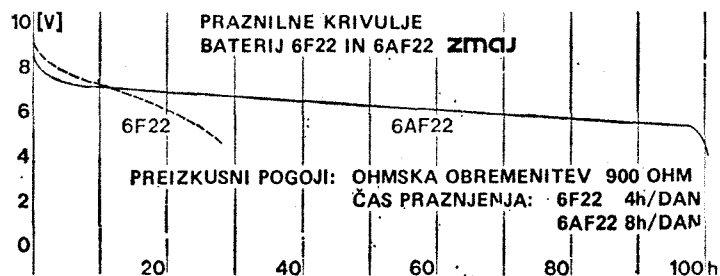

BATERIJA 6 AF 22 — ZMAJ

je mala 9-V baterija za napajanje tranzistorskih sprejemnikov, žepnih kalkulatorjev, TV-pilotov in drugih naprav z majhno porabo električne energije. Maksimalne dimenzije baterije so 26,5 x 17,5 x 48,5 mm. Baterija je sestavljena iz šestih alkalnih celic sistema zrak-cink z visoko gostoto energije. Kapaciteta baterije je 700 mAh in vsebnost energije 4.500 mWh kar je izredno visoko za baterije teh dimenzij in približno trikrat več od baterij tipa Leclanche.

Baterije 6AF22 ZMAJ so predvsem primerne za uporabo v aparatih, ki rabijo majhne moči — manj od 150 mW in majhne tokove — pod 25 mA, zato jih ni dovoljeno preizkušati z močnejšimi obremenitvami.

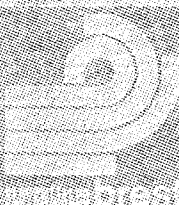
Zaradi boljše skladiščne obstojnosti so baterije hermetično zaprte v PVC folijo. Ko odstranite folijo, je baterija pripravljena za uporabo.

KATARINA

Program Katarina:

- dnevna soba
- spalnica
- samostojne sobe
- otroške sobe

brest cerknica
Industrijsko podjetje, Ljubljana
Telefon 01-251 200, telex 31 167

INDUSTRIJA KOVINSKIH IN
PLASTIČNIH PROIZVODOV
SLOVENIJALES
POSTOJNA — SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

44230 POSTOJNA, POŠTNI PREDAL 77 — TELEFON 21741 — TELEX 34231 YU LIV — TELEGRAM LIV POSTOJNA
TEKOČI RAČUN PRI SDK POSTOJNA ŠT. 52200-601-10054

Za dan vstaje slovenskega naroda — 22. julij iskrene čestitke delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Vsem PTT delavcem Slovenije, kurirjem, vezistom in borcem NOV na veličastni proslavi pri gradu Snežnik v Loški dolini pošiljamo borbene in tovariške pozdrave. — Nasvidenje v Loški dolini.

AVTO KOČEVJE

KOČEVJE, Tomšičeva 5 — Tek. rač. pri SDK Kočevje 51300-601-10147 — Devizni rač. pri Ljubljanski banki, Ljubljana 51300-620-107-3096-10147 — Telex: 31-128 — Skupne službe (Direktion) h. c. (Hausruf) 86-030, 86-031 — Glavni direktor 86-520 — Komercialni direktor 86-358 — Prometna služba 86-530 — Mehanična delavnica 86-245

Solidno in hitro opravljamo cestni prevoz blaga po domovini in inozemstvu

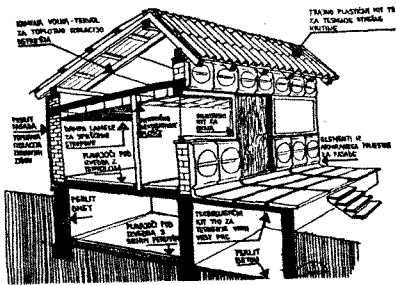
Popravila in tehnični pregledi vseh tovornih vozil.

TUZEMSKI IN MEDNARODNI CESTNI PROMET — MEHANIČNA SERVISNA DELAVNICA

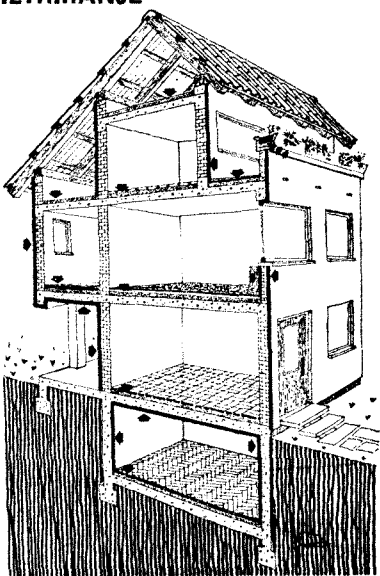

TERMIKA
Ljubljana, kamniška 25

**SODOBNI TERMOIZOLACIJSKI
IN DEKORATIVNI MATERIALI
ZA GRADBENIŠTVO**

**PODROČJE UPORABE PERLITA
FASEDE
TLAKI
RAVNE STREHE
VRTNARSTVO
FILTRIRANJE**

TERMIKA

industrijsko in montažno podjetje za
izolacije
Kamniška 25, Ljubljana
Telefon: (061) 315-477

Delovna skupnost SKUPNE SLUŽBE
Ljubljana, Kamniška 25
Telefon: (061) 315-477
KOMERCIJALNA SLUŽBA
prodaja: tel. (061) 310-251
maloprodaja: tel. h. c. int. 53
PREDSTAVNIŠTVA
Beograd, Kraljevića Marka 2
Telefon: (011) 634-642
Zagreb, Bogovičeva 5/II
Telefon: (041) 444-733
Sarajevo, Omladinsko šetalište 4
Telefon: (071) 24-674
Tehnični biro Rijeka, Ul. JNA 90
Telefon: (051) 51-523

TERMIKA TOZD proizvodnja

Škofja Loka
obrat KAMENE VOLNE — Tervola I
Škofja Loka, Trata 32
Telefoni: (064) 60-561, 60-771, 60-784, 60-795
maloprodaja (064) 60-562
Obrat KAMENE VOLNE — Tervola II
IN TESNILNIH KITOV
Bodovlje 13, pri Škofji Loki
Telefon: (064) 60-284
maloprodaja (064) 60-284
Obrat za izdelke iz ARMIRANEGA
POLIESTRA, TRDE POLIURETANSKE
PENE in AKUSTIČNE PLOŠČE
Poljane nad Škofjo Loko
Telefon: (064) 68-224

TERMIKA TOZD montaže

Ljubljana, Kamniška 25
Telefon: (061) 315-477
MONTAŽNE ENOTE
Ljubljana, Ul. bratov Rozmanov 4
Telefon: (061) 43-752, 43-625
Beograd, Ul. Oslobođenja 1, Rakovica
Telefon: (011) 563-245, 563-281
Zagreb, Ratarska 1
Telefon: (041) 567-179
Zrenjanin, Ečanski drum bb
Telefon: (023) 25-250
Rijeka, Ul. JNA 90
Telefon: (051) 51-523

TERMIKA TOZD proizvodnja perlita

Zrenjanin
Zrenjanin, Ečanski drum bb
Telefon: (023) 25-251

KARTONAŽNA TOVARNA LJUBLJANA

n. sol. o.

TOZD KARTONAŽA RAKEK

ČESTITA VSEM BORCEM, DELOVNIM LJUDEM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM K DNEVU VSTAJE SLO-
VENSKEGA NARODA — 22. JULIJU IN POZDRAVLJA
VSE PTT DELAVCE SLOVENIJE, KURIRJE IN VEZISTE
NOV NA VELIČASTNEM ZBORU V LOŠKI DOLINI

čestita vsem borcem, delovnim ljudem in poslovnim prija-
teljem ob dnevu vstaje slovenskega naroda — 22. juliju.

Prisrčen pozdrav vsem PTT delavcem Slovenije, kurirjem
in vezistom NOV ob proslavi Titovih in partijskih jubilejev
pri gradu Snežnik v Loški dolini.

ZDRUŽENE PTT ORGANIZACIJE SLOVENIJE

n. sub. o.

Cigaletova 15, 61000 LJUBLJANA

PTT delavci Slovenije praznujemo letošnje Titove jubileje, katere smo
povezali tudi z 10. obletnico podelitve domicila kurirjem in vezistom
NOV Slovenije, zelo množično in slovesno. 22. julija se bomo skupno
z občani Loške doline zbrali ob Snežniškem gradu na veličastni pro-
slavi, na katero vabimo tudi vse borce NOV in jim ob tej priliki tudi
čestitamo k prazniku dnevu vstaje slovenskega naroda.

PTT delavci Slovenije

EXPORTPROJEKT

podjetje za ekonomsko
propagando
LJUBLJANA, Cankarjeva 4

Storitve s področja
ekonomske propagande:

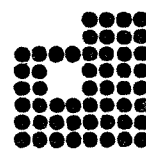
- fotografija
- propagandne
tiskovine
- urejanje razstavnih
prostorov
- izvedba celotnih
programov akcij

DES — LJUBLJANA

n. sub. o.

ELEKTRO KOČEVJE

čestita vsem delovnim
ljudem, poslovnim
prijateljem, predvsem pa
borcem NOV ob dnevu
vstaje slovenskega
naroda — 22. juliju.

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

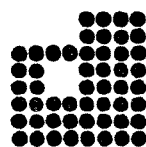
Tiska časopise, revije, knji-
ge, publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne tisko-
vine.

Izdeluje enobarvne in več-
barvne klišee v najmodernejši
tehniki.

V sklopu podjetja je special-
izirani obrat za večbarvni tisk,
lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«.
TELEKS, štirinajstdnevnik
NASI RAZGLEDI, revijo
AVTO, revijo STOP, revijo
JANA, ZABAVNIK.

SLOVIN

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

TELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revijo
AVTO, revijo STOP, revijo
IANA, ZABAVNIK.

SKUPŠČINA OBČINE CERKNICA
OBČINSKA KONFERENCA SZDL CERKNICA
OBČINSKA KONFERENCA ZKS CERKNICA
OBČINSKI SVET ZSS CERKNICA
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV CERKNICA
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS CERKNICA

čestita

borcem in drugim udeležencem NOB, delovnim ljudem in občanom ob 22. juliju dnevu vstaje slovenskega ljudstva, 40. obletnici ustanovnega kongresa KPS in prihoda tovariša TITA na čelo partije, ter pozdravlja borce, kurirje, veziste in PTT delavce, ki se bodo zbrali na svojem 3. zboru v Loški dolini.

SKUPŠČINA OBČINE CELJE

z vsemi družbeno političnimi organizacijami

čestita k prazniku občine Celje 20. juliju, kot spomin na leto 1941 ko je bila ustanovljena I. celjska četa in 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda — vsem občanom, delovnim ljudem in borcem NOB.

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE KOČEVJE

Izvršni svet

z vsemi družbeno političnimi organizacijami

čestita delovnim ljudem ob 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda.

Posebej pozdravljamo vse borce NOV, PTT delavce Slovenije, kurirje in veziste NOV na veličastnem zboru pri gradu Snežnik na Notranjskem

Industrija in rudniki nekovin

Proizvodnja
in prodaja
kremenčevega
peska.

K R E M E N

NOVO MESTO

Poštni predal 14 — Telefon: 21-266,
22-315 — Telegram: Kremen Novo
mesto — Žel. postaja: Novo mesto

TKANINA
Trgovsko podjetje
61001 Ljubljana
Miklošičeva 19

nudi najmodernejše vzorce za
vaš dom in vaše prijatelje.

Se priporoča za cenjeni obisk
v svojih poslovalnicah.

KMETIJSKA ZADRUGA
TREBNJE

Delavci in člani-kmetje kmetijske zadruge Trebnje čestitamo vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem NOV ob 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda.

SAMOUPRAVNA
SKUPNOST ZA
ZAPOSLOVANJE

NOVO MESTO, Glavni trg 7.

čestita

vsem delovnim ljudem, kolektivom, borcem in aktivistom, ter simpatizerjem NOB ob 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
ZIDAR KOČEVJE N. SOL. O.

TELEFONI: GLAVNI DIREKTOR 86-294 — PROIZVODNO TEHNIČNI
SEKTOR 86-323 — FINANČNO RAČUNOVODSKI SEKTOR 86-375 —
SEKTOR ZA SPLOŠNE KADROVSKE IN PRAVNE ZADEVE 86-046
TOZD: GRADBENI SEKTOR KOČEVJE N. SUB. O. 86-068 — GRADBENI
SEKTOR LJUBLJANA N. SUB. O. 42-865 — GRADBENI SEKTOR RIJEKA
N. SUB. O. 42-708 — STROJNI OBRATI KOČEVJE N. SUB. O. 86-384

Prevzemamo dela na visokih in nizkih gradnjah —
gradnje za trg.

SE PRIPOROČAMO!

NAGRADNA KRIŽANKA št. 152

BET

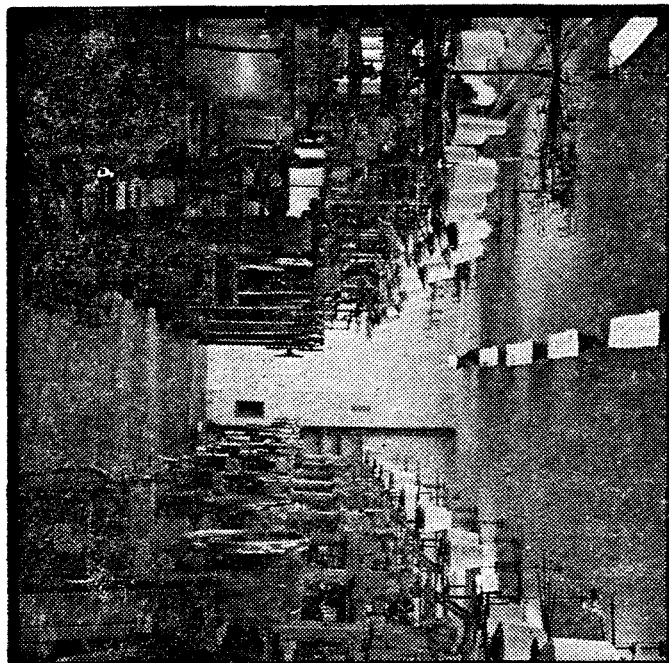
Razpis nagradne križanke

Belokranjska industrija trikotaže »Beti« iz Metlike se predstavlja z nagradno križanko po krajšem premoru.

Rešitev te križanke nam pošljite do 8. avgusta 1977. Kdor je ostal doma, kdor se potepa kje na Jadranu, si nabira moči v gorskem svetu, na svežem zraku, ali na delovnem mestu — vsem prav vsem želimo prijetno razvedrilo v tem lepem letnem času.

Za to križanko smo pripravili dve knjižni nagradi najnovejše izdaje Založbe Borec v Ljubljani — »KOMANDANT STANE«. Knjiga govori o legendarnem partizanskem komandantu Francu Rozmanu-Stanetu. Priporočamo jo vsem, ki to pot ne bodo imeli sreče pri žrebanju, da jo naroče pri Založbi Borec v Ljubljani, Miklošičeva 28/1. Cena je 200 dinarjev.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Nagradni kupon štev. 152.

Priimek in ime

Točen naslov

						BRANE PRESTOR				HAČA- TURJAN
						MESTO PRI KOTORJU				
NARODNO- OSVOBODIL. BORBA				HUNSKI POGLAVAR						
				TOMOSOV MOTOR						
EDEN OD MOLOV					MITOLOŠKI LETALEC					
TEŽA EMBALAŽE					NAPEV					
BOHORČ					POKRAJINA V VIETNAMU					
REŠETO					TITAN					TV 15

TV 15

● Borcem Jurišnega bataljona 15. divizije

Preživele borce Jurišnega bataljona 15. divizije prosimo, če so v zadnjih letih spremenili naslov, da nas o tem obvestijo in nam pošljejo točne podatke o spremembi bivališča.

Prav tako pošljite te naslove vsi tisti borci, ki ste kakorkoli sodelovali v našem bataljonu, kot radiotelegrafisti, telefonisti, intendantje, kuharji, bolničarji in vsi, ki ste bili borci v Jurišnem bataljonu 15. divizije.

Podatke nujno potrebujemo zaradi pisanja bataljske monografije, ki bo verjetno izšla drugo leto v bataljonski samozaložbi.

Pišite na naslov: RUDI PUŠE, NJAK-URAGAN, Razlagova 5, 62000 Maribor (telefon: 062-27-610).

● Moravska dolina vabi

V nedeljo, dne 24. julija 1977, ob 10.00 uri bo v vasi Hrastnik pod Limbarsko goro spominska slovesnost ob 35. obletnici zločina, ki ga je storil okupator nad prebivalci te priljubljene partizanske vasi.

V programu bodo sodelovali:

— spominski govor bo imel prvi ilegalni politični delavec OF nekdanjega litijskega okrožja Jože Gričar-Metod;

— pevsko društvo in godba, oba iz Moravč;

— učenci OS Jurija Vege iz Moravč z recitacijami;

— ansambl iz Moravč.

Po končani slovesnosti bodo na tovariškem srečanju nekdanji borci in aktivisti NOB s prebivalci Moravske doline obujali spomine na čas in dogodke iz nedavne preteklosti — boja za svobodo in družbeno preobrazbo.

Deževne in meglene noči od 19. na 20. julija 1942. leta so okupatorjevi vojaki in policija obkolili prijazno hribovsko vasico s 16 hišami. Iz njih so izgnali vse prebivalce in izdvojili moške od žena in otrok. 9 moških so zgnali in zaprli na skedenj sredi vasi in ga zažgali, med njimi tudi 82-letnega starčka Razorška, ki ni hotel zapustiti ostalih. Nihče se ni rešil. Z njimi je zgorelo 14 domačij. Žene z otroki so odgnali v zapor in dalje v internacijo, od koder so se vrnili šele po osvoboditvi. Predno so požgali vas, so vse domačije izropali, živila, obleke in z živino odpeljali v svoje postojanke. Storjeni zločin je bil tedaj že tretji za Rašico nad Ljubljano, Korenom v Tuhinjski dolini.

Res, da čas rane celi, vendar ne smemo dovoliti, da se pozabijo, še manj pa, da bi se še kdaj povrnile. Zato je prav, da jih ob takih spominskih slovesnostih obudimo in opozorimo, kako drago je bila plačana svoboda, v kateri živimo.

Na svidenje v Hrastniku pod Limbarsko goro!

Občinski odbor ZZZB NOV Domžale
Krajni odbor ZZZB NOV Moravče
Odbor aktivistov OF Moravče

● VABIMO

Odbor 14. divizije in občinska konferenca SZDS Krško vabita borke in borce 14. divizije na osrednjo prireditel v Posavju, posvečeno Titovim in partijskim jubilejem ter dnevu vstaje slovenskega ljudstva, ki bo na Senovem v petek 22. julija.

Program prireditve je:

ob 8. uri pri šoli v Koprivnici izročitev rekonstruirane ceste Senovo — Koprivnica javnemu prometu;

ob 9. uri pri osnovni šoli Senovo polaganje temeljnega kamna za DRUŽBENI CENTER XIV. DIVIZIJE SENOVO.

Ob 10. uri na športnem igrišču Senovo velika proslava s kulturnim programom.

Slavoslovni govornik bo predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher.

Vabljeni!

● Kdo ob prevzel pobudo za srečanje borcev Idrsko-Tolminskega odreda?

Že dalj časa razmišljam o tem, da bi se tudi borci Idrsko-Tolminskega odreda ali na kratko ITO sestali nekje na Tolmin-

skem, kjer je naš odred operiral 1944. O tem sem govoril tudi z nekaterimi še živimi borci ITO, med katerimi so bili nekateri tudi na vodilnem mestu v tem odredu. Vsi se strinjajo, da bi bilo prav, da bi nekdo prevzel iniciativo in ustanovil pripravljalni odbor, le nihče noče te odgovornosti prevzeti.

Med živimi so tudi še komandant odreda Franc Bavec-Branko, Vanja, komandant 2. bat. (sedaj predsednik ZB Tolmin), dalje Andrej Rupnik, pomočnik komisarja in Stane Humar, obveščevalec odreda. Poleg navedenih je verjetno še kdo, za katerega ne vem in prav bi bilo, da bi ti tovariši, ki so odred vodili v borbi, prevzeli tudi sedaj iniciativo, da bi se vsaj enkrat sestali.

Tudi drugi preživeli borci smo pripravljani sodelovati pri pripravi, le vodstvo mora nekdo prevzeti!

Ko sem se srečal in pogovarjal z nekaterimi borci ITO, je beseda nanesla tudi na aktivnost borcev Briško-beneškega odreda ali BBO, ki se zelo pogosto sestajajo in tudi sodelujejo v raznih akcijah, med drugim tudi na potresnem področju. Nas pa kot da ni in da nikoli ne bi obstojal ITO, čeprav smo se borili prav na Tolminskem, v glavnem na levem bregu Soče, medtem, ko je BBO operiral na desnem bregu. Zato smo bili tudi v stalnih stikih z borci BBO in bi tudi sedaj lahko organizirali kakšen skupni zbor ali akcijo.

Kaj pravite na to? Kdo bo prevzel pobudo in, ali ne bi bilo prav, da vsaj na začetku prevzamejo vodstvo medvojni voditelji odreda. Potem ko se enkrat sestanemo, se pa lahko dogovorimo za naprej.

Zarko Zhogar
Grajska 18
Piran

● Rešitev križanke št. 151

VODORAVNO: Sirar, Emona, nemir, anatom, ton, gibanica, Ilova, novotar, stoa, Mira, itinerar, trim, VJ, nabob, Alan, radar, ajd, Pust, ora, ovinek, realista, kaj, Krk, el, ralo, furgon, naris, Stanič, irada, til, Kamničan, Anet, prah, HJ, Aba, eh, Poe, kombi, var, DS, imamat, Ninive, acetone, Ra, osa.

Keramično vazo — unikat Galerije Založbe »Borec«, prejmeta:

ALOJZ KASTELIC, Partizanska 46, 61000 Ljubljana in FANI KOZINC, Zabjek 6, 68290 Sevnica.

Cestitamo!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

● Tovariši!

Dne 8. julija 1977 sem prebral v »Svobodni Dalmaciji« članek o borcih 1. tankovske brigade v zvezi s spominskim izletom v Egipt. Sem eden izmed borcev in pozneje tudi vodilnih 1. tankovske brigade, ki je 4. 1. 1977 s partizanskim vozom krenil iz Jajca v Bosni na tečaj za tankiste v skupini, v kateri je bilo 90 tovarišev.

Zelel bi, da tudi mene vpišete v seznam udeležencev tega spominskega izleta v Egipt.

Moram povedati, da je tu v Splitu še več tovarišev, ki so bili z menoj, a o izletu nihče ne veda.

Bi lahko tovariši, ki so odgovorni za ta izlet, sporočili, kakšni so pogoji za ta izlet.

LIBERO VIDOVIĆ,
Vranjec 58211 Vranjec

● »Pri Ogenjcah« pri Loškem potoku

Vabimo borce narodnoosvobodilnega boja in medvojnne aktiviste OF, mladino in druge občane, da se v čim večjem številu udeležijo slovesnosti ob odkritju spominskega obeležja partizanski bolnišnici »Pri Ogenjcah« pri Loškem potoku, ki bo v nedeljo, 31. julija 1977 ob 10. uri.

Na ta dan, pred petintridesetimi leti, je v italijanski okupatorski ofenzivi tragično umrla večina njenih ranjencev. Počastimo spomin nanje!

Okrožni odbor medvojnih aktivistov »Od Barja do Kolpe«

partizanski humor

Zenitve

Omer Zorabdić se je rodil v Janji v Bosni leta 1922. Šolal se je v različnih krajih, saj je samo gimnazijo obiskoval v šestih mestih. V Beogradu se je vpisal na filozofsko fakulteto, dokončal pa je delavsko univerzo v Maglaju. Med vojno se je v partizanih začel ukvarjati z novinarstvom in s pisanjem humorja. Po osvoboditvi je objavljaj koserije in humoreske v Ježu, Oslobođenju, Čičku, Ilustrovani politiki itd. Bil je ustanovitelj in upravnik estradnega gledališča »Sarajevska satirična scena« v Sarajevu. Večkrat je dobil nagrado združenja novinarjev BIH, zdaj pa je eden izmed urednikov zabavno-humorističnih oddaj radia Sarajevo.

Šele, ko sem v osvobojenem mestu poljubil dekle, sem doumel, da je vojne konec. Med vojno so bila dekleta najpogostejše skojevke, skojevk pa se ni smelo poljubljati.

»Bolničarke so bile tudi v nemški vojski.« se je zasmejal dekle. »Videla sem nekaj brhkih Nemk v nemških uniformah. Morda pa ste se zmedli pa ste o švabici mislili, da je švab?«

Umolknil sem. Mestne gospodične, ki niso niti povohale fronte, očitno niso ničesar vedele o juriših na bojiščih. Ko je neki moj bojni tovariš taki meščanki pripovedoval o svojih napadih na nemške bunkerje, je le-ta rekla:

»Če ne morete napadati brez bunkerja, pa pojdiva v opuščeni bunker. Tu so, blizu mesta.«

In sta šla. Naslednjega dne pa sta se znašla pred matičarjem. Na svatbi mi je rekel:

»No, prijateljček, ali bi lahko kdaj sploh pomislili, da se bom jaz, stari bombaš, predal posadki bunkerja? In povrh še punc v bunkerju!«

»Pa še brez boja.« sem pristavil.

»Kaj hočeš, če so pa taki bunkerji, v katere ne moreš prodreti, dokler se jim ne vdaš.« mi je pojasnil stari bojni tovariš.

In po vojni so se bivši partizani, ki niso poznali vdaže, začeli množično predajati. Matičarji so imeli polne roke dela.

Nekdo je pripovedoval:

»Kaj nočete, ljudje! Dokler sem bil v uniformi, sem se še lahko upiral. Toda, kolikor bolj se vojak slači, tem manj je vojak. Dekle pa, čim bolj se slači, tem bolj je dekle! Tako sem, vidite živ padel v ženine roke.«

No in tako sem se vdal tudi jaz. Znanka s plesa me je kar prehitro osvojila. Padel sem pri prvem jurišu. Ko bi

»Vi niste skojevka?« sem vprašal dekle, ki sem jo po plesu poljubil pred njenimi hišnimi vrati.

»Zakaj me ne vprašate, če ste mi všeč?« mi je odvrnila.

Med vojno so dekleta spraševala fante o vesteh z bojišč. No, zdaj je bil mir in jaz nisem vedel, o čem naj se pogovarjam z dekletom: o politiki ali o ljubezni. Zaradi tega sem, kot tudi ostali borci, začel govoriti o svojih partizanskih podvigih.

»Upam,« sem rekel, »da ne boste pobegnili pred mano, kot je bežal pred mano sovražnik na fronti. Samo da sem se pojavil v napadu, je že odnesel pete.«

»Zakaj?« je vprašalo dekle. »Niste videti tako strašni. Pravzaprav ste celo nekako simpatični. Jaz, na primer, ne bi zbežala.«

»To pa zaradi tega, ker midva nisva sovražnika,« sem ji pojasnjeval. »No, kot rečeno, sovražnik pa je bežal, vsi razen tistih, ki sem jih ujel. Tako ti zgrabim enkrat enega za prsi, pa ga vržem na tla v travo!«

»Ali je bil možki ali je bila ženska?« poredno reče dekle.

»Kakšno vprašanje pa je to,« sem rekel užaljeno.

»Od kod ženske v sovražnikovi vojski?« sem odgovoril. »Kolikor vem, so bila dekleta samo v partizanih.«

dekleta dobivala odlikovanja za svoje zmage, bi ga dobila tudi moja. Bil sem popolnoma razorožen, moja mati pa za prepadena. Računala je, da je njen sin bojevnik, ki se tudi v miru ne bo dal kar tako ujeti. Zato mi je pred poroko rekla:

»Ali ljubiš svobodo, sin?«

»Svoboda mi je nadvse, mati!« sem rekel. »Zanjo sem se tudi boril na fronti. Svoboda mi bo zmerom nad vse!«

»Da,« je rekla moja mati. »Sam ni ženske, ki rada vidi možovo svobodo v zakonu.«

Tašča se oglašala v moji materi, sem pomislil, a šele po ženitvi sem razumel, in ko me je srečal moj nekdanji komandir na ulici, mi je rekel:

»Tudi ti, tovariš Brut?«

»Tako kot vsi drugi tovariši, tudi jaz,« sem odgovoril.

»In kako gre? ... Je mogoče prenašati zakonsko »okupacijo?«

»Ni slabo, tovariš komandir,« sem raportiral po vojaško.

»Lažje je biti pod ženo kakor pod okupacijo!«

Mesec dni kasneje je padel tudi moj bivši komandir. Naletel je na mino, vendar ne z malo, marveč z veliko začetno črko. Ločenki, s katero se je oženil, je bilo ime Mina.

Partizanski zdravnik Antonio

Italijanski generalporočnik dr. Antonio Ciccarelli-Anton obiskal svoje nekdanje soborce, slovenske partizane

Te dni se je mudil na prijateljskem obisku v Idriji znani partizanski zdravnik dr. Antonio Ciccarelli — Anton.

Pred razpadom Italije je dr. Anton služil italijansko vojsko kot zdravnik poročnik v vojnem letalstvu na Rojcah pri Mirnu. V vrste naše narodnoosvobodilne vojske je stopil 11. septembra 1943 na Vogrskem v Vipavski dolini. Njegov pristop k partizanskim borcev je bil velikega pomena, saj je partizanom na Primorskem tedaj zelo primanjkovalo zdravstvenega kadra. Dr. Ciccarelli je na pobudo dr. Aleksandra Gala — Petra, prvega partizanskega zdravnika na Primorskem, skupaj z nekaterimi bolničarji, ki so mu bili podrejeni v italijanski vojski, začel delovati na Vogrskem. Med temi bolničarji je bil tudi neki tovariš po imenu Costanzo, ki je ves čas do konca vojne spremljal in pomagal dr. Antonu in je zaradi izčrpanosti umrl kmalu po vojni. Neki drugi bolničar iz te skupine je bil Alfredo Festa, doma iz Beneventa in je po odhodu iz Vogrskega ves čas vojne ostal v partizanski sa-

iz časov boja, letos julija pa je ponovno obiskal svoje soborce in kraje, ki so mu ostali v neizbrisnem spominu. Ob prihodu v Slovenijo ga je sprejel njegov soborec in prijatelj, rezervni polkovnik dr. Aleksander Gala — Peter. Odpeljal ga je v Idrijo, kjer se je nastanil v hotelu Nanos in tu je nekdanji partizanski zdravnik ostal teden dni.

Med bivanjem v Idriji je dr. Anton hodil na izlete skupaj z domačini soborci, ki so z njim delovali v bolnišnici »Pavla«. Obiskali so Hudo polje nad Mrzlo rupo, kjer je postavljen spomenik bolnišnici »Pavli«, kakor tudi Zaklavže, odkoder so med borbo tajno nosili ranjence v skrito bolnišnico. Pri Tratniku v Čekovniku so imeli piknik in tam so si tudi ogledali film Iva Gabrijele o partizanski saniteti ter obujali spomine na dogodke in doživljanje iz partizanskega življenja. Dr. Anton si je ogledal tiskarno »Slovenija« in partizansko grobišče na Vojšćici, kjer počiva 305 borcev, ki so padli tik pred svobodo, nato pa ga je Ludvik Gnezda dru-

Dr. Antonio Ciccarelli-Anton (prvi z leve) s soprogo, soborci in prijatelji

niteti; sprejemal je ranjence in jim nudil prvo pomoč na eni izmed javk SVPB »Pavla«, od ustanovitve do osvoboditve.

Ko je dr. Peter na Tratnikovi domačiji v Čekovniku nad Idrijo ustanovil centralno bolnišnico 3. operativne cone, ki se je pozneje preimenovala v Slovensko partizansko bolnišnico »Pavla«, je dr. Ciccarelli deloval v njej kot kirurg. Pozneje je bil premeščen na Krnice nad Idrijo in v Jagršče nad Želinom, kjer so delovala okrevališča partizanske bolnišnice »Pavle«.

Aprila 1944 je bil premeščen na Gorenjsko in imenovan za upravnika partizanske bolnišnice »STOL«, 20. januarja 1945 pa je bil dodeljen v italijansko divizijo »Garibaldi Natissone«, kjer je opravljal dolžnost sanitetnega referenta. V zadnji ofenzivi marca 1945 se je udeležil hudih bojov v Trnovskem gozdu, posebno okrog Otlice in Predmeje, nato pa z divizijo odšel na dolgi marš do Broda na Kolpi. Sodeloval je v bitki za osvoboditev Kočevja in pohoda na Ljubljano. Dne 24. junija 1945 je prisel v Videm (Udine) z divizijo »Garibaldi Natissone« in je bil demobiliziran skupaj z drugimi garibaldinci s činom kapetana NOV. Po rodu iz Neaplja, se je vrnil v Italijo in stopil (ko je uredil spiske in kartoteko vojnih invalidov razpuščene italijanske divizije »Garibaldi Natissone«) v mlado italijansko vojsko ter pozneje dosegel čin generalnega poročnika v vojnem letalstvu.

Dr. Ciccarelli je leta 1975 po dolgih letih prvič obiskal kraje, ki jih je poznal

gi dan skupno z njegovo ženo odpeljal v Cerkno. Tu si je priljubljeni gost ogledal partizansko grobnico, kjer počiva v bratskem objemu s slovenskimi partizani 95 garibaldincev in spomenike ter se podal tudi v bolnišnico »Franjo«. Vse, kar je videl, je nanj napravilo močan vtis. Obiskal je tudi partizansko Jelovico, kjer je v času najhujših bojov zdravil slovenske partizane. Nato so ga peljali še na Bled in v Bohinj, blizu katerega je med vojno zdravil ranjene in obolele borce in ki ga je zdaj občo- doval v njegovi mirni in enkratni lepoti.

Ko se je tako rekoč že vračal, je v Novi Gorici obiskal še nekatere soborce. Tu se je srečal tudi s Silvom Birsom iz Branika, ki sedaj živi v Novi Gorici. Dr. Anton mu je septembra 1943, kot sedemletnemu dečku, moral amputirati desno roko, ki mu jo je raztrgala italijanska ofenzivna bomba. Silvo, ki je sedaj star 41 let, je bil ganjen, da je na tem pristrnem srečanju po toliko letih spet videl zdravnika Antona, ki mu je v hudih časih pomagal v njegovi nesreči.

Dr. Antona so nekateri soborci ob slovesu pospremili na italijansko stran, kjer jih je povabil na kosilo v gostilno v Sovodnjah ob Soči. Tu so se nato prisrčno poslovili od dr. Ciccarellia in njegove žene, ki sta odpotovala domov v Neapelj. Dr. Anton je še obljubil, da slovenskih partizanov ne bo nikoli pozabil in da bo čez kake dve leti spet obiskal naše kraje.

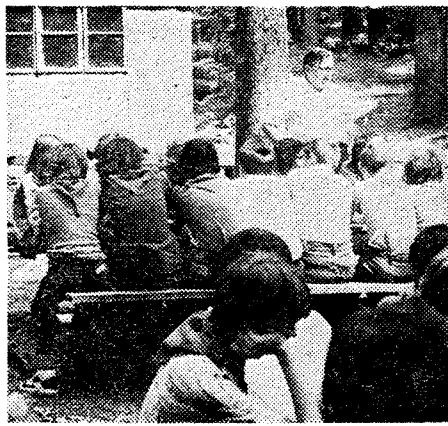
IVO GABRIJELČIČ

Letošnje udeležence dvajsetega, jubilejnega tabora Sutjeska, ki združuje predstavnike mladih iz vseh naših republik in avtonomnih pokrajin, smo zaman iskali v njihovem »glavnem štabu«, to je v dijaškem domu »Majde Silce« v Smihelu pri Novem mestu. Po več kot desetih dneh bivanja v Novem mestu, so si zelo zaželeli življenja v prirodi. Poiskali so si primeren kraj za taborenje, v prijetnem smrekovem gozdičku v Dolenjskih Toplicah, pod mogočnim partizanskim Rogom, ki je njim, kot tudi partizanom med revolucijo nudil varno zavetje. Tabor v Dolenjskih Toplicah jim je rabil za izhodiščno točko, od tu so se namreč odpravljali na vsako-dnevne obiske zgodovinskih znamenitosti Roga.

Prejšnji teden, bilo je v četrtek, so se mladi in njihovi vodniki napotili na Bazo 20, kjer je tekla živa ura zgodovine.

Upravnik novomeške študijske knjižnice, Bogo Komelj, je pionirjem in pionirkam iz Cerknice, Pazina, Jablanice, Tivja, Kočanov, Lipljanov, Niša in Sombora, na zelo zanimiv in poučen način pokazal taktiko narodnoosvobodilnega boja, na primeru Baze 20 in drugih objektov v partizanskem Rogu. Mladi so z velikim zanimanjem sledili pripovedovanju, tudi vprašanji ni manjkalo. Trinajstletna Biljana Mitić iz Niša, ki je sedela na ogromni skali — simbolu našega boja in koščku slovenske zemlje, na katerega ni nikoli stopila okupatorjeva noga — ni mogla verjeti, da je bilo kaj takega sploh mogoče. Kako je moglo biti vse to tajno, ko pa je danes to tako pristopno. V mladi glavici so se še dolgo pletli dvomi, saj mladi, ki tega niso doživljali, kar težko verjamejo pripovedovanju starejših.

V nekaki odmaknjenosti, kot da bi bila z mislimi zelo daleč, je pred govornikom na leseni klopi, ki jo je v zadnjih desetih letih drgnilo na tisoče obiskovalcev Baze 20, sedelo simpatično, lahko bi rekli tudi malce sanjavno dekle. Predstavila se nam je: »Ja sam Slavica Milić, učenica osmoga razreda osnovne škole iz Niša«. V razgovoru nam je črnolasa Nišljanka povedala, da je v tabor prišla za nagrado, ker je letos osvojila naslov šampiona znanja Jugoslavije na kvizu »Tito — revolucija — mir«, ki je bil ob letošnjem dnevu mladosti v rojstnem kraju tovariša Tita Kumrovcu. Čeprav si je predstavljala bivanje v taboru kot nekakšen oddih, ki ga je potrebovala po napornem delu v šoli in pripravi na kviz, kjer

Udeleženci 20. jubilejnega tabora »Sutjeska« na Bazi 20

Jugoslavija v malem

je na vsa vprašanja odgovorila brez najmanjše napake, so jo v Smihelu takoj »mislili«. Sposobna pionirka, dobra organizatorica in zvesta prijateljica vsem, pa naj bodo od kjer koli že, je bila namreč izvoljena za komandantko tabora, takorekoč za desno roko vodje kolonije, Novomeščana Vilija Petelina, ki to dolžnost opravlja že šesto leto.

Slavica, ali kot ji prijatelji pravijo Cakica, je povedala, da je navdušena nad vsem, kar je videla v teh štirinajstih dneh. Posebno jo je prevzel veličastven pogled na simbol slovenstva, naš Triglav, ki so si ga ob lepem dnevu lahko ogledali z Vogla. Pretresla jo je tesnoba v Begunjah, kjer se je ob obisku in pripovedovanju lahko vživela v čas, ki so ga preživljali v vojnih letih slovenski rodoljubi. Prevzel jo je tudi mogočni Rog in vse, kar so njej in njenim tovarišem predstavili skrbni organizatorji.

Slavica je omenila, da je v taboru pravo prijateljsko vzdušje, ki krepi trajne vezi med mladimi iz vse Jugoslavije. »Tukaj se poznamo samo po imenih, vse drugo ni važno«, je rekla.

Sanjave oči Matjaža Kočevarja iz Cerknice so me navdajale z dvomom. V njih sem bral, da ima mladi Cerkničan domotožje. Vendar ko sem mu omenil to, se je zasukal kot, da bi ga pičila kača in nekoliko užaljen odgovoril, da je že bil dvakrat s taborniki na morju in že večkrat od doma, tako da je taka trditve za njega skoraj že žalitev. Seveda sva se s Tomažem, ki je namestnik Slavice, raje pogovarjala o drugih rečeh. Povedal je, da se počuti odlično, da so takega mnenja tudi njegovi tovariši. Najbolj se sprosti, ko je na programu športna dejavnost, seveda pa je imel tudi vedno odprte oči ob številnih obiskih po Dolenjski in Sloveniji. Nekatere kraje je obiskal že prej, vendar je še vedno našel veliko zanimivega in lepega. Navdušila ga je Vrba, prav tako Vogel, vseh mu je bil tudi mogočni Rog, ki je tajinstven in privlačen.

Ob koncu našega obiska sva še na kratko poklepetala še z Vilijem Petelinom. Ni mogel prebrati svojih varovancev! Do zdaj niso imeli niti najmanjšega problema, vse teče kot po loju. Znani družbeni delavec je dejal: »Med temi mladimi res ne more biti ničesar narobe, saj so to dejansko najboljše učenci, najboljše pionirji in povrh še najbolj prilagodljivi ljudje. Čeprav ne bi mogel trditi, da bi imel sploh kakšne težave, če bi izbrali manj zaslužne pionirje«.

Foto in tekst: SLAVKO DOKI

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Zapisano v spomin

Domov se vračajo s tisto ljubeznijo, ki jim jo je bila privzgojila sama, Močilarjeva mama

Bil je lep jesenski dan, ko sem se vračala domov iz šole, pa sem našla tu same žalostne obraze. »Da je umrla Hadalinova Vida-Močilarjeva iz Novakov,« so mi povedali.

Lep zapisek v spomin ji je napisal pisatelj Jože Vidic v Primorskih novicah! Žal se je v njem pojavilo nekaj netočnosti, ki so bile zapisane že v knjigi »Beg z morišča«, pa me je Vidina mama, Močilarjeva mama iz Novakov prosila, če lahko te napake popravim. Ko sem se po daljšem času odločila za obisk Močilarjeve hiše, znanega partizanskega doma, v prav tako poznani partizanski vasi, me je pekla vest, saj je preteklo preveč časa od tlej, ko sem obljubila, da bom obudila spomin na preteklost.

Z vsem srcem za domovino

V tistih strašnih vojnih dneh so se Močilarjevi z vsem srcem predali našemu boju za svobodo. Njihova hiša je bila vseskozi na široko odprta sinovom in hčeram domovine, ki so se bojevali za lepšo prihodnost. Mnogokrat se je tu zadrževal štab Prešernove brigade. Partizani so tu dobili tudi poslednjo skorjo kruha in skodelico toplega mleka, pa skrivališče za razno propagandno gradivo je bilo pri njih in vedno topel sprejem, prijazno besedo. Najstarejša hči Vida je bila prva sekretarka SKOJ v vasi in je v boj za svobodo vključila mnogo mladih. Sestri Marija in Fanika, tudi mladinski aktivisti, sta oprali in zašili nemalo oblek partizanom in ranjencem v bližnji zasilni bolnišnici v Čemažerjevem mlinu, za katero sta Vida in mama tudi kuhali. Seveda je za partizane vseskozi delal tudi njihov oče Jakob, predvojni član organizacije TIGR, vse do zadnje ofenzive marca devetnajstpetinštiridesetega leta.

Usodni dan za Močilarjeve

Srditi Nemci so požigali, ropali in pustošili po že tako izmučeni vasi. Da

se je njihova surovost še povečala, je povzročilo skladišče orožja, ki so ga odkrili v porušenem župnišču. O tem orožju so seveda hoteli zvedeti kaj več. Od koga? Napotili so se v župnišče, od tu pa jim je sosedka pokazala pot do Močilarja, ki pa se je že takoj zjutraj, ko je zaslutil nevarnost, umaknil z ženo in šestimi majhnimi otroki v svoj precej skrit mlin, kjer je bila čevlarska delavnica 31. divizije. V hiši pa je ostal skrit partizan Tušek in njegova žena, ki je že leto dni stanovala pri Močilarjevih. Ona ter sosedka sta peljali Nemce do mlina.

Tu se začne žalostna zgodba Močilarjeve družine.

Nemci so vso družino odpeljali nazaj k hiši, kjer so Močilarja zverinsko mučili ter nanj naščuvali policijske pse, ki so ga neusmiljeno grizli. Hoteli so izvedeti od njega kaj več o partizanih in njihovih skladiščih tu v vasi, toda Močilar ni spregovoril besede, čeprav je

IZBRANI SESTAVEK

imel po odhodu Nemcev zlomljeni obe roki in črni ter zatekli od pasjih ugrizov.

Mučenja še ni bilo konec. Nemci so se vrnili ter ga odpeljali. Ženo in otroke, ki so jokaje tekli za njim, so surovo pahnili nazaj v hišo. Odpeljali so tudi partizana Tuška, katerega so kmalu našli ubitega blizu potoka.

Od tega dne je za Močilarjem izginila sleherna sled.

Prišla je svoboda ...

Prišla je težko pričakovana svoboda, za katero so Močilarjevi toliko žrtvovali,

a v njihovih srcih je bila žalost. Le kam so odpeljali njihovega očeta, moža? Kaj so z njim storili? Junija se mu je rodil deseti otrok — hčerka, ki nikdar ni poznala svojega očeta. Osem mesecev žalosti, joka in čakanja vsakršne vesti o očetu. A zaman. Prav tedaj se je oče Močilarjeve mame odpravil k potoku nad Močilarjev mlin nabirat kamenje za apnenico, ko je iznenada pri svojem opravilu zagledal človeško glavo, ki je drsela čez mlinsko kolo. Strašno! Saj to je bila glava njegovega zeta — Močilarjevega Jakoba. Ni mogel verjeti svojim očem. Mrzlično je začel iskati še druge dele trupla in pod kupom kamenja v potoku je našel telo brez glave.

Tako so torej Nemci zverinsko ubili Močilarjevega očeta in moža ter ga zakopali v potoku in nihče ne ve, če je bil morda zakopan celo živ.

Dne 24. marca letos je minilo točno dvaintrideset let od tega strašnega dogodka, storjenega na pragu svobode... Le toliko mi je želela povedati Močilarjeva mama, jaz pa vem, da nosi ona v svojem srcu še mnoge spomine na vojne dni.

»Veš,« mi je dejala, »če boš napisala tako, kot sem ti povedala, bom zelo vesela. Hvaležni smo tudi tovarišu Vidicu, da je zapisal ta spomin. Žal se je v tem zapisu pojavila napaka, ki me skeli... Tam piše, da sva Nemce peljali v mlin jaz in sosedka. Vidiš, to me boli, saj zgleda, kot da sem svojega moža sama izdala.«

Gledam jo, dobro partizansko mamo. Njena črna obleka in žalosten ton v glasu mi povesta, da še ni potolažila zaradi nedavne izgube najstarejše hčerke — Vide. Ostalo ji je še devet sinov in hčera, ki se radi vračajo v Novake, čeprav jih je delo vodilo v različne kraje Jugoslavije. Domov se vračajo s tisto ljubeznijo, ki jim jo je privzgojila sama, Močilarjeva mama... Še danes ljubeča babica svojih številnih vnukov in dveh pravnukov. Rada jih ima in oni njo in pravi, da je zelo ponosna nanje.

Tudi oni so ponosni nanjo — svojo in našo Močilarjevo mamo iz Novakov.

SLAVICA DRAGOŠ

Prisega v Šopeh

»V naših srcih so vaša imena in svoboda, ki je šla mimo vaših grobov nam je dragocena«

Na odcepu ceste Luče—Ilova gora se razprostira dolina Šope. Dne 25. maja 1942 so se na tem kraju zbrali možje in fantje iz Žalne in okoliških vasi, da bi prisegli svojemu narodu. Takrat sta bili ustanovljeni tudi dve četi narodne zaščite. Letos meseca maja pa je bilo v Šopeh odkritje spominskega obeležja. Slovesnost je bila v prosvetni dvorani v Žalni in v njej so sodelovali: mladi in učenci Osnovne šole Žalna ter člani moškega pevskega zbora Grosuplje. Hkrati z imenovanjem petindvajsetega maja za krajevni praznik krajevene skupnosti Žalna, je bila tudi otvoritev nove ceste Luče—Žalna.

Slavnostni govornik je bil tovariš Alojz Erjavac iz Plešivice pri Žalni.

Jaz pa sem stala ob spomeniku, ki predstavlja dvignjeno desnico k prisegi in razmišljala: »Med nami ste vi, ki ste bili temelj upora proti roparskim pticam naše zemlje. Za osvoboditev izpod tujčevega jarma ste se borili. Padli v boju za svobodo! Nismo vas in ne smemo vas pozabiti. V naših srcih so vaša imena in svoboda, ki je šla mimo vaših grobov, nam je dragocena. Znamo ceniti vaše žrtve in vemo, da so ugasnila vaša življenja za svobodno domovino, kateri ste prisegli zvestobo na tem mestu, kjer stojimo danes.«

Velikokrat sem slišala ljudi omenjati prisego v Šopeh in sem se na tistem vpraševala, zakaj po tolikih letih na tem kraju še ni spominskega obeležja... Moja želja in želja mnogih se je letos izpolnila.

SLAVKA MENARD

kramljanje

»Ne vem, kaj si boste mislila, ko boste prejela to pismo,« je zapisala Slavica Dragoš. »Da se obrnem na vas le tedaj, ko vas potrebujem? Saj vi veste, da na vas in na mladinsko stran TV 15 ni moč pozabiti. Vsa ko soboto sem z vami. V soboto zato, ker šele tedaj pridem domov in dobim TV 15 v roke. Ko sem prebrala Alenkin zapisek o njenih spominih na pisanje, mi je bilo kar hudo. Tudi sama večkrat poročam od spomina do spomina in prav danes sva se z Anamarijo Tavčelj, ki je sedaj moja

SOŠOLKA IN LEPE POZDRAVE
K SE LEPEGA PORTOROŽA
SEM DONA IN SEM SE SEZOR-
NSKO ZAPOSLILA OB ZAČETKU
ŠOL. LETA PA BOM ZOPET
POSILILA PRISPEVKE.
TOVARISKI, POZDRAV
Leta 1977

sošolka na FSPN, skupaj spomnili na vas, na TV 15, na naša srečanja... Lepo je, ko vidim, da je mladih novinarjev na mladinski strani vedno več.

Zdaj me, draga Dragica, bolj skrbi, kaj si boš ti mislila o meni. Pogledala sem na datum pisma in se, verjemi mi, kar zgrozila. Napisala si ga 16. marca. Tvoj dolg do Močilarjeve mame, kot si zapisala v nadaljevanju pisma, je pozno poravnani in ne po tvoji krivdi. Da bodo vedeli v Novakih! Pa še se oglasi v moji pisarni in ko si že potrnala, da me nikoli ne dobiš, bi ti dala v zvezi s tem majhen nasvet: »Počakaj pet minut, se bom že od kod prikazala!« In Anamarijo pozdravi!

In ko smo že pri pozdravih, naj predstavim še pozdrave, ki nam jih je poslala Leonida Kete iz Portoroža! Tudi za obljubo, draga Leonida, hvala!

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Bilo je leta 1943, ko je prišla v vas partizanska brigada. Sovražniki so se umaknili. Partizani so prišli v hišo mojega očeta. V skupini je bil fant Marko. Nekega dne je moral Marko kot bombaš nad sovražni bunker. To noč je zbudil petletnega Radovana

Podarjeni nož

in mu podaril nož. Otrok se mu je zahvalil in ga poljubil, potem pa je zaspal.

Marko je imel Radovana zelo rad, a Radovan Marka še raje.

Naslednji dan sta se od desetih borcev vrnila le dva. Partizan Marko ni prišel... Otrok je bil žalosten, ker ga ni bilo in ni mogel dojeti, zakaj se ni vrnil. V spominu mu je ostal nož in v njem izrezano ime Marko. Ta Radovan je moj oče! Kadar pripoveduje o Marku, se mu zaiskrijo oči.

VLADIMIR ILIČ,
peti razred Osnove šole Janka Premrla-Vojka, Koper

UPRLI SO SE, Matjaž Pleško, peti razred Osnovne šole Janka Premrla-Vojka, Koper

besede in dejanja

● »Da bo razumela moja mama Melanija...«

Pesnik Miroslav Antić, novinar novosadskega Dnevnika, je beograjskemu tedniku TV novosti o televiziji pripovedoval vznemirljive stvari:

»Televizija je neiskrena. Televizija nam pripoveduje laži. Zelo redkokdaj se na njej pojavi kakšen navaden človek. Pri nas si pripovedujemo zgodbe; treba bi bilo iti samo malo na tuje, pa bi videli, o čem govorijo francoski ali ameriški komentatorji. O vsakdanjih stvareh govorijo v najbolj vsakdanjem jeziku. Tako, da bi jih razumela tudi moja mama Melanija, ki bi rada vedela, zakaj dinar izgublja vrednost, zakaj doživljamo krize, zakaj je n. pr. naselje, ki so ga zgradili že 26. decembra lani, še vedno prazno...«

DELO — 12. julij 1977

● Kdaj častnica JLA?

Tako bi v resnici radi zapisali: poklic častnice v Jugoslovanski armadi. Vendar za zdaj tega še ne moremo zapisati. Se ne. Trdno pa upamo, da bo v ustavi zapisana enakopravnost pri izbiri poklica v prihodnje odprla vrata v vojaške šole ne le fantom, temveč prav tako dekletom...

Lansko leto, ob koncu mednarodnega leta žensk, je pred 8. marcem časopis »Narodna armija« zaprosil tovarišico Vido Tomšič, da bi odgovorila na več vprašanj o deležu jugoslovanskih žensk v NOB, njihovi vlogi in položaju pri gradnji samoupravne socialis-

tične družbe in tudi o vprašanjih, ki so povezana s položajem in vlogo žensk v osnovni vseljudske obrambe:

»Videti je kot da pozabljamo na sporočilo in nauk naše oborožene revolucije o tem, da je bila ženska enakopraven soborec moškemu in da je v enaki meri kot moški gradila visokomoralne odnose med moškimi in žensko v narodnoosvobodilni borbi. V armadi z 800.000 borci je bilo nad 100.000 žensk, ki niso bile samo bolničarke in vezistke, temveč tudi borke, puškomitraljezi, politične delegatke in komisarke in drugo. Kaj nam to sporočilo ne pove ničesar? Zakaj potem danes tako sramežljivo postavljamo ženske na takšna mesta in dolžnosti? In katera pleča so v narodnoosvobodilni borbi nosila ljudsko oblast? V precejšnji meri — ženska!

Zdi se mi, da se pri vsem tem pozablja tudi na hiter razvoj tehnike in tehnologije in na to, da se ženskam odpirajo velikanske možnosti kot organizatorkam in nosilkam mirnodobne proizvodnje ter za nova mesta v okviru oboroženih sil nasploh.«

NAŠA ŽENA — julij, avgust 1977

● Manj kriminala

Od skupno 146.112 oseb, kolikor jih je bilo obtoženih v letu 1976 — tako javlja zvezno javno tožilstvo — je 1.060 oseb prišlo pred sodišče zaradi tako imenovanih »političnih prestopkov« (dejavnosti proti ljudstvu in državi, verske in rasne mržnje, sovražne propagande). Na to vrsto kriminala torej odpade samo tri četrtine od 1 procenta

vseh, je rečeno v vesti, v kateri je tudi zapisano, da je število obtožnic za takšna kazniva dejanja zmanjšano od leta 1975 za 14 odstotkov. Javni tožilec Vučetić je tudi izjavil, da je manj kot 15 odstotkov vseh političnih obtožb izrečenih za resnejše prekrške.

NIN — 10. julij 1977

● Pomembnejše: medljudski odnosi

Ko so nedolgo tega na nekem sestanku razpravljali o vzrokih odhoda dela strokovnjakov in kvalificiranih delavcev iz gospodarstva ter pri tem opozarjali predvsem na boljše pogoje dela in večje zaslužke, je Svetko Grbić dejal:

— Mislím, da to niso edini in tudi ne najbolj važni razlogi odhajanja. Iz neposrednih kontaktov z ljudmi, ki so odšli iz kolektiva, sem lahko razbral, da je mnogo pomembnejše od plače same to, kako se gleda na njihovo delo, kako se jih vrednoti in če so medljudski odnosi dobri, če se lahko tisti, ki se potrjujejo z ustvarjanjem, dopolnjujejo in napredujejo. In s tem seveda odhajajo na odgovarjajoče položaje.

Z drugimi besedami: v kolektivih je treba polagati pozornost tudi na medljudske odnose!

BORBA — 14. julij 1977

● Mi pa pijemo naprej... kot da se ni nič zgodilo

Zvezni sekretar za zunanjo trgovino Emil Ludviger je na vprašanje, če bi morali zmanjšati potrošnjo uvoženega blaga, povedal:

— Vsekakor! Vzemimo, na primer, prehrambene proizvode. Tu smo zabeležili povečanje uvoza za 98 odstotkov. Za to obstajata dva razloga. Prvo, ker je zvezni izvršni svet v želji dobre založenosti trga odobrila dodatno kvoto za uvoz nekaterih artiklov, a drugo, ker smo samo v petih mesecih uvozili kar 35.610 ton kave, a lani je bilo v istem času kupljeno 8.538 ton kave. To ne bi bilo tako nevarno, da se ni v poslednjih dveh letih cena kave podvojila. Na to podražitev so v mnogih državah takoj reagirali. V Franciji se, na primer, pije tudi kava z 1 odstotkom nadomestka. To je obveznost, ki jo je predpisala država! Ta kava je cenejša od čiste kave v restavracijah, ki ima mnogo višjo ceno. Tako so Francozi zadržali uvoz kave na istem nivoju. Mi pa pijemo naprej, kot da se ni nič zgodilo.

DUGA — 10. julija 1977

● »Znanje je velelnik časa, v katerem živimo«

Sekretar izvršnega komiteja predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Stane Dolanc se je odzval vabilu Zveze delavskih univerz Slovenije, ki je bila organizatorica seminarja ob koncu minulega tedna v Kranjski gori:

— Znanje je velelnik časa, v katerem živimo, pogoj za to, da bi naš družbenopolitični sistem socialističnega samoupravljanja zaživel v vseh svojih oblikah in na vseh področjih človekovega življenja. Položaj človeka v sistemu socialističnega samoupravljanja, ki temelji na družbenoekonomskih odnosih, terja ne le visoko politično zavest in odgovornost samoupravljalcev, pač pa tudi veliko znanja od ljudi, ki odločajo v sistemu samoupravljanja.

DELAJSKA ENOTNOST — 9. julij 1977

● Tako se izgubi zaupanje

Zaupanje se težko dobi in zato so potrebna včasih velika dejanja. Zato je toliko težje, če se to zaupanje zgubi z malenkostmi. A izgleda, da je prav na to mislil član izvršnega komiteja predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Jure Bilić, ko je kritično obravnaval poslednji dvig cen v Zagrebu oziroma način, kako je bilo to izvedeno.

Storili so to brez napovedi. Preko noči. Da bomo razumljivejši. Občani so vest o tem, da bo tranvajska karta stala štiri namesto tri dinarje, zvedeli šele od — konduktarja! In to tistega dne, ko je podražitev začela veljati.

S tem se zgublja zaupanje ljudi. Sigurno je, da odlok o podražitvi ni bil sprejet preko noči in da je bilo dovolj časa, da na to pripravimo občana. Pa — vsak izmed nas ima male računice, posebno kadar razmišlja, koliko in kakaj bo potrošil. Ta računica je velikokrat zelo tesna, na primer, če gledamo s pogledom upokojenca in še katerih.

VJESNIK — 14. julij 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (10)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

To je bilo posebno vidno na osvobojenem ozemlju, kjer so se pogosto zadrževale operativne enote in korpus. Vloga komande mesta, je bila tukaj mnogo manjša, kakor pa na neosvobojenem Krasu in Vipavskem, kjer so bile komande mest in področje edine stalne vojaške formacije.

Število delavnic gre v desetine. Bile so zelo različne, tako po številu delavcev, kakor po poklicih. Vsem pa je skupno to, da so imele v svojem sestavu vsaj enega visokokvalificiranega delavca. To so bili večinoma starejši. Čevljarke delavnice so bile zelo številne. V njih so popravljali obrabljene čevlje, pa tudi delali nove. Bile so delavnice, kjer so delali eno in drugo, pa tudi takšne, kjer so usnje samo prerezovali, čevlje pa so potem delali v delavnicah v bližnjih zasekih in hišah. Imeli so določeno, koliko čevljev morajo napraviti v tednu dni. Tudi v šivalnicah in krojaških delavnicah, kjer so šivali, popravljali in predelovali perilo in obleke, so imeli preprosto delitev dela. Tako so nekateri šivale srajce, druge obrobile gumbnice, nekatere pa šivale gumbe. Ta način dela se je izoblikoval večinoma zaradi pomanjkanja kvalificiranih delavcev, zato so nekvalificirani opravljali manj pomembna dela.

Blago so dobivali iz podjetij kjer so ga kupovali ali dobivali v dar nekaj pa so ga zaplenile sabotažne skupine. Iz odvzetenih zaveznških padal so ženske delale srajce, bluže in podobno. Toda bile so zelo vroče, saj niso vpijale potu, niti propuščale zraka. V delavnicah so predelovali tudi nemške in italijanske uniforme in izdelovali titovke.

Mlini so mleli žito pred okupatorjem nosom od glavnih cestah, ki jih je kontroliral, pa do najbolj skritih krajev, kamor je le poredkoma prišel. Tudi mlin na veter je delal za partizane.

Vse vojaške enote so bile dolžne oddati komandam mest ali pa gospodarskim komisijam kože ubitih živali. Te so potem oddajali v strojenje strojarnam sovražnih postojank, ali pa v lastne partizanske strojarne. Usnarji so strojili s strojili, ki so jih sami izdelovali in le redko so dobivali strojila iz mest. Tudi nekatera orodja so bila narejena v partizanskih kovačnicah za potrebe strojarn.

Kovaške delavnice so izdelovale razna orodja kot so krampji, lopate, žebliji, pokrovke, žebliji za čevlje, okovje za samarje. Delali so tako za potrebe vojske kakor za civilno prebivalstvo. Komande mest so imele nalogo, da zbirajo aluminij, baker, medenino in tudi železo za potrebe delavnic in livarne v kateri so med drugim odlivali tudi glave za partop.

Pomanjkanje mila je bilo zelo veliko. Prav posebno pa se je to občutilo v bolnišnicah, kjer je prav čisto zelo pomembna. Zato je področje organiziralno kuhanje mila iz odpadnih maslobo ubitih živali. Sodo in ostale kemikalije so dobivali iz Trsta. Narejeno milo je bilo potem poslano v skladišče Gojače in Vitovlje, od tam pa dalje v bolnišnice in v 19. korpus.

Vsa ta široka dejavnost je zahtevala tudi skladišča za shranjevanje surovin in končne izdelke. Skladišča — bunkerji so morali biti tako skriti, da jih sovražnik ne bi odkril in veliko večino jih tudi ni. Odkril je le manjša priročna skrivališča, kjer so bili shranjeni razni dokumenti, ali pa manjše količine hrane in materiala. Nemci in Italijani niso imeli posebnih uspehov pri odkrivanju skladišč, nevarnejši so bili četniki. Skladišča so bila po vsebini skritih materialov in velikosti zelo različna.

(se nadaljuje)

Delovni list iz dnevnika intendantov

<i>Teletski oči katerih smo dobili telefonirane v slovenski</i>	
<i>Sokradu Milan</i>	<i>Telet. Kij. 59. rime. test.</i>
<i>Kobol Benjomin</i>	<i>" 77 "</i>
<i>Volk Ivan</i>	<i>" 79 "</i>
<i>Seznam telet. katerih smo dobili v memoar. Revije.</i>	
<i>Sokradu Franc</i>	<i>Kij. 69. rime. test.</i>
<i>Kobol Anica</i>	<i>" 91 "</i>
<i>Gojdan Franciska</i>	<i>" 92 "</i>
<i>Adomir Milovan</i>	<i>" 76 "</i>
<i>Teletski list iz dnevnika gojdar. rime. na avilno. prel. mesto.</i>	
<i>Kravar 450 Kij</i>	<i>Alpsini v rime. pobiti se. slovenski</i>
<i>Junier 400 "</i>	<i>Kravar Kij. 450.</i>
<i>Junier 350 "</i>	<i>Junier " 350</i>
<i>Kravar 380 "</i>	<i>" 150</i>
<i>" 400 "</i>	<i>" 280</i>
<i>" 380 "</i>	<i>" 150</i>

Iz dnevnika partizanskega intendantov

•TV-15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelček •TV-15•: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK

• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišej: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35